MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

çerçeve

YIL:3 SAYI:8 MART-NİSAN 1994 ÜCRETSİZDİR

Beyaz sayfadan Kara ekonomiye

Müsiad'tan kriz tedbirleri

MÜSİAD
MÜSTAKİL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
'94

EDİTÖRDEN

Sevgili Çerçeve Okurları,

Bu sayımızda sizlere renkli tablolar çizemiyoruz. Maalesef bundan önceki sayılarımızda muhtemel endişelerimizi dile getirmiş ve bugünlerde karşılaşılan problemler konusunda önceden ikaz etmiştik. Üzgünüz ki, bunlardan bir kısmı acı sonuçlarıyla karşımızda duruyor.

Ülkemiz bir süreden beri siyasi ekonomik ve sosyal bir istikrarsızlığın kıskacına girmiştir. Bu nedenle de, olumsuzluklar, zaman içerisinde, sırası geldiğinde ortaya çıkmakta, problemin biri çözülmeden diğeri üzerine eklenmektedir. Peki ama, bu bir kader midir, mani olunamaz mı? diye sorulabilir. Cevabı ise "olabilir" şeklinde verilebilirse de, bunun bazı şartları vardır. Nedir bu şartlar?: Haysiyetli, akılcı bir dış politika, çok iyi bir ekonomi bilgisi, memleketsever bir kadro ve maneviyat. Eğer bu özellikleri bir arada bulunduramazsanız alacağınız netice, bugün içine düştüğümüz durumdan farklı olmayacaktır.

Hiç mi basiretli ve akıllı davranamıyacağız? Nedir bu Batının ikiyüzlülüğüne daima kurban edilişimiz? Hangi olayı bekliyoruz aklımızı başımıza devşirmemiz için? Ülkemize girmelerini mi? Yoksa gümrük birliğiyle birlikte batılı şirketlerin Türkiye'yi teslim almalarını mı? Cevabını size bırakıyor ve kalbimizi sıkan bu girizgâhtan sonra bu sayıda ne menümüz varsa takdim ediyoruz.

Bayan başbakanın iktidar partisi vaad ettiği anahtarları çoktan unutturmuş ve vatandaşta onu isteyecek takat bırakmamıştı ki, "beyaz sayfalar" açarak gelen Başbakanın uyguladığı politikalar dört ay içinde % 25'e varan bir devalüasyon ve zamlarla karşımıza çıktı.

Bu sayımızda ülkemizin ve ekonomimizin gündemini oluşturan ve bütün çabalara rağmen değişmesi mümkün olmayan devalüasyon şokunu kapak yaptık. Bayan başbakanın iktidar partisi vaad ettiği anahtarları çoktan unutturmuş ve vatandaşta onu isteyecek takat bırakmamıştı ki, "beyaz sayfalar" açarak gelen Başbakanın uyguladığı politikalar dört ay içinde % 25'e varan bir devalüasyon ve zamlarla karşımıza çıktı. Kapak konusu yaptığımız bu olayın kimi ana noktalarını belirtmekle yetindik. Çünkü devam etmekte olan ve pek yakında 27 Mart yerel seçimlerinden sonra iyice derinleşecek bu kriz süreci henüz yeni başlamıştır. Konuyla ilgili yayın yönetmenimiz İrfan Çiftçi'nin hazırladığı Kapak Dosyamızı sunuyoruz. Daha sonra bu konuyu gelişmeler çerçevesinde sanıyorum, ne yazık ki daha epeyce işlemek zorunda kalacağız...

ÇERÇEVE'nin bu sayısı ağırlıklı olarak sürekli başvuru kaynağı olabilecek nitelikli bilimsel makalelerden oluşuyor. Bilim ve kültür dünyamızın seçkin yazarları tarafından kaleme alınan bu müstakil makaleleden zevkle istifade edilecektir kanaatindeyiz.

Bu sayımızdaki başlıca konular; Avrupa'nın sanayileşmiş eski müstemlekeci ve günümüzde sosyal güvenliğin en geliştiği ülke olan Hollanda'nın İstanbul Başkonsolosu J.J. Roelants'ın Türkiye izlenimlerinde çarpıcı noktalar göreceksiniz.

Hayatımızda ve kültürümüzde onbir ayın sultanı Ramazanın nasıl bir karşılığı var? Doç. Dr. Necat Birinci bize bunları anlatıyor. Dr. Osman Demir küçük bir kitap hacmiyle dış ticaretimizin dününü ve bugününü inceliyor.

Camiamızdan Fatih M. Oruç, "Gümrük Birliği" ile ilgili oldukça ilginç görüş ve gözlemlerini anlatıyor: İçinde bulunduğumuz günlerde en çok ekonomi ve demokrasi tartışıldı. Prof. Solmaz Ayarslan'ın yazısı bu iki olgu arasındaki ilişkiyi irdeliyor. Çağdaş dünyada sanayi toplumlarının gündeminin başlıca maddelerinden birisi olan çevre-sanayi ilişkisini Prof. Ali Beba birçok boyutuyla inceliyor. Hemen aynı konunun pratik uygulamalarından ise Doç. Dr. Vural Yiğit söz etmektedir.

MÜSİAD'ın kuruluş felsefesinde esin kaynağımız olan Ahilik Dr. Erol Ülgen tarafından tarihsel ve sosyal boyutuyla bir makale çerçevesinde irdeleniyor. Yerel seçimlere girerken ülkemizin Japonya'da en başarılı belediye başkanı seçilen Doç. Halil Ürün'le icraatları ve bu eski başkentimizle ilgili projelerini konuştuk. Ayrıca bu şehrin bugününü Mevlana İdris'in gözüyle geziyoruz.

Camiamızdan çeşitli görüşleri ve sizleri ilgilendiren daha başkaca konuları bu sayımızda bulabilirsiniz.

Görülüyor ki, oldukça çeşitli konulara yer verdiğimiz bu sayıyı, ilgi ve beğeniyle okuyacağınızı umuyoruz.

Gönül isterdi ki, sizlere pembe ve mutlu tablolar çizip, hep müsbet bilgi ve haberler aktaralım. Ama ne yazık ki eldeki malzemeler (neyi kasdettiğimizi anlıyorsunuz) buna elvermiyor. Çünkü bu malzemeler taklit, müsta'mel ve oldukça kalitesiz. Takım, ruhsuz, motivasyonsuz, hantal, kötü yönetiliyor. Yani, sanki mağlubiyete endekslenmiş gibi. Haliyle, maça hükmen mağlup başlıyoruz. Bu kafayla hiçbir zaman galip gelemeyiz. Allah sonumuzu hayreylesin.

Sabırlar, Selamlar.

MEHMET YILDIZ

MÜSİAD adına sahibi
EROL YARAR

Yayın Kurulu
Mehmet Yıldız • A. Hamdi Pınarcık
Hayati Bayrak • İ. Hasip Mengi
Mustafa Açıkalın

Editör ve Sorumlu Yazıişleri Md.
MEHMET YILDIZ

Genel Yayın Yönetmeni
A. HAMDİ PINARCIK

Yayın ve Sanat Yönetmeni
İRFAN ÇİFTÇİ

Dizgi ve Grafik Uygulama
BİRİM 532 51 79 • M. EMİN ÖZTÜRK

Kapak
NÜANS 512 54 96 • ÖMER ONAY

Ofset Hazırlık-Baskı ve Cilt
PRESTİJ MATBAACILIK LTD. ŞTİ.
577 09 17 İSTANBUL

Bu dergi MÜSİAD Basın ve Halkla İlişkiler Komisyonu tarafından hazırlanıp basılmıştır. Dergide yayımlanan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir. MÜSİAD'ı bağlamaz.

DANIŞMANLAR
Prof. Dr. Solmaz Ayarslan
Prof. Dr. Hikmet Üçışık • Ahmet Kazokoğlu
Doç. Dr. Murat Mercan
Mustafa Özel

MERKEZ:
Mecidiye Cad. No:7/50
Mecidiyeköy/İSTANBUL
Tel: 267 40 37 - 38 Fax: 267 49 41
EGE BÖLGESİ:
903. Sk. No: 12 İpek Pazarı/İZMİR
Tel: 0.232.421 48 52
ANKARA:
Kumrular, Adem Yavuz Sk.
No:17 Kızılay-ANKARA Tel:0.312.418 77 62
BURSA:
Hacı Yakup Mah. H. Yakup Sk. İlker İşhanı
No:2/47 Fomara Tel:0.224.224 46 36
KAYSERİ:
İstasyon Cad. No:11/3 Tel:0.352.222 59 05
KOCAELİ:
Vilayet Yanı Kuryapı İşhanı
Tel: 0.262.325 99 57
KONYA:
Nalçacı Cad. Babür Sk. No:28 KONYA
Tel:0.332.236 42 18
ALMANYA İRTİBAT:
Melaten Gürtel 111 DW 5000 KÖLN 30
Tel: 00.49.221 54 33 46

çerçeve

MÜSTAKİL SANAYİCİ ve İŞADAMLARI DERNEĞİ YAYIN ORGANI YIL:3 SAYI:8 MART - NİSAN 1994 ÜCRETSİZDİR

İ Ç İ N D E K İ L E R

İstişare ve Uzlaşma

1994 yılına girdiğimizden bugüne kadar ülkemizde ve dünyada o kadar hızlı gelişmeler oluyor ki, bunları takip etmek, olaylar karşısında tedbir almak, istişarede bulunmak ve fikir beyan etmekte herkes güçlük çekmeye başladı. Bosna-Hersek'te kanayan yara pazar yerine atılan bir bombayla daha da derinleşti. Müslümanlara karşı uygulanan çifte standartlı politika NATO'nun sonuçsuz kalan ültimatomu ile iyice su yüzüne çıktı. Bölgeye barış gücü adı altında getirilen Rus askerleri, eski komünist ve kapitalist dünyanın ittifakını doğurdu. İsrail'de 63 müslümanın şehadeti ile neticelienen İbrahim Camii katliamı ve buna seyirci kalan İsrail güvenlik güçlerinin davranışları ile İsrail'in yöredeki müslümanlara bakış açısındaki fanatizm eskisinden çok daha açık bir şekilde berraklaştı.

Türkiye'de ise ekonomik durum kamu maliyesinin 10 yılı aşkın süredir politize olması neticesinde ortaya çıkan dengesizlik, kararsız seçim ekonomisi uygulamalarıyla artık hızlı geri gidiş sinyalleri vermeye başladı. Yüksek enflasyon, yüksek iç borç, yüksek dış borca rağmen üretmeden borca dayalı tüketme içerde büyük iç borç artışını, kurların yükselmesini, emisyonun artışını getirdi. Türkiye'nin riskli ülke statüsüne alınması ve döviz rezervlerinin erimesiyle belki yeniden dış borç ödeme sıkıntısı getirecek veya büyük tavizlerle yüksek maliyetli yeni dış borçlarla suni teneffüse, hayalci politikalarla devam etmeye çalışılacak.

Artık her aklı olan, olayları görebilen ve bu gidişatın ülkemizin yararına olmadığını anlayanlar çatışmayı ve karşılıklı söğüşmeyi bırakıp, kimsenin kutsal değerlerine saldırmadan herkesin inandığı biçimde yaşama ve inancını ifade etme özgürlüğünü muhafaza eden bir sistemi güçlendirme gayreti içinde olması yeni başlangıcın ilk adımı olacaktır.

Böyle bir ortamda, halkımız çözüm beklemektedir, sanayicimiz çözüm beklemektedir, işçimiz çözüm beklemektedir. Politikacılarımız seçimi beklemektedir. Ama hepimizin çözüm beklemekten ve seçimi beklemekten vazgeçip ciddi bir istişare, uzlaşma ve uygulamaya ihtiyacı var. Bütün bunların üzerine PKK terörü yetmiyormuşcasına yeni bir laik müslüman çatışması gündeme getirilmiştir. Belki de yakında bir alevi sünni çatışması da gündeme sokulacaktır.

Gerek ekonomik, gerek sosyal açıdan bu kadar dengesiz ve riskli bir ortamda kim yatırım yapmayı düşünecektir? Yatırımların azalması neticesinde ortaya çıkacak aşırı işsizliğin getireceği yeni sosyal çalkantılar nasıl çözülecektir. Artık her aklı olan, olayları görebilen ve bu gidişatın ülkemizin yararına olmadığını anlayanlar çatışmayı ve karşılıklı söğüşmeyi bırakıp, kimsenin kutsal değerlerine saldırmadan herkesin inandığı biçimde yaşama ve inancını ifade etme özgürlüğünü muhafaza eden bir sistemi güçlendirme gayreti içinde olması yeni başlangıcın ilk adımı olacaktır.

EROL YARAR

Çevre Korumaya Yönelik Sanayi Uygulamaları

Prof. Dr. ALİ BEBA*

Gelişmiş ülkelerin çoğunda olduğu gibi Türkiye'de ambalaj atıkları konusu hem kamuoyunun hem de çevre politikalarının ilgi noktası haline gelmiştir. Katı atıklar içerisinde oldukça az bir yer tutan ambalaj atıkları hem oluşturdukları görsel kirlilik hem de diğer çevre kirliliklerine oranla daha kolay kontrol altına alınabilmeleri bakımından son yıllarda artan oranla yönetmeliklere ve çevre kanunlarına hedef olmuştur.

Endüstrileşme ile birlikte, kişi başına düşen atık miktarı ve atıkların cinslerinde önemli artışlar meydana gelmiştir. Atık miktarının artışı ile birlikte gerek ambalaj gerekse diğer katı atıkları oluşturan malzeme cins ve çeşitlerinde de bir artış meydana gelmiş, bu artış beraberinde de geri kazanım sektörünün de canlanmasını getirmiştir. Teknik anlamda geri kazanım bazı malzeme türleri için ülkemizde oldukça eskilere dayanmakta olup, kağıt ve cam atıkların toplanması ve geri kazanımı bu konuda faaliyet gösteren işletmelerin çabaları ile belirli oranlarda gerçekleşmekte idi. Katı atıkların çevresel etkileri ve buna ilişkin düzenlemeler, özellikle çevreye yönelik üretim ve pazarlama yöntemlerinin gelişmesi ile katı atıkların yönetimi ve buna bağlı entegre sistemlerin oluşması her geçen gün önem kazanmaktadır. Bu gelişmeler ambalaj malzemelerinin seçimine dahi etki etmekte ve geri kazanabilirlik, ambalaj malzemelerinin seçiminde önemli bir parametre olarak ortaya çıkmaktadır.

Tüketim ekonomisinin gelişmesi ile birlikte tüketicinin üstlendiği maliyetler içine önceden malzeme seçiminde bir kriter olarak değerlendirilemeyen, bertaraf sorumluluklarının getireceği maliyetler, çevreye vereceği yük, üretim veya bertaraf sırasında meydana gelebilecek atıklar da dahil edilmektedir.

Tüketim ekonomisinin gelişmesi ile birlikte tüketicinin üstlendiği maliyetler içine önceden malzeme seçiminde bir kriter olarak değerlendirilemeyen, bertaraf sorumluluklarının getireceği maliyetler, çevreye vereceği yük, üretim veya bertaraf sırasında meydana gelebilecek atıklar da dahil edilmektedir. Toplumun paylaştığı tüm bu maliyetler üretici firmaların teknoloji seçiminde ve uygulamalarında birer parametre olarak karşılarına çıkmakta, tüketicinin bilinçlenmesi ile birlikte katı atıklar ve yönetimi üzerinde son yıllarda yapılan çalışmalar ve bunların kazanım sektörüne etkileri kısmen özetlenmiş ve Avrupa ülkelerinde uygulanmakta olan yönetmeliklere de kısaca değinilmiştir.

Türkiye'de Ambalaj Atıkları Ve Bunların Katı Atıklar İçerisindeki Yeri

Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'de ambalaj atıklarının genel çöp içerisindeki yeri hem miktar hem de oran olarak gelişmiş ülkelerinkinden azdır. Türkiye'de genel çöpün bileşenleri bazı gelişmiş ülkelerin verileri ile Tablo I'de karşılaştırılmıştır.

Bu tabloda gösterilen metal plastik ve kağıt gibi değerlendirilebilir atıklar içinde tüm katı atıklar yani çeşitli hurda malzemeler, endüstriyel atıklar ve evsel atıklar da girmektedir. Yapılan istatistiki çalışmalarda

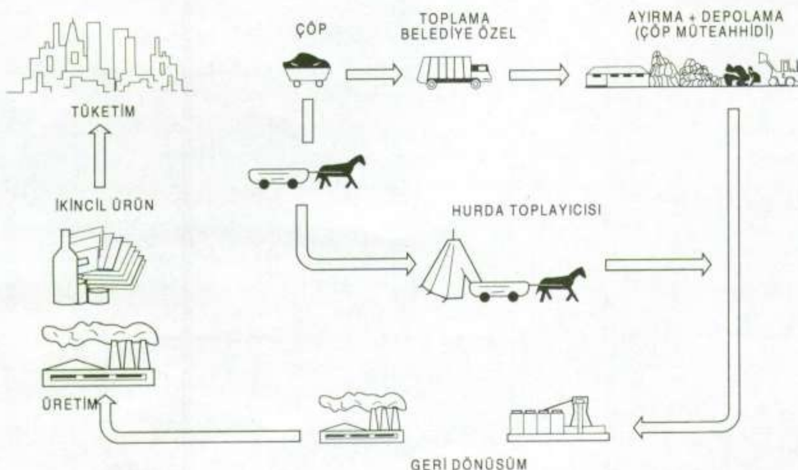
Tablo 1 Türkiye'de ve diğer ülkelerde katı atıkların ağırlık yüzdeleri

Bileşen	Türkiye	A.B.D.	Almanya	Hollanda
Cam	1.7	7.1	10.4	14.5
Metal	1.7	8.1	3.8	6.7
Plastik	4.3	9.2	5.8	6.0
Kağıt	11.0	34.2	18.8	22.5
Diğer	81.3	41.4	61.0	56.3
TOPLAM Geri Kazanılabilir	18.7	50.6	38.8	43.7

ambalaj atıklarının toplam katı atıklar içindeki payı ağırlık bazında % 1 olarak tesbit edilmiştir. Tüm katı atıkların içindeki payının küçüklüğüne rağmen ambalaj atıkları diğer plastik ve metal atıklarla birlikte toplanıp değerlendirilmektedir. Ambalaj atıklarına ilişkin büyük kentlerdeki ortalama kişi başına düşen tüketimler ise plastik ambalajlarda 4.5 kg/kişi-yıl, cam da 5 kg/kişi-yıl, teneke kutuda 1 kg/kişi-yıl, alüminyum kutuda 0.3 kg/kişi-yıl, lamine kartonda ise 0.6 kg/kişi-yıl olarak tahmin edilmektedir. Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, bu oranlar oldukça düşük olmakla birlikte, bu malzemelerin bazılarında geri dönüşüm oranları gelişmiş ülkelere nazaran oldukça ileridedir. Halen Türkiye'de uygulanmakta olan ambalaj atıklarının geri dönüşüm süreci şematik olarak Şekil 1'de gösterilmiştir. Bu sistemde değerlendirilebilir atıklar çöp müteahhitleri tarafından genel çöp içinden ayrılmakta ve geri dönüşüm için belirli imalathanelere satılmaktadır. Türkiye'de ÇEVKO üyesi kuruluşlar aracılığı ile 1992 yılında plastik ve geri dönüşsüz camda % 25 metallerde ise % 15 oranında bir toplama ve geri dönüşüm gerçekleştirilmiştir.

1985 yılı verilerine göre Türkiye'de tüketilen termoplastiklerin geri kazanım oranı polietilende (PE) % 40, polivinil klorürde (PVC) % 10, polipropilende (PP) % 10 ve polistren de ise % 20 civarında gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Ancak geri kazanım ve geri dönüşümün daha sağlıklı ve verimli olabilmesi için bu atıkların kaynakta ayrı toplanmasına yönelik çalışmalar başlatılması gerekmektedir. Bu konuda ÇEVKO tarafından önerilen sistemin şeması Şekil 2'de verilmiştir.

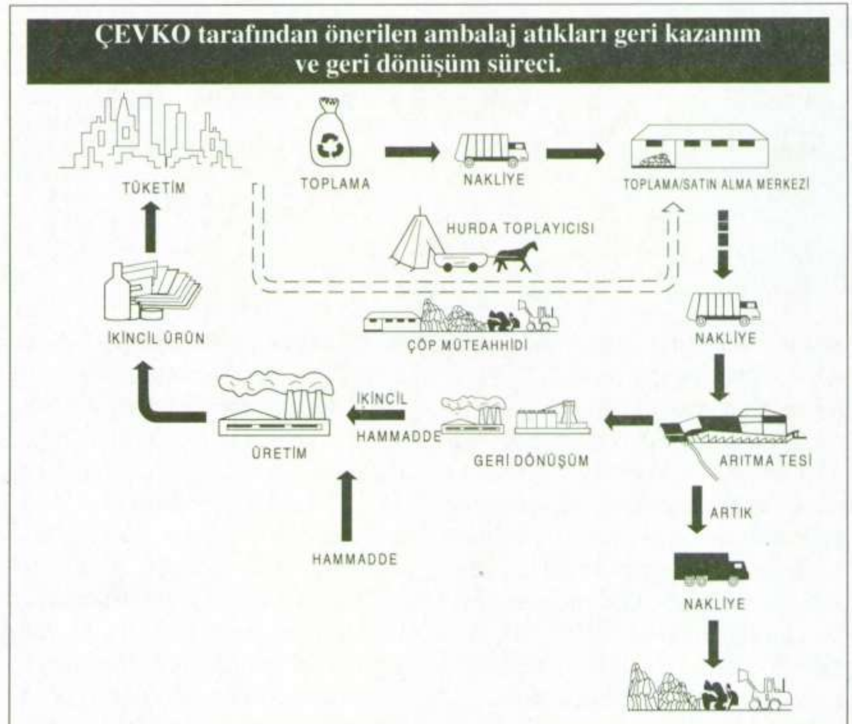
Önerilen bu sistemin gerçekleşmesi halinde düzenli, ekonomik ve çevre dostu bir sistem ortaya çıkacak, katı atık hiyerarşisine entegrasyon sağlanacak, ileriki yıllarda Avrupa Topluluğu ülkelerinde uygulanacak yönetmelikler ile uyum sağlanabilecek, geri dönüşüm firmalarınca kullanılan teknoloji ve yöntemlerin gelişmesine fırsat tanınacak ve daha kaliteli, firesi düşük ikincil hammadde ve ürünler ortaya çıkabilecektir ve böylece kaynak israfına engel olunacaktır. Böyle bir sistemin gerçekleşebilmesi için yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmakta, yerel yönetimlerin, kamunun ve endüstrinin katılımını sağlamak gerekmektedir. Mevcut sistem ve uygulanmakta olan Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'ne göre ambalaj atıklarının yıllara göre artan oranlarda toplanması gerekmektedir. Organize ve entegre toplama-değerlendirme sistemlerinin olmayışı, bu faaliyetlerin dağınık ve küçük birimler halinde yapılıyor olması maliyetleri yükseltmektedir. Özellikle kota oranlarının plastik ve geri dönüşsüz cam için 1996'da % 70'lere ulşaması toplama sorumluluğu altına giren dolumcu ve üretici firmalar için büyük mali sıkıntılar yaratacak, kaynak israfına neden olacak ve tüm bunlara ilave olarak bu malzemelerin geri dönüşümünde varolan güçlükler de eklenecektir.

Avrupa Ülkelerinde Durum

AT üyesi ülkelerde de katı atıklar üzerine yapılan çalışmalara kısaca değinmekte ve Türkiye'deki durum ile karşılaştırmakta yarar görmekteyiz. Avrupa topluluğu, tüm üye ülkelerin bu konudaki düzenlemelerini harmonize edecek çeşitli direktifleri gündeme getirmiştir. Bu direktifte ambalaj cinslerinde ayırım gözetmeksizin tüm ambalaj atıkları kapsam içine alınmış ve bu atıkların deponi alanlarına giden oranlarında önemli ölçüde azaltma sağlayacak önlemler önerilmiştir. 2000 yılında evsel atıklar içindeki ambalaj atıklarının % 90'ının geri kazanımı ve bunun % 60'ının geri dönüşümü hedeflenmektedir. Geri kazanım ve geri dönüşüm oranlarında hedeflenen miktarların ülkelere göre dağılımı Tablo 3'de verilmiştir. Bu hedeflerin yerine getirilebilmesi için ilgili ülkelerde çeşitli kanuni düzenlemeler yapılarak model işletmelerin kurulmasına olanak tanınmaktadır. Örnek olarak Fransa'da Çevre Bakanlığı'nın da desteği ile dolumcu firmalar, ambalaj üreticileri ve bayilerinin, finans sektörünün içinde bulunduğu Eco-Emballage isimli bir işletme kurulmuştur. Eco-Emballage, Fransız hükümetinin de desteği ile ambalaj atıklarının toplanması ve değerlendirilmesine ilişkin sorumlulukları üstlenmiştir.

Bu organizasyonla geri dönüştürülebilir malzeme kullanımını arttırmak, bunların deponi alanlarına gitmelerine engel olmaya çalışılmaktadır. Eco-Emballage üç yıl sürecek bir deneysel dönemden geçtikten sonra 2003 yılında ambalaj atıklarının % 75'ini bertaraf etmeyi hedeflemektedir. Benzer organizasyonlara İngiltere, Almanya, İspanya, İtalya gibi diğer Avrupa ülkelerinde de rastlanmaktadır. Ancak bu sorumluluğu yerine getirmede kullanılan mekanizmalar, kurulan bu işletmelerin işleyiş biçimleri, toplama ve değerlendirme için belirlenen hedefler, bu kuruluşların sorumluluk alanları gibi konularda ülkelere göre farklılıklar gözlenmektedir. Bu farklılıkların özellikle toplama ve değerlendirmeye ilişkin bölümleri Tablo 3'de görülmektedir. Ülkemizde de önümüzdeki yıllarda böyle bir sistemin oluşması gerekmekte ve bu yönde çalışmalar yapılmaktadır.

ÇEVKO tarafından önerilen ambalaj atıkları geri kazanım ve geri dönüşüm süreci.

Sonuçlar

1. Ambalaj atıklarının toplanması için uygulanmakta olan Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'nin gerektirdiği toplama hedeflerinin 1994 ve sonraki yıllarda gerçekleşmesi mümkün görülmemektedir. Bu sistemin devamı kaynak israfına neden olacak, geri dönüşümde teknik ve ekonomik güçlüklerle karşılaşılacaktır.

2. Daha sağlıklı ve verimli toplama değerlendirilme sistemlerinin oluşabilmesi için yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu konuda önerilen sistem hakkında bilgiler verilmiş olup, Avrupa ülkeleri ile entegrasyonu sağlayacak kuruluşların oluşması kaçınılmaz görünmektedir.

**Prof. Dr. Ali Beba Kocaeli Üniversitesi Çevre Sorunları Araştırma Merkezi Öğretim Üyesidir.*

Tablo 3 AT Ülkelerinde Katı Atıkların Yönetimi ile İlgili Hedefler

GERİ KAZANIM (minimum)	GERİ DÖNÜŞÜ (minimum)	ENERJİ GERİ KAZANIM (YAKMA) (maksimum)	LANDFILL (maksimum)	
% 100 • Hollanda (2000) • Belçika (Flemenk Böl.) (1995)	% 80 • Metal Cam • Belçika (2005) (Wallonie Böl. ve Brüksel)	% 40 • Belçika (Flemenk Böl.) % 42 (2000) • Hollanda (200)	% 25 (geri kalanı)	Fransa (2000)
% 90 • EC Düzenlemesi	% 70 • Bütün malzemeler Belçika (2000) • Cam, alüminyum, teneke (% 72) Almanya (1995) • Meşrubat kutuları Luxenburg (1995)	% 30 • EC Düzenlemesi (2005 ?) (1995) (ger ikalanı)	% 20 •Almanya	
% 80 • Almanya (1995) (enerji kullanmaksızın)	% 60 • Malzeme başına EC Düzenlemesi (2005 ?) • Kağıt ve plastikler Belçika (Wallonie Böl. ve Brüksel) • Kağıt, karton, plastikler, lamine karton (% 64) Almanya (1995) • Bütün malzemeler		% 10 • EC Düzenlemesi (2005 ?)	(Hollanda 2000)
	% 50 • Bütün malzemeler (2000) • Bazı malzemeler İtalya (1994)		% 0 • Hollanda • Belçika (Flemenk Bölgesi) (1995)	İngiltere (2000)
	% 46 • Bütün malzemeler Belçika (Flemenk Böl.) (2000) • Tanımlanacak malzeme başına Fransa			

HAYATIMIZDA VE KÜLTÜRÜMÜZDE

Ramazan

Doç. Dr. NECAT BİRİNCİ*

Doç. Dr. NECAT BİRİNCİ: 1943 yılında Sürmene'de doğdu; 1953 yılında İstanbul'a yerleşti. Fetih Fethiye İlkokulu'nu, Eyüp Lisesini ve İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1968-1974 yıllarında çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1974-1978 yılları arasında Türkiyat Enstitüsü'nde okutman olarak çalıştı. 1978'de mezun olduğu bölüme asistan oldu. 1981'de doktor, 1989'da doçent oldu. 1983 yılından bu yana Türk Dil Kurumu bilim ve yürütme kurulu üyesidir. Eserleri, Kırım Zafernamesi, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ruşen Eşref Ünaydın, Menemenlizade Mehmet Tahir, Nabızâde Nazım üzerine yayımlanmış kitapları vardır. Türk Edebiyatı Ansiklopedisi bir başka eseridir. Ayrıca Yeni Türk Edebiyatı üzerinde kırktan fazla ilmî makalesi vardır.

Ramazan kelimesinin bizde uyandırdığı ruhî genişlik ve derinlik, onun sözlük anlamından değil, ramazanın taşıdığı özel hayat şeklinden gelir. Bu kelime dinî, millî ve ferdî hayatımıza, asırların birikimi ile birlikte getirdiği, her zamankinden değişik yaşama şeklinin, zihnimizde uyanması ile tesirli olur.

Zihnimizde uyanan hayalleri ilk bakışta duyduğumuz kelimelerin meydana getirdiğini sanırız. Hakikatte ise hayal dünyası, hafızamızın derinliklerinden yükselirler. Kelimeler sadece birer uyarıcı vazifesi görürler. Dış dünyadan aldığımız intibalar, hayat tecrübemiz, okuduklarımız, duyduklarımız, dimağımızda izler bırakır. Bütün bu izlere hayat verecek, onları canlandıracak ve yaşayışımızın içine katıp hayatımızı zenginleştirecek ve değiştirecek olan, onları karşılayan kelimeledir. Eğer duyulan kelimelerin ifade ettiği, çağrıştırdığı, duygu, düşünce, hayal şekli, inanç sistemi, yaşama tarzı hakkında bir şey bilmiyorsak, o kelime bize bir şey ifade etmez. Çünkü o kelimenin zihnmizin derinliklerinde avlayacağı bir inci tanesi yoktur.

Ramazan kelimesinin bizde uyandırdığı ruhî genişlik ve derinlik, onun sözlük anlamından değil, ramazanın taşıdığı özel hayat şeklinden gelir. Bu kelime dinî, millî ve ferdî hayatımıza, asırların birikimi ile birlikte getirdiği, her zamankinden değişik yaşama şeklinin, zihnimizde uyanması ile tesirli olur. Bu hayat şeklini ve bizim ona duyduğumuz ihtiyacı bilmeyenler için "ramazan" sadece dinî hükümlerin içinde kalan kuru bir tarif ve o tarifin kalıbına sığan insanın şeklî davranışları olarak hatırlanır.

Ramazan ayının bir müslümanın hayatında tuttuğu veya tutması gerektiği yer ve şekil ulu kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'in muhtelif yerlerinde açık şekilde belirtilmiştir. Bu, dünyanın her yerindeki müslüman için aynıdır, değişmez hükümler şeklindedir. Bütün müslümanlar için,

Kur'ân-ı Kerîm'in tayin ettiği hükümlere göre şekillenen bu özel hayat çerçevesinin içini, her müslüman milletin kendi millî ve mahallî renklerinin tanzim ettiği, daha özel çizgiler biçimlendirir. Her millete ait yaşayış şekilleri, değişmez dinî hükümlerin tayin ettiği genel hayat çerçevesi içinde ramazanı millî hâle getirir. Bu noktada ramazanın yaşanma şekline göre, söz konusu biz olduğumuz takdirde, Türklüğün, dünya yüzünde var olduğu ilk andan itibaren oluşturduğu maşerî vicdanın, Kur'ân-ı Kerîm'in hükümlerinin tayin ettiği çerçeveyi millî ruh ve üslûbun şekillendirmesi, ramazanın bir mânâda millî şekle bürünmesidir.

Ramazanların, Kur'ân-ı Kerîm'in hükümleri dairesinde, toplumumuzda, millî şekilde idraki, sadece bize ait hususiyetler ortaya çıkarmış ve bu hususiyetler zaman içinde adeta kurumlaşmıştır. Bu durum, ramazan hilâlinin görülmesine, ramazan ilânına, iftarın duyurulmasına, iftar şeklinden, iftardan sonra teravih hazırlığına ve teravihe gidişe, teravih ile sahur arasında yaşanılan, ramazana mahsus çok özel hayat şekline kadar kendisini açık şekilde gösterir.

Ramazan, bizde İstiklâl timsali olarak kabul edilen, asırlarca, mehteran bölüklerinde, serhat boylarında, Tuna kıyılarında, Viyana kapılarında, coşkun denizler gibi gürleyen, orduları harekete geçiren, pehlivanları güreştiren, yiğit delikanlılara halaylar çetiren, gelinleri, alaylar önünde, muradlarına doğru adım adım götüren davulla karşılanır. Ve davul, özel bir mâna kazanır, yeni bir ad alır: Ramazan davulu.

Ramazan hayatımızda sadece davul mânâ değiştirmez. Amansız bir harp silâhı olan top da mahiyet değiştirir. Müslüman milletler arasında iftar vaktini topla duyuran tek millet sanırım Türklerdir.

Mahya söz konusu olunca da aynı şeyleri söyleyebiliriz.

Son yıllarda her yerde iftar var. Lüks otellerde bile.

Müslüman milletler arasında iftar vaktini topla duyuran tek millet sanırım Türklerdir. Mahya söz konusu olunca da aynı şeyleri söyleyebiliriz.

Edebiyat, büyük ölçüde toplum hayatını, edip veya şairin idraki aralığından bize verir. Bu özelliğinden dolayı onda saf hakikati aramak belki mümkün değildir. Ama hayatın edebiyata, muayyen bir açıdan aksetmiş olduğu da bir hakikattir. Yazarlar, toplumun birer ferdi olduklarına göre, eserlerinde uzaktan veya yakından toplumun ortak değerlerine yer verirler.

Ramazanlar toplumda ortak değerlerin yaşandığı çok önemli dinî ve manevî vasat meydana getirirler. Bu özellikte bir hayat tarzının edebiyata aksetmemiş olması düşünülemez.

Folklor malzemelerine varıncaya kadar Halk edebiyatımızda ramazanla ilgili ögelere rastlıyoruz. Divan edebiyatında "ramazaniye"ler önemli yer tutar. Ayrıca mesnevîler, surnâmeler, şehrengizler taranacak olursa bu eserlerde de ramazanla ilgili pek çok malzeme bulmak mümkündür.

Yenileşme devri Türk edebiyatında, Namık Kemal'den itibaren, ramazan müddetince yaşanan hususî hayat şeklinin eserlere konu olduğunu görüyoruz. Bilhassa I. Dünya savaşı müddetince harb içinde idrak edilen dört ramazan ihtişamlı devirlere ve o devirlerin maddî ve mânevî zenginliklerine duyulan özlem içinde dile getirildi. Millî Mücâdele sıralarında ise, özellikle Yahya Kemal, Ruşen Eşref ve daha başka bazı edip ve şairler, Ramazanları millete kurtuluş getirmesi duası ile karşılarlar.

Cumhuriyet'ten sonra çok hızlı değişen hayat içinde ise muharrirler eski ramazanları bir özlem şeklinde hatırlarlar, eski ramazanlardan, kaybolan bir dünyanın, hatırlanması gereken bir hayat üslubu gibi bahsederler.

Bugün de ramazan ayı boyunca hemen her gazete, bu ayın dinî, manevî ve millî hayatımızdaki yerini tayin etmeyi amaçlayan çalışmalara girişirler. Ramazanları yeni nesillere tanıtma gayesi güden özel sayfalar düzenlerler. Ancak bu sayfalarda çoğunlukla eski malzeme, bazen yeni yorumlarda günümüz insanına aktarılmaktadır. Günümüzde yaşanan ramazanlar üzerinde pek durulmamaktadır.

Oysa bugün de ramazan yine, acemi vuruşlarla da olsa, davuluyla, mahyasıyla, yer yer topu ile, pidesi, simidi, özel çörekleri ile, özel musikîsi ile, gece ve gündüz ziyaretleri ile ve yoğun ibadet şekilleri ile yaşanmaktadır. Yine, millî karakterini büyük ölçüde koruyan hususî bir hayat üslûbu şeklinde, dinî hayatımız içinde, on bir ayın sultanı olarak varlığını sürdürmektedir ve hiç şüphesiz, nesilden nesile, ebediyete kadar sürdürecektir.

**Doç. Dr. Necat Birinci İ.Ü.E.F. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesidir.*

İletişimde Saydamlık Arayışı

Doç. Dr. NABİ AVCI*

Doç. Dr. Nabi AVCI: 1953 yılında Bilecik'te doğdu. Eskişehir Maarif Kolejini ve ODTÜ İ.B. Fakültesini bitirdi. Kültür, Çalışma ve Milli Eğitim Bakanlıklarında çalıştı. Zaman gazetesinin ilk dönemlerinde köşe yazarlığı yaptı. Yazıları Hareket, Deneme, Gelişme, Mavera, Yeni Devir, Milli Gazete, Zaman, Albatros, Türkiye Günlüğü, Polemik dergilerinde yayınlandı. Nabi Avcı 1980'de başladığı Anadolu Üniversitesi'nde doçenttir.

Eserleri; çevirileri Din ve Medeniyet Üzerine (H. Nedvi'den), Modern Dünyanın Bunalımı (R. Guenon'dan), Antik İnançlar Modern Hurafeler (M. Lings'ten), Trendeki Derviş (T. El Hakim'den), İnsan ve Tabiat (S.H. Nasr'dan), Batı Edebiyatından Seçmeler, Düşünce ve Uygarlık Tarihi (3. cilt S.H. Bolay'la), telif eserleri, İletişim Düşüncesinin Gelişimi, Bombacı Parmenides ve Enformatik Cebalet.

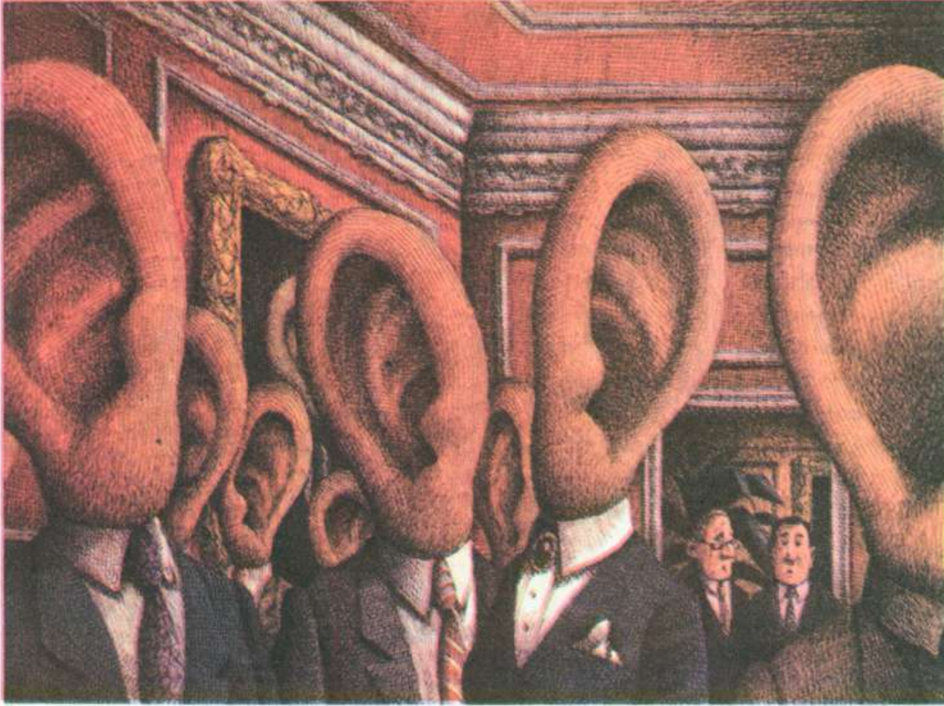
*Bir türlü, karşımızdaki tablonun, bundan öncekilerden, **bundan öncekilerin tümünden** farklı; **mahiyet itibariyle farklı** olduğunu kabul edemiyoruz.*

Paul Klee kendisinin ve arkadraşlarının sanat anlayışlarının manifestosu niteliğindeki meşhur Jena Konuşması'nın bir yerinde, yaptığı resimlerdeki figürleri amcasına benzetemeyen veya daha da vahimi amcasına **benzeten** naif resim meraklılarından söz eder. Bugün hepimiz, medya karşısında, tıpkı Klee'nin resimlerinde amcasını arayan insanlara benziyoruz. Tıpkı onlar gibi biz de bu karışık tablodan, bildik, tanıdık bir simanın bize gülümsemesini istiyoruz. Bazılarımız, biraz daha ileri giderek, tıpkı Klee'nin resimlerini, Rönesans'tan bu yana birikmiş olan tecrübelerle, o tecrübelerin dayandığı ölçülerle değerlendiren eleştirmenler gibi davranıyoruz. Bir türlü, karşımızdaki tablonun, bundan öncekilerden, **bundan öncekilerin tümünden** farklı; **mahiyet itibariyle farklı** olduğunu kabul edemiyoruz. Sanıyorum, bugünkü panelimizin konu başlığında da, bu sıkıntının izlerini görmek mümkün. Bugün burada bizden medianın güvenilirliğini, inanılırlığını sorgulamamız bekleniyor. Bir başka ifadeyle, medya için geçerli olacak, **geçerli olmasını istediğimiz,** genel doğrular üzerinde konuşmak istiyoruz. Bazılarımız açıkça, bazılarımız da zımnen, bu genel doğruların medya için, zorlayıcı değilse bile, yönlendirici olmasını istiyoruz. Tıpkı bir zamanlar, gazetelerin künyelerinde yazdığı gibi, medyanın kendisini bir "medya ahlak yasasıyla" bağlı saymasını istiyoruz. "Farklı zamanlarda, farklı kültürlerde, farklı ahlak telakkileri ortaya çıkmış olabilir. Ama hepsinin ortak paydası, bir kurallar bütününe dayanmalarıdır. Günümüzde de medyanın böyle bir kurallar bütününe ihtiyacı var" diye düşünüyoruz.

İletişimde Bütünlük

Oysa bugünün dünyasında, ortadan kalkan sadece **şu** veya **bu** bütünlük değil; bizatihi "bütünlük" ideasının kendisidir. İşte bu yüzden, özellikle iletişim alanında, bugün bir şirazesizlik, bir odaksızlık, bir parçalanmışlık yaşanıyor.

Bu da ister istemez, gündelik hayatımıza da, siyasi süreçlere de yansıyor. Yanlış söyledik. Yansımıyor; bütün o süreçlerle içiçe, adeta birbirlerini doğurarak, birbirlerini emzirerek, birbirlerini büyüterek, bunların hepsi, genel şirazesizliği kural haline getiriyorlar.

Ama buna rağmen, biz yine de, medya dünyasında da, doğrular yanlışlar; veya doğrularla yalanlar arasında bir çizgi olsun istiyoruz.

Ve bu iyi niyetli isteklerimizle, non-figüratif bir tabloda amcasını arayan insanlara çok benziyoruz.

Bütün iyi niyetimizle, eskiden denenmiş, bildiğimiz, alıştığımız çözümlerden birini uygulayıversek, işlerin yoluna gireceğini, **düzen**in oturacağını sanıyoruz. Mesela, oturup, eski Matbuat Kanunu'nu hazırladığımız gibi, Posta Telgraf Nizamnamesini hazırladığımız gibi, aynı azim, şevk ve kararlılıkla, Radyo Televizyon Yayıncılığını düzene sokacak yasa önerileri hazırlıyoruz. Ama bu öneriler veya tasarılar hazırlanırken, bir maddenin müzakeresi bitip, öteki maddenin müzakeresine geçene kadar teknoloji kuşak değiştiriyor. Demek ki, en azından sorunların hızıyla, çözüm önerilerinin hızı arasında, eskiden olmayan bir uyumsuzluk var ve o yüzden, geliştirdiğimiz çözümler bir türlü tabloya oturmuyor. Bu bir...

İkincisi... Oturmuyor, çünkü kitle iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda kollektif sembol repertuvarımızda ve gerek ulusal, gerekse uluslararası sembol trafiğinde ortaya çıkan başdöndürücü dönüşüm, bu yüzyılın başlarında kübistlerin resim sanatında; izafiyetçilerin fizikte gerçekleştirdikleri devrime çok benziyor.

Radyo Televizyon Yayıncılığını düzene sokacak yasa önerileri hazırlıyoruz. Ama bu öneriler veya tasarılar hazırlanırken, bir maddenin müzakeresi bitip, öteki maddenin müzakeresine geçene kadar teknoloji kuşak değiştiriyor.

Görsel, İşitsel ve Düşünsel Semboller

Bu devrim, nasıl zaman ve mekan anlayışımızı, perspektif ve denge duygumuzu, bütünlük kavramımızı paramparça etmişse; televizyon ve bilgisayar da, görsel, işitsel ve düşünsel sembol trafiğimizi altüst ediyor.

Bugün, her düzeyde iletişimin koordinatları, zaman ve mekan boyutları, televizyon ve bilgisayar öncesi dönemlerden mahiyet itibariyle farklıdır. Bu yeni dünyanın en belirgin özelliği, bir bütünlük fikrinin artık imkansız oluşudur.

Televizyon ve bilgisayar dünyası, hoşumuza gitse de gitmese de, işimize gelse de gelmese de kaotik bir dünyadır. Bu dünyanın, bir başı, bir ortası, bir sonu yoktur. Bu sürecin, bu kaotik sürecin içinde yer alan tek tek programların kendi içinde bir tutarlılık, bir bütünlük peşinde koşmaları, kendilerini şu veya bu ahlak telakkiyle mukayyet addetmeleri ve zaman zaman bu amacı gerçekleştirebilmiş olmaları, **sonucu** değiştirmez. Zira televizyon dünyası, tek tek televizyon programlarının aritmetik toplamına indirgenemez. Tıpkı bilgisayar dünyasının, tek tek bilgisayar programlarının, bilgisayar uygulamalarının aritmetik toplamına indirgenememesi gibi....

O yüzden, tek tek televizyon programlarına, veya tek tek bilgisayar programlarına uygulayabileceğimiz ölçütleri, **mesela bir etik**

Genel olarak medya için, kendi içinde tutarlılığı olan, bir bütünlük ve etik boyut taşıyan genel bir çerçeve çizip, sonra tek tek programların bu çerçevenin neresine, ne kadar oturduğunu ölçmek mümkün değildir.

düzene bağlılık, iç tutarlılık, bütünlük gibi ölçütleri, bu programların aritmetik toplamından her zaman fazla çıkan televizyon dünyasına uygulayamayız.

Veya tersinden söylersek, genel olarak medya için, kendi içinde tutarlılığı olan, bir bütünlük ve etik boyut taşıyan genel bir çerçeve çizip, sonra tek tek programların bu çerçevenin neresine, ne kadar oturduğunu ölçmek mümkün değildir. Zira medya ne yapıyorsa, zaten o genel çerçevelerin tümünün reddinden kaynaklanan o kaotik totalitesi içinde yapıyor. Tek tek programlarla, haberlerle, fotoğraflarla yapmıyor. Bunların aritmetik toplamıyla da yapmıyor.

Öyleyse ne yapalım? Elimiz kolumuz bağlı oturalım mı? Amcamızı unutalım mı?

Hayır unutmayalım. Zaten, gerek bu toplantı, gerekse, medyanın bizzat kendi kendini sorgularken kullandığı üslup da gösteriyor ki, biz, herşeye rağmen, bu kaotik tabloya şöyle ya da böyle, bir anlam kazandırmak istiyoruz.

Öyleyse, deminden beri söylediklerimize, bir de tersinden, yani eskilerin deyimiyle **mefhumu muhalifinden** yaklaşmayı deneyelim:

Eğer kaotik televizyon dünyası veya daha genel bir ifadeyle kaotik medya dünyası, tek tek programların, filmlerin, haberlerin, fotoğrafların aritmetik toplamına indirgenemezse; **bu tekil bileşenler de, o dünyanın aritmetik bölümüne indirgenemezler.**

Paradoksal gibi görünebilir ama, bu tekil bileşenlerin her birinde de, toplama girmeyen, yani hesaba katılmayan bir **artı x** hep vardır.

İşte **biz insanların,** bizi aşağılayan, bizi kullanan, bizi standart bir bilgisayar figürüne, edilgin bir alıcı konumuna indirgeyen medya terörüne karşı kullanabileceğimiz en büyük koz, her yaptığımız programa, her yazdığımız habere, her çektiğimiz fotoğrafa farkına bile varmadan yüklediğimiz, bu **artı x**'te gizlidir.

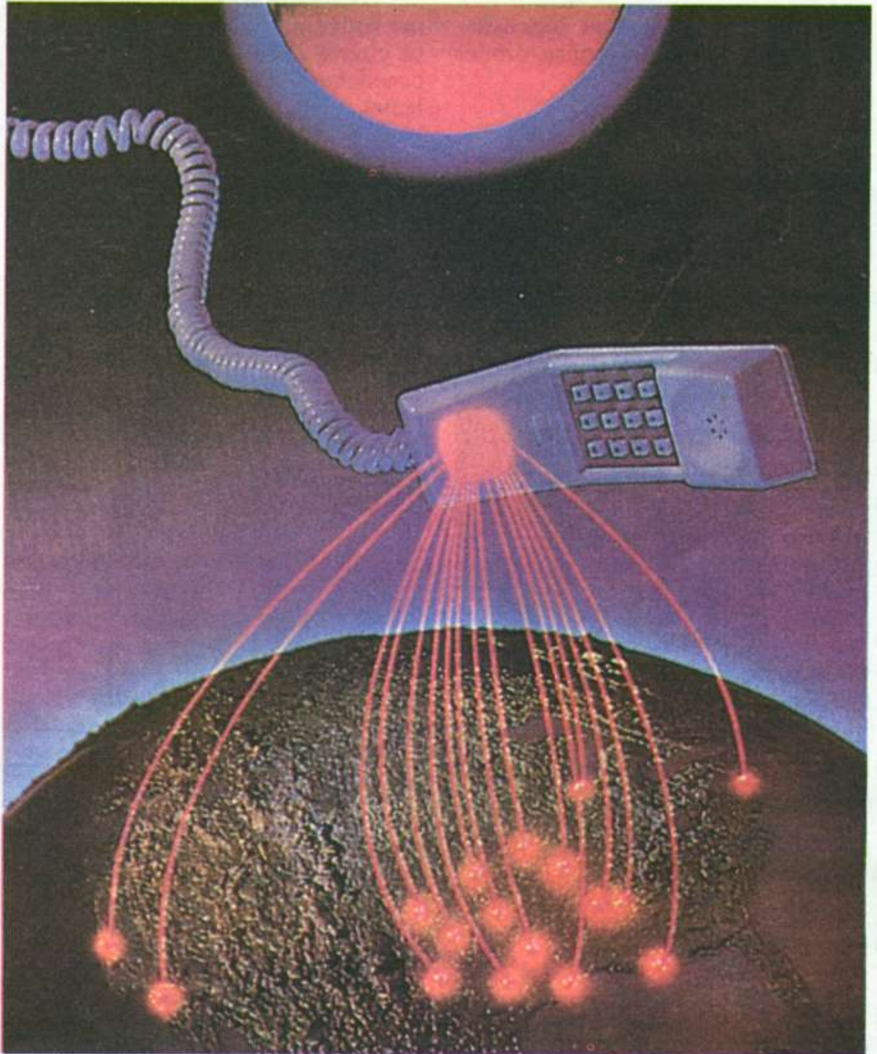
Şimdi bu soyut lafları, Türkiye bağlamında, elden geldiğince somutlaştırmaya çalışırsak ne söylenebilir?

Üzerinde düşünülmeye değer olduğunu sandığım bazı önerileri kısaca özetlemeye çalışayım:

1. Kamuoyu, kendisine seslenenlerin kim olduklarını, nereden konuştuklarını bilmek hakkına sahiptir. Yani, toplumsal sembol trafiğine, kitle iletişimine müdahil olan bütün aktörlerin, olabildiğince şeffaflaştırılması gerekir.

Bunun Türkiye'de pratik olarak anlamı, öncelikle, bütün basın-yayın kuruluşlarının sermaye yapısının, basın dışı hangi sektörlerde ne tür etkinliklerde bulunduklarının olabildiğince bilinir hale gelmesidir. Serbest piyasa koşullarının ve rekabet ortamının, zaman içinde, kendiliğinden bu şeffaflığı sağlayacağını düşünmek, öyle sanıyorum ki, aşırı iyimserlik olur.

2. Vakit geçirmeden, temel eğitim müfredatı için bir **iletişim bilinci** dersi geliştirmek ve çocuklarımıza medyanın nasıl doğduğunu, nasıl serpildiğini, nasıl dal budak saldığını, bugün artık nasıl işledi-

ğini, en uç örneklerle anlatarak, onların tek tek programlarda yatan **artı x'leri** görmelerini; yoksa bile her programda, her haberde, her fotoğrafta bu **artı x'i** aramalarını sağlamak... Böylece medya üzerinde, insani değerleri öne çıkaran bir tüketici baskısı oluşturmak....

3. Ölçekleri küçültmek: Bugün, özellikle kitle iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin de etkisiyle, her alanda ölçekler çok değişiyor. Sanayi devrimiyle çok derinden alakalı olan "ulus devleti", günümüzde optimum siyasi örgütlenme ölçeği olmaktan hızla çıkıyor.

Nitekim bu yüzden, pek çok büyük şehir veya "metropolitan çevre", içinde yer aldığı ulus devletin genel eğilimlerinden kopuyor; kendi başına ve kendine mahsus bambaşka bir siyasi, iktisadi, kültürel atmosfer geliştiriyor.

Buna benzer merkezkaç eğilimleri, farklı toplumsal gruplar veya tabakalar arasında da görülüyor.

Mesela teknokratlar, akademisyenler, sanatçılar veya daha genel bir ifadeyle intelijansiya hızla ulusal devlet ölçeğinin dışına veya üstüne çıkıyor; çok farklı bir düzlemde kendine kozmopolit bir kimlik ediniyor.

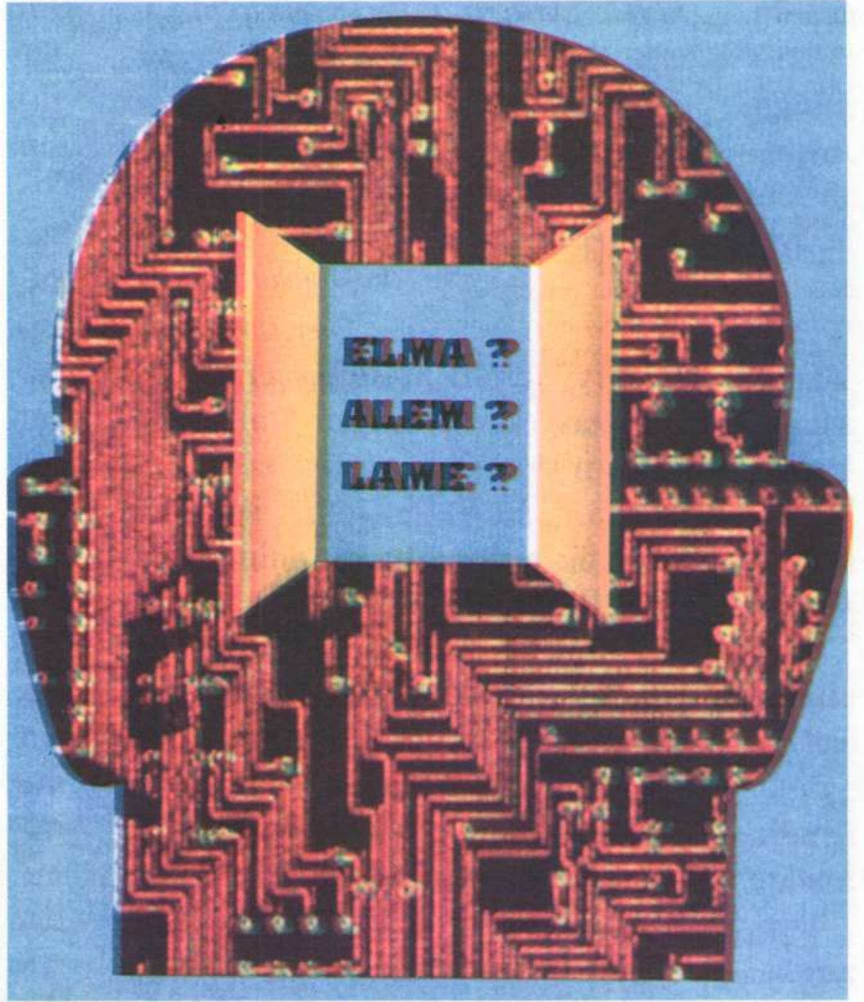
Bu onların subjektif tercihlerinden kaynaklanmıyor.

Yaptıkları işin gereği olarak, üstlendikleri veya "altında kaldıkları" toplumsal fonksiyonun kaçınılmaz bir sonucu olarak, başka ülkelerdeki her gün biraz daha özdeşleşiyorlar.

Ama bütün bunlar olurken, bu insanlar, kozmopolitizmin müntehasında, kendi yerel kimliklerinin de farkına varmaya başlıyorlar. Tıpkı şehirler gibi, onlar da kozmopolitan eğilimlerle yerel eğilimler arasında gidip geliyorlar.

Ve ilginçtir, bu gerilimi, bugün biz, pıtırak gibi bütün Anadolu'yu saran yerel radyo ve televizyon istasyonlarında da görüyoruz.

Sanıyorum, bizdeki kadar kuralsız ve şiddetli olmamakla birlikte, kozmopolitan eğilimlerle yerel eğilimler arasındaki bu gerilim, bütün dünyada yaşanıyor.

Biraz yakından bakıldığında, bu gerilimin her iki kutbunda da, yani **kozmopolitan kutupta da, yerel kutupta da,** insani değerlere sahip çıkmamızı çok kolaylaştıracak tarihi bir tecrübe birikiminin yattığını görüyoruz.

*Türkiye, **bir yandan,** yaşadığımız kargaşanın her geçen gün biraz daha vehamet kesbetmesi nedeniyle; **bir yandan da,** bu **kozmopolitizm-yerellik** gerilimini başka birçok toplumdan çok daha önce ve çok daha şiddetli bir biçimde yaşamış olmanın kazandırdığı tecrübeyle, bu alanda çok orijinal çözümler üretebilir gibime geliyor.*

Eğer kozmopolitizm adına yerel değerleri, yerellik adına da evrensel değerleri horgörmek saplantısından kendimizi kurtarabilirsek, **bu çifte birikim,** çok işimize yarayabilir.

Türkiye, **bir yandan,** yaşadığımız kargaşanın her geçen gün biraz daha vehamet kesbetmesi nedeniyle; **bir yandan da,** bu **kozmopolitizm-yerellik** gerilimini başka birçok toplumdan çok daha önce ve çok daha şiddetli bir biçimde yaşamış olmanın kazandırdığı tecrübeyle, bu alanda çok orijinal çözümler üretebilir gibime geliyor.

Doç. Dr. Nabi Avcı, Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesidir.

Başbakanı Bembeyaz Ekonomisi Kapkara

İRFAN ÇİFTÇİ

1993 baharında 1980'li ve 90'lı yıllara damgasını vuran sekizinci Cumhurbaşkanı *Turgut Özal*'ın ölümüyle Türkiye tarihinin büyük şoklarından birisini ve rejimle ilgili bir dizi sosyal olayları yaşadı. Özal, ölümünden bir süre önce *Türkiye Günlüğü* dergisine yaptığı son kapsamlı değerlendirmelerinde "*Türkiye'nin önündeki hacet kapılarının açıldığını*" söylemişti. Yıllardır Özal'ın ifade etmeye çalıştığı projeler ölümüne yakın son bir kaç ayda yıllardır ona direnen ülkenin bürokratları ve bürokrat-aydınları tarafından da "tamam, bulduk bu değişimcilik" diye yorumlanmaya başlanmıştı.

Sonunda medyanın fırça darbeleriyle oluşturulan tabloda ekonomi profesörü ve seçimlerden önce DYP'nin köylülük kompleksine karşı vitrinine koyduğu anahtar dağıtan hanım Tansu Çiller ortaya çıktı.

Özal'ın ölümünün ardından ülkenin "zinde muhitleri" tekrar yeni "emekli" cumhurbaşkanı adayları buyduysalar da cenazede milyonların "*sivil ve dindar Cumhurbaşkanı*" şiarı karşısında bu zinde sesleri kimse ciddiye almadı. Özal'ın cumhurbaşkanlığında ihtiraslı ifadeleriyle Çankaya'lı v.s. diyen Demirel her zamanki pişkinliğiyle *zinde, bürokrat ve demokrat yazarların* alkışlarıyla cumhurbaşkanlığına seçildi.

Demirel'in kendini hükümetten kurtarmasıyla medya bir yandan Özal'ın bütün toplumu çalkalayan "değişim ve büyük gelecek" projelerini söylem düzeyinde seslendirirken diğer yandan da "gitti baba gelsin ana" "büyük değişime sembol olacak çağdaş bir tip" gibi sulandırılmış yakıştırmalarla DYP'nin yeni liderinin silüetini oluşturdu. Sanki 13 Haziran 1993'de yapılacak kongre medyayla parti teşkilatının adayları arasındaydı.

Sonunda medyanın fırça darbeleriyle oluşturulan tabloda ekonomi profesörü ve seçimlerden önce DYP'nin köylülük kompleksine karşı vitrinine koyduğu anahtar dağıtan hanım Tansu Çiller ortaya çıktı.

Tansu Çiller, iktidar partisinin lideri ve başbakan olarak gelir gelmez sürcü lisanlarıyla bir yan-

Lira'nın Hikayesi

Devalüasyon tarihi	Dolar Kuru (TL.)		Devalüasyon oranı	Başbakan ve Hükümeti	Kararı Alan NEDENİ
	Karardan önce	Karardan sonra			
7 Eylül 1946	1.30	2.80	(%) 115.4	Recep Peker (CHP)	IMF'ye girişi öncesinde alındı
4 Ağustos 1958	2.80	9.00	(%) 221.4	Adnan Menderes (DP)	Kriz ve ödemeler dengesi açığı
10 Ağustos 1970	9.00	15.00	(%) 66.6	Süleyman Demirel (AP)	Ekonomik durgunluk
21 Eylül 1977	17.50	19.25	(%) 10.0	Süleyman Demirel (MC Koalisyonu)	Ödemeler dengesi açığı
1 Mart 1978	19.25	25.00	(%) 29.9	Bülent Ecevit (CHP)	Ödemeler dengesi açığı
10 Haziran 1979	26.50	47.10	(%) 77.7	Bülent Ecevit (CHP)	Ödemeler dengesi açığı
24 Ocak 1980	47.10	70.00	(%) 48.6	Süleyman Demirel (AP)	Ekonomik Kriz ve ödemeler dengesi açığı
26 Ocak 1994	15.229.75	17.301.00	(%) 13.6	Tansu Çiller (DYP-SHP)	Kamu açığı ve dış ticaret açığı

dan Akbulut'u aratmazken bir yandan da bir ana olarak artık bir beyaz sayfa açtığını söyleyerek işe başladı. Bu "beyaz sayfa" deyimiyle halkı kurtaracak babayı iktidara taşıyan partisinin boşa çıkardığı umutları yenilerken biraz da Ecevit'in "ak günler" deyimini bozuk Türkçesi ile ifade etmiş oluyordu. Fakat geçen süre içinde ekonomideki icraatlarıyla Ecevit dönemini de çağrıştırmıyor değil.

Anadolu'lu bir parti tabanı arasından sıyrılan kolejli Çiller kongre başarısını başbakanlığına taşıyamadı.

Ekonomi profesörü başbakan, ekonomiden sorumlu devlet bakanı olarak hükümette sınadığı teorik bilgilerini bu sefer başbakan olarak daha geniş bir alanda uygulamaya koydu. İlk iş olarak da hemen kötü giden ülke ekonomisine bir by-pass yaparak ekonominin kalbi merkez bankasının başındaki virüsü (!) Rüşdü Saracoğlu'nu dede mesleğinden uzaklaştırarak kendisi kadar Amerikan vatandaşı olan bir müdürü, Bülent Gültekin'i bu göreve getirdi.

Bayan başbakan kısa sürede üst düzey bürokraside bir dizi değişiklikler yaptı. Bu değişiklikleri ne hükümet üyeleri ne de kendi-

STANDARD AND POOR'S'UN AVRUPA'YA VERDİĞİ NOTLAR

ÜLKE	RATİNG	ÜLKE	RATİNG
1-İNGİLTERE	AAA	10-İSPANYA	AA
2-ALMANYA	AAA	11-İTALYA	AA
3-AVUSTURYA	AAA	12-FİNLANDİYA	AA
4-FRANSA	AAA	13-İRLANDA	AA
5-HOLLANDA	AAA	14-PORTEKİZ	AA
6-NORVEÇ	AAA	15-İSRAİL	BBB+
7-İSVİÇRE	AAA	**16-TÜRKİYE**	**BBB**
8-BELÇİKA	AA+	17-YUNANİSTAN	BBB
9-DANİMARKA	AA+	18-MACARİSTAN	BB+

RATİNG NOTLARININ ANLAMI

AAA	En yüksek derece. Faiz ve ana parayı ödemede son derece güvenilir.
AA	Faiz ve ana parayı ödemede çok güvenilir.
A	Geri ödemede güvenilir, ancak kötü ekonomik şartlara karşı son derece hassas.
BBB	Geri ödeme kabiliyeti yeterli derecede. Ancak kötü koşullara açık. Yatırımcılar için en düşük kategori.
BB	Bu not ve altındaki derecedeki borçlar spekülatiftir.
CCC	Yatırımcılar için bazı olumlu işaretler olsa bile, belirsizlik ve riskler daha fazla.
CC	Son derece spekülatif. Genelde ikinci derecede, yani bağımlı.
C	Borçların fazini de ödeyemiyor.
D	Borçlarını ödeyemiyor.

Kaynak: Standart an Poor's Creditweek Report-23 Kasım 1992

DÖVİZİN SEYRİ

YIL	DOLAR	MARK	STERLİN	ORTALAMA ARTIŞ
1970	14.85	4.09	35.94	
1971	14.00	4.34	36.48	-0.11
1972	14.00	4.34	32.90	-6.53
1973	14.00	5.25	32.30	0.60
1974	1.85	5.65	31.82	-0.45
1975	15.00	5.95	31.05	1.33
1976	16.50	6.85	26.40	-4.33
1977	19.25	8.60	34.70	42.24
1978	25.00	13.87	50.10	42.24
1979	35.00	20.22	79.02	50.88
1980	89.25	45.15	210.12	156.64
1981	132.30	58.35	250.25	27.98
1982	184.90	78.25	300.55	27.85
1983	280.00	101.75	401.38	38.93
1984	442.50	141.20	516.18	40.45
1985	574.00	233.15	826.56	48.54
1986	755.90	387.95	1,109.28	37.91
1987	1,018.35	638.65	1,892.60	57.54
1988	1,813.02	1,022.86	3,276.12	72.19
1989	2,311.37	1,364.45	3,730.54	21.18
1990	2,927.13	1,947.53	5,612.78	41.60
1991	5,074.83	3,339.81	9,482.32	70.65
1992	8,555.85	5,302.66	12,957.84	49.84
1993	14.950.00	8,575.00	21,950.00	69.58
1994	17.840.00	10.250.00	27,100.00	21.36

sine rağmen seçildiği parti teşkilatı zaten onaylamıyordu. Çiller, hükümetle, bürokrasiyle, teşkilatla köprüleri atarak bir süre sonra parti içinden yükselen seslere göre ülkeyi danışmanlarıyla yönetiyordu. Hükümetteki ve partideki bu kırgınlıkları gidermek amacıyla kimi önemli kararları -terör enflasyon v.s.- kabineyi yurdun ücra yerlerinde toplayarak alma yolunu denedi. Seçildikten sonra beyaz sayfa halâ boş duruyordu ve Erbakan'ın bütçe görüşmelerinde kendine özgü esprisiyle dediği gibi sadece hükümetin *cinsiyeti* değişmişti. Türkiye 1994 Bütçe görüşmelerine girerken bir yıl önce Özal'la milleti saran "*21. Yüzyıl Türkiye'nin*" gibi heyecan yerini enflasyondan, dövizlerden, borsadan ve fiyat etiketlerinden gözünü ayırmayan insanlarda 21. yüzyıl ufkunu seyredecek hâl kalmamıştı.

Çiller, beyaz sayfasından okuduğu derhal özelleştirme, enflasyonu indirme, terörü önleme, demokratikleşme vaadlerinden hiç birisini ortağı SHP'nin de üstün gayretleriyle yerine getiremedi. Yolsuzluklara son sloganlarıyla gelen koalisyon hükümeti ülke tarihlerinin en büyük yolsuzluklarıyla -İSKİ, İLKSAN v.d.- anılır oldu.

Böylesine bir kaos içinde 27 Mart 1994 yerel seçimlerine doğru giderken sadece elinde koz olarak kimi provakasyonlar ve bakın *RP öcü* gibi ucuz malzemeden başka ciddi bir şey kalmayan koalisyonun beyaz sayfası Ocak ortasında Standart and Poor's şirketinin Türkiye'nin kredi notunu "BBB eksi"ye indirmesiyle kararmaya başladı.

Bu kararın ardından hızla dış ve iç piyasada TL'den kaçış başladı. Bu sembolik açıklamanın arkasındaki gerçek şu; ekonominin artık makro dengeleri bozulmuş ve geride bıraktığı 1993'te bütçe 125 trilyon açık vermişti. İç borç 82 trilyondan 330 trilyona, iç borç faizi % 72den % 115'e, dış borç 48 milyardan 65 milyar dolara, kısa vadeli avans ise 95 trilyona çıkmıştır. Ödemeler dengesi açığı 5,5 milyar dolara ulaşmış ve ihracat durma noktasına gelmiş işsizlik % 8'den % 14'e fırlamıştır. Sadece yılın ilk iki ayında enflasyon ortalama % 10 civarında gerçekleşti. Geçen yıl bu rakkam % 5 dolayındaydı.

Hemen hemen 1994'te ekonomiye projeksiyon yapan kuruluşlar 1994 sonu itibarıyla doların 20-25 bin TL olabileceği kehanetinde bulunmuşlardı. Fakat daha 22-26 Ocak tarihleri arasında dolar aniden 22.000 TL'ye kadar çıkıverdi. Piyasayı bu şoktan kurtarmak için "*millete seslenişinde*" başbakan elinizdeki TL'ye sıkı yapışın, kârlı çıkacaksınız diye iki gün öğüt verdikten sonra 27 Ocak 1994'teki devalüasyon kararını açıkladı. Bu karardan önce kimi spekülatörlere millete seslenişinin tersini başbakanın veya kocasının fısıldadığı skandalıyla beraber bir gecede Türk Lirası ABD doları karşısında % 13,6 Alman Markı karşısındaysa % 14,2 oranında devalüe edildi.

Prof. Dr. Çiller bu sefer de Türk Lirasının değerini düşüren sorumluyu bulmuştu. Kendi atadığı bürokrat Bülent Gültekin'i ani bir kararla alarak yerine Yaman Törüner'i getirdi.Başbakan bu olayı ekonomideki yapısal bozukluklarla değil kredi puanının düşürülmesi, spekülatörler, teröristler v.s. gibi sonuçlarla açıklayarak bütün millete seçimden önce unutamıyacağı bir ders verdi. Aslında bu şok karşısında bayan başbakan bir ekonomist veya başbakan olarak hiçbirşey söyleyemeden yerli yersiz bir anne hassasiyeti(!) göstererek bol bol ağladı.

Piyasaya yapılan bu müdahaleler yıllardır serbest pazar, liberal ekonomi dersi öğretmiş ekonomi hocasının belki de son dersi olacak. Çünkü alının devalüasyon kararından sonra ardından da %10'luk akaryakıt zammıyla birlikte piyasada yaklaşık % 15-25 oranında bir fiyat patlaması meydana geldi. 63 milyar dolarlık dış borçlar bu *kara çârşamba*dan sonra 130 trilyon 410 milyar TL'ye çıktı. Böylece 1994'te doğacaklar çocuk 60 milyondan fazla peşin borç sahibi olmaktadır. 1994 bütçesinde yıllık enflasyon

Oysa artık kendisini destekleyen özel kuruluşlar, odalar, localar v.s. bile bu devalüasyonun seçimlere kadar zoraki bir istikrar (!) paketi olduğu endişesini dile getiriyorlar.

hedefini % 48 olarak açıklamasına rağmen % 95 faizle bono satmaya çalışan daha da ileri gidip bunu dövize endeksleyeceğini vaad eden ekonomist bayan başbakanın bembeyaz sayfasında kapkara bir ekonomik tablo var. Geldiği bu açmazla seçime giden Tansu Çiller'in mesajı, gelinen bu sefalete rağmen ben gidersem Refah gelir tehdidi.

Oysa artık kendisini destekleyen özel kuruluşlar, odalar, localar v.s. bile bu devalüasyonun seçimlere kadar zoraki bir istikrar (!) paketi olduğu endişesini dile getiriyorlar. En yakın payandaları da devrilen hükümet bu ekonomik kriz içinde seçime giriyor. Şimdi sorun bayan başbakan Çiller kapkara sayfasını alıp çağdaş kadınların bütün umutlarını bir başka bahara alıp gidecek mi, yoksa ana muhalefet lideri Mesut Yılmaz'ın acemi bacısı pişkinlik gösterecek kadar bir teselli mi bulacak seçimlerden?

Bu seçimler de Özal dönemi-nin seçimleri gibi -özellikle Demirel'in hasetli siyaseti ve SHP'nin müzmin muhalefetiyle her seferinde Özal'a karşı olduğu gibi- yine bir referandum havasına büründü. Bir kez daha enflasyon demokrasinin önünde giderek şehr-i eminlerimizi tanıyacak kadar yakından görmemizi engelliyor...

** Yazıda kullanılan rakamlar DİE ve İTO'nun Ocak, Şubat 1994 verilerinden alınmıştır.*

27 Ocak Kararları istikrar paketi olarak nitelendirilemez

MÜSİAD'ın yaptığı yazılı açıklamada, TL'nin dış paralar karşısındaki değer kaybı "devalüasyon"dan ziyade, "Merkez Bankası'nın kendi kurlarını gecikmeli olarak serbest piyasa kurlarına yaklaştırması" olarak nitelendirilirken, son kararlar sonucu faiz oranlarının baskı altında tutulmasının, döviz piyasasına olan spekülatif talebi hızlandırabileceği, Devlet Tahvili, Hazine bonosu ile repoda % 5'lik stopajın kaldırılmasının ise bütçedeki vergi gelirlerinde 15-20 trilyon TL'lik bir vergi kaybı anlamına geleceği belirtildi.

Başkanı'nın ekonomideki son dalgalanmalar karşısında istifa etmesini şöyle yorumladı; "Uzun bir süredir gerek hükümet ile ekonomi bürokrasisi arasında gerekse Hazine ile Merkez Bankası yönetimleri arasında para ve döviz piyasaları ile ilgili konularda ciddi bir uyumsuzluk olduğu biliniyordu. 13 Ocak günü başlayıp TL'nin devalüe edilmesi ile sonuçlanan gelişmeler sırasında da büyük bir kararsızlık ve uyumsuzluk görülmüştü. Siyasi otoritenin sorumluluk ve faturayı kendi üstlenmesi gerekirken, Merkez Bankası ve dolayısıyla onun başındaki kişinin üzerine yıkan demeçler vermesi üzerine, Bülent Gültekin yalnız bırakıldığını hissetti. Ayrıca basında devalüasyon kararı ile bazı spekülatörlere ve bankalara haksız kazanç sağlandığı yolunda ithamlara hedef olunca bu yükü kaldıramayacağını düşünüp istifa etti".

MÜSİAD'ın 27 Ocak 1994 Kararları ile ilgili olarak yapılan yazılı açıklamada şu görüşlere yer verildi:

"Yaklaşık 10 gündür yurtiçi döviz piyasalarında süregelen dalgalanma, önce Merkez Bankası'nın borçlanma faiz oranlarını yükseltmesi, daha sonra da döviz piyasalarına müdahalesi (Dolar artışı) ile önlenmeye çalışılmış, bu tedbirler yeterli olmayınca **"27 Ocak Kararları"** alınmıştır.

Bu kararlar özetle şunlardır;

1) TL'nin ABD Doları'na karşı % 13,6; Alman Markı'na karşı % 14,2 oranında "devalüe edilmesi":

TL'nin dış paralar karşısındaki değer kaybını "devalüasyon"dan ziyade, "Merkez Bankası'nın kendi kurlarını gecikmeli olarak serbest piyasa kurlarına yaklaştırması" olarak nitelendirebiliriz. Zira serbest kur rejiminde devalüasyon söz konusu değildir, kurların arz ve talep şartlarında ve serbestçe belirlenmesi söz konusudur.

Merkez Bankası'nın, kurlarını piyasa kurlarının üzerinde belirleyerek, kısa vadede "ikinci bir devalüasyon" beklentilerini önlemesi ve spekülatif amaçlı döviz talep baskısını azaltması mümkün olabilirdi. Böylece, piyasa "denge kuru"nu spekülatif baskıdan uzak, daha rahat ve gerçekçi tarzda belirleyebilir, büyük dalgalanmalar yaşanmayabilirdi. Merkez Bankası'nın bunu krizin hemen başında yapması, yüksek faiz politikası gibi çok maliyetli ve sonuçları müphem bir strateji benimsememesi gerekirdi.

2) TL'nin cazip hale getirilmesine yönelik kararlar:

a) Kamu bankaları mevduat faizlerinin % 88'e çıkarılması: Hükümetlerin son iki yıldır ısrarla sürdürmeye çalıştıkları faizleri düşürme amacından vazgeçiştir. Bu beklenen bir sonuçtur. Zira kamu açıklarının giderek arttığı, enflasyonun yeniden hızlanma eğilimine girdiği bir ortamda faiz oranlarının baskı altında tutulması, döviz piyasasına olan spekülatif talebi hızlandırmıştır. Faiz oranlarının arttırılması döviz piyasası üzerindeki talep baskısını kısmen de olsa azaltabilecektir. Ancak **ekonomiye getirilen ilave faiz yükü önümüzdeki dönemde daha yüksek enflasyon ve ekonomik durgunluk olarak yansıyacaktır.**

b) Merkez Bankası'nın munzam karşılık oranlarını sıfırlaması, buna mukabil disponibilite kapsamını genişletmesi: TL ve döviz tevdiat hesaplarına uygulanan munzam karşılık oranları yeni kararlarla **sıfırlanmıştır..** Bu karar bankaların paçal maliyetlerini azaltıcı bir etki yaparken, bankalara daha fazla kredi açabilme imkanı sağlayacaktır.

Getirilen düzenlemeyle; mevduat bankalarının bilançolarındaki Türk Lirası ve yabancı para pasif toplamından öz kaynak ve diğer bazı hesapların düşürülmesi sonucu bulunacak taahhütleri üzerinden asgari % 6'sı Türk Lirası ve asgari % 3'ü yabancı para serbest tevdiat, kalanı ise devlet iç borçlanma senedi olmak üzere % 27 (ilk etapta % 22) disponibilite ayıracaklardır.

Bu düzenleme, daha önce disponibilite kapsamına tabi olmayan mevduat dışındaki TL taahhütleri ile yabancı para taahhütlerini de disponibilite kapsamına alıyor. Bankaların döviz varlıkları için % 22 oranında Türk Lirası ayırmalarını gerektiren bu uygulama, döviz kredisi alan bankalara ciddi yükler getirmekte olup, sorunlar yaşatabilecektir.

c) Devlet tahvili, Hazine bonosu ile repoda % 5'lik stopajın kaldırılması: Daha bir ay önce bu yatırım araçlarına getirilen % 5'lik stopaj uygulaması, 27 Ocak 1994 kararları çerçevesinde TL'yi cazip kılmak ve kamu borç finansman araçlarına yatırımı teşvik etmek için 1 Ocak 1994'den geçerli olmak üzere kaldırılmıştır. Bu yeni karar bütçedeki vergi gelirlerinde 15-20 trilyon TL'lik bir vergi kaybı anlamına gelecektir.

d) Hazine 3 ay, 6 ay ve 45 gün vadeli hazine bonosu çıkaracaktır: Kamunun borç faiz yükünü hafifletmek ve borç vade yapısını daha uzun vadeye yaymak amacını güden ve son bir iki yıldır uygulamaya çalışılan iç borçlanma politikasından vazgeçilmiş olup, yeniden kısa vade ve yüksek maliyetli borçlanma gündeme gelmiştir.

Yeniden kısa vade borçlanmaya dönüş bir yandan bütçenin faiz yükünü arttırırken, diğer yandan piyasada daha kısa aralıklarla likidite dalgalanmalarına yol açacaktır (özellikle borç geri ödeme vadelerinde).

Sonuç:

Sadece bir ya da birkaç piyasada dengeyi amaçlayan (kısmi denge) yaklaşımlardan ziyade, bir **"Genel Denge"** esprisi içinde hazırlanacak istikrar paketinin; Özel ve kamu tüketimini sınırlayıcı, Kamu kesimini daraltıcı, Kamu açıklarını azaltıcı, Dış borçlanmayı daha az cazip hale getirci, Rant gelirleri üzerindeki vergileri arttırıcı ve enflasyonist finansmanı azaltıcı, Gerçekçi kur politikaları ile ödemeler dengesini iyileştirici, Özel sektör yatırımlarını teşvik edici, İhracatı dolaylı teşviklerle KOBİ'ler ağırlıklı destekleyici unsurlar taşımalıdır."

GENEL BAŞKAN EROL YARAR AÇIKLADI:

MÜSİAD'ın Ekonomik Krize Çözüm Önerileri ve Üyeleri İçin Krize Karşı Tedbirler

Türk ekonomisi ağır bir kriz döneminden geçmektedir. Krizin temelinde imkanlarının ötesinde devlet harcaması yapma/üretmeden tüketme, geri ödeme planı olmayan borçla kalkınma çarpıklığı yatmaktadır. Özellikle son beş altı yıldır giderek kötüleşen ekonomik göstergelerin kriz boyutlarına ulaşması ekonomi yönetiminin son aylarda ard arda hatalar yapmasından kaynaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle, ekonomi yönetiminin son aylarda para-döviz ve mali politika alanlarındaki yanlış uygulamaları, mevcut ekonomik şartlar altında kaçınılmaz olan krizin daha erken gelmesine zemin hazırladı.

Ekonomide kriz tablosuna yolaçan nedenler şunlardır;

* Reel üretim ekonomisi yerine, kağıt ekonomisinin (tahvil, döviz gibi) ön plana çıkması
* İç tüketimin körüklenmesi yoluyla gerçekleştirilen ekonomik büyüme
* Devlet harcamalarının dengesizliği;
  - İç borçlanmanın 1993 sonunda 350 trilyona ulaşması
  - Devletin personel giderlerindeki artış
  - Yatırım harcamalarının dengesizliği (Denk olmayan bir bütçede 1993 ortalaması ile 15 milyar Dolar tutarında yatırım harcaması öngörülüyor.)
* İhracatın duraklaması, ithalatın patlaması, buna karşın mirasyedi zenginler gibi kısıtlı döviz kaynaklarının yatırım yerine ithalat artışı için kullanılması. Sonuçta 14 milyar Dolarlık bir dış ticaret açığı ve 5,5 milyar Dolarlık bir cari işlemler açığı ile karşılaşılması.
* Ekonomi yönetiminin istikrarlı bir ekonomik çözüm paketi uygulamaya koyamaması;
  - Bunun yerine mali politikaların son beş altı yıldır enflasyon oranı ve yıllık faiz oranlarının altındaki döviz kuru farkının beslediği sıcak para girişlerine dayalı hale getirilmesi,
  - Sıcak para kaçabilir saplantısıyla döviz kuru-faiz politikalarının üretim politikası yerine oturtulması.
* Kriz durumundaki yanlış beyanları ve istikrarsız uygulamaları dolayısıyla ekonomi yönetimine karşı güvensizlik duyulması.
* Seçimler dolayısıyla günlük çözümlere geçilmesi.

MÜSİAD'ın Çözüm Önerileri

* Bütçe harcamalarının kısılması;
  - Devletin yatırım harcamaları bu yıl için yüzde 50 oranında iptal edilmelidir.
  - Bütçenin cari ödeneklerinin üçte biri iptal edilmelidir.
  - **Yıllardır vergi dışı tutulan rantlar sayesinde elde edilen servetlerin vergilendirilmesi, böylece adil bir gelir dağılımının sağlanması.**
  - Döviz veya altına endeksli devlet tahvilleri çıkarılmalıdır.
  - Hazine bonolarının ve devlet tahvillerinin gelirleri vergilendirilmelidir.
  - Enflasyon muhasebesine geçilerek, reel karlardan reel vergi alınmasına geçilmelidir.
  - KDV'nin oranları indirilerek, kayıt dışı ekonomiden kayıtlı ekonomiye geçme teşvik edilmelidir.
  - Gelir vergisindeki istisnalar kaldırılmalıdır.
  - Arsa rantları mutlaka vergilendirilmelidir.
  - Emlak vergi oranları indirilmeli, ama reel değerler üzerinden alınmalıdır.
* Yurtdışına büyük miktarda döviz kaçışını önleyecek uygulamalara geçilmelidir.
* Sanayi gelirlerinin, bütün diğer rantların üzerinde bir gelir getirebilmesi için gerekli vergi indirimi, ihracat karşılığında vergisiz bir sisteme geçilmelidir.
* Uzakdoğu ve Ortadoğu'da oluşan büyük sermaye birikimleri Türkiye'ye çekilmeli.
* Sanayinin ihracata dönük olarak teşvik edilmesi, sanayinin ithal gereksinimlerini azaltıcı teşvik tedbirleri alınması (dual ekonomi)
* İş barışının devamı açısından çalışanların işten çıkarılması yerine ücret dondurma politikası benimsenmelidir.
* Krizin artması durumunda çalışanların vergi ve sigorta kesintilerinin düşürülmesi, ücretlerin belirli bir miktar azaltılması, ama işçinin çıkarılmaması.
* Banka kurtarmanın ülke geneline getirdiği zarar dolayısıyla her ticari veya sınai kuruluş gibi bankaların da iflasının mümkün kılınması.
* Bankaların açık pozisyonlarından dolayı büyük miktarda döviz almalarının engellenmesi (spekülasyonun engellenmesi).
* Bankaların borsada spekülasyon yapmalarının önlenmesi.
* Türk Lirası'nda üç sıfır atılması krizi önlemeye yönelik ciddi bir alternatif değildir, şekli bir yaklaşımdır. Asıl önemli olan yaraya neşter vurulacak tedbirleri almaktır.

Sonuç

Türk ekonomisi bugün döviz-faiz-emisyon kıskacından ancak: üretim artışı ve bunu sağlayacak teşvik tedbirleri ithalat/ihracat dengesinin sğlanması, denk bütçe, teknoloji üretimi, eğitilmiş insan, devlet-sanayi-işçi-üniversite işbirliği ve geniş katılımlı bir sistemle kurtulabilir.

MÜSİAD'IN ÖNERDİĞİ TEDBİRLER PAKETİ

1- SATIŞ TEDBİRLERİ
2- MASRAFLARIN AZALTILMASI

1- SATIŞ TEDBİRLERİ

1.1. Vadenin sıfırlanması

- Maksimum vade 60 gün
- Vadede sıfıra doğru büyüyen iskontolarla nakit satışın cazip hale getirilmesi
- Vade aşımında ve geciken ödemelerde cezai şart komak. Müşteriler ile cezai şart anlaşması yapmak.
- Satış hedefleri verilmesi ve satış ekibinin motivasyonu (prim)

1.2. Vadeli satışta teminat alınması

- Müşterileri kendi içinde sınıflamak suretiyle
- Banka teminat mektubu
- Gayrimenkul ipoteği
- Menkul ipoteği
- Teminat senedi ve çeki (kefil olmak kaydıyla)

1.3. Yaygın satışta riskin dağıtılması

- Müşteri sayısının arttırılması
- Normal satış
- Blok satıştan kaçmalı (çok ziyaret etmek, az ve sık mal siparişi almak)

1.4. Müşteri çekinde riskin dağıtılması

- Tercihen şehirlerin çeki alınmalı
- Tercihen sağlam özel bankanın çeki alınmalıdır
- Çekte şekil hatası olmayacak
- Cirontolara dikkat edilecek, sağlam cirontolar tercih edilecek
- Çeklerde bölgelere göre maksimum ve minimum rakamların belirlenmesi
- Ekli çek alınmayacak.

1.5. Açık Hesap Bırakılmaması

- Anlaşma ile birlikte teminat senetlerinin alınması (teminat mektubu ve kefalet senedi alınmışlar hariç)
- Avans çek alınması
- Avansından ve teminatından çok mal gönderilmemesi

2. MASRAFLARIN AZALTILMASI

2.1. Ücretler

- Eleman çıkarılmaması (iş yerinde aile ruhunun muhafazası için)
- Mesaide iş bitirme esasının getirilmesi
- Sosyal hakların ve gerekirse ücretlerin dondurulması
- İş miktarının arttırılması
- Ücretlerin belirli bir süre azaltılması (ekonomik kriz çok büyürse)

2.2. Seyahat Giderleri

- Otobüsle seyahat (özel oto yerine)
- Otel masraflarının azaltılması
- Seyahat süresini azaltmak
- Harcırahın dondurulması

2.3. Nakil Vasıta Giderleri

- Hususi arabaların mesai saatleri içinde kullanılması
- Servislerin toplu olarak yapılması,
- Benzin kısıtlaması/Km. sınırlanması
- Bakım giderlerinin kontrolü ve gerektiği zaman yaptırılması,
- Şoförlerin bakım eğitimi görmesi

2.4. Kira Giderleri

- Dövize bağlı sözleşme yapılmaması
- Yıllık artışların dondurulması veya sınırlandırılması
- Kısmi kiralama yapılması
- Yıllık peşin ödeme yerine, aylık veya dönemlik ödemeler yapılması

1.5. Kırtasiye Giderleri

- Her birimin kırtasiye ihtiyaçlarının satın alma kanalıyla yapılması
- İhtiyaçların önceden sağlıklı belirlenmesi
- Birimlerde kırtasiye sorumlularının bulunması
- Gereksiz evrak kullanılmasından kaçınılması

2.6. Kampanya Giderleri

- Lüzumsuz ve büyük kampanyalı satışlardan kaçınmak
- Hesaplı kampanyalar yapmak
- Kampanya hediyelerini riskin sıfırlanmasından sonra yapmak
- Kampanya bütçesini satış oranıyla sınırlamak

2.7. Elektrik-Su ve Telefon vs. Masrafları

- Telefonlara konuşması süresi sınırı getirmek
- Şehirlerarası ve milletlerarası görüşmeleri kişilere göre sınırlamak
- Telefon yerine faksın tercih edilmesi
- Elektrik, su ve yakıt gibi giderlerin tasarruflu kullanılması
- Kullanım kısıtlaması getirilmesi

• Çerçeve dergisinin Mart başında baskısı sürmekteyken Ramazan Bayramı'ndan hemen sonra sessiz sedasız, gayri resmi bir devalüasyon daha gerçekleşti ve dolar aniden 25.000 sınırını aştı. Ardından ağır bir kriz ve stagflasyon başladı. Henüz başlayan bu kriz üzerine 23 Mart 1994'te MÜSİAD genel başkanı Erol Yarar düzenlediği basın toplantısında yukarıdaki tedbirler paketini açıkladı. Kapak yazımızda sözünü ettiğimiz Türkiye'nin kredi puanı da bir basamak düşürüldü. Biz baskıyı durdurarak bu özel kriz dosyasını girdik. Ancak krizin hızına günlük yayın organları bile zor yetiştiğinden dergi elinize ulaştığında bütün bu açıklamalar da değişmiş olabilir. (Y.Y.)

MÜSİAD'ın Yeni Ekonomik Gelişmelere Göre Revize 1994 Tahminleri

	Yıl sonu Enflasyon oranı (%)	Yıl sonu 1 $ (TL)	Yol sonu 1 DM (TL)	Yıl sonu İç Borç (Tril. TL)	Yıl sonu Dış Borç (Milyar $)
İYİ YÖNETİM	80	40.000	24.000	650	75
VASAT YÖNETİM	120	45.000	27.000	800	73
KÖTÜ YÖNETİM	150	53.000	31.000	1.000	72

Almanya'da Pazara Girmenin Yolu

Kalite ve Modaya Uygunluk

Almanya'da yayınlanan Avrupa'nın en etkin sektörel yayını Textil Wirtschaft'ın tekstil bölümü başkanı K.H.Schwarz, Türk Tekstil ve hazırgiyim sektörünün bu pazara ilişkin olarak izlemesi gereken stratejileri aktardı.

Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı 25 ülke arasında, 1993 yılı ocak-eylül dönemi rakamlarına göre 2.5 milyar dolarlık bir rakamla birinci sırada yer alan Almanya, Türk tekstil sektörü açısından hala önemini koruyor. Doğu Almanya ile birleşerek büyük bir yükün altına giren ülkede görülmeye başlanan iyileşme belirtileri Türk tekstil sektörünün değerlendirmesi gereken bir değişim olarak ortaya çıkıyor. Kişi başına 2 bin marklık tekstil harcaması yapılan Almanya'da pazara ilişkin olarak yapılan bir etüde göre 1994 yılında tüketicilerin yüzde 54'ü daha az satın alacaken, yüzde 34'ü alım oranını değiştirmeyecek. Tüketicilerin yüzde 10.1'inin alım oranında artış beklenen Almanya'da yüzde 1.9'luk bir kesimin daha fazla alım yapması öngörülüyor. Pazarın arz ettiği bu koşullar, miktar yerine kaliteyi, ucuz fiyat yerine ise moda tercihini zorunlu kılıyor.

İşte rekabet ortamı giderek artan bu pazarda Türk tekstil sektörünün diğer rakiplerini alt edebilmesi için bazı stratejik açılımlara yönelmesi gerekiyor.

Schwarz Türk üreticilerin bu pazarda başarılı olabilmesi için yerine getirmesi gereken ilk koşulu fason üretimden vazgeçerek moda faktörüne yönelmek şeklinde tanımlıyor.

Türk tekstilinin yaratıcı gücü olduğunu vurgulayan ve bu gücün modaya yönlendirilmesi gerektiğini söyleyen Schwarz'ın Almanya pazarına ilişkin olarak çizdiği tabloda şu veriler bulunuyor:

"Almanya ticaretinde 127 milyarlık ciro var. Kişi başına tekstil için yapılan ödeme ise 2 bin mark düzeyinde. Orta Avrupa'da tekstil için 1945'den bu yana en iyi şartlar mevcut. Dünyada ise kapasite fazlalığı olgusu yaşanıyor; üretim ihtiyacın üçte biri oranında fazla veriyor.

"Almanya'da 3.8 milyon dolayında nüfus artışı oldu. 2000 yılında ise nüfusun 84 milyon olacağını düşünüyoruz. Rusya'dan da 2 milyon kişinin geleceğini varsayarsak bunlar potansiyel tüketici sayısında bir artışın yaşanacağını ortaya koyar."

Almanya'da pazara ilişkin olarak yapılan bir etüde göre 1994 yılında tüketicilerin yüzde 54'ü daha az satın alacaken, yüzde 34'ü alım oranını değiştirmeyecek.

Schwarz'a göre Almanya'nın, Türkiye için önümüzdeki yıllarda da tekstil açısından iyi bir pazar olma

Bir ülkenin kendisini tanıtmasının en iyi yollarından birisi fuara katılmaktır, ancak bugün gelinen noktada fuarlara yapılan katılımların da öneminin giderek azaldığı ortaya çıkıyor.

özelliğini korumasında en önemli rolü bu ülkenin 2000'li yıllara ilişkin izlediği politikalar oynuyor.

Orta Avrupa'da endüstri toplumu olmaktan çıkmaya çalışan Almanya'da 2000 yılında tekstil üretimi hemen hemen olmayacak diyen Schwarz, bu tür bir yaklaşımın Türkiye açısından büyük olanaklar taşıyacağı görüşünde.

"İmalatçı daha az tekstil üretimi yapacağı için perakendeci ve büyük tüccarlar da Türk koleksiyonlarına yönelecekler. Ancak riski oldukça yüksek bir alan olan modada daima doğru yönde değişiklik yapmak gerekir. Eski sosyalist ülkelerde devlet istediğini üretir, pazar da bunu alırdı. Şimdi ise satın alıcının yönlendirdiği bir pazar var. Pazarın isteği doğrultusunda koleksiyon yapmak gerekiyor. Arz oranının çok yüksek olduğu düşünülürse ancak doğru ürünler yapan firmaların gücünün yüksek olacağı görülür. Pazarın hedeflediği ürünlere tam isabet edemeyen firmaların ise durumunun kötüye gittiği ve gideceği kaçınılmaz bir gerçek."

Türkiye Yüksek Kaliteli Modasını Tanıtmalı

"Türkiye'nin yüksek kaliteli modası var"görüşünü savunan Schwarz bu konuda dikkat edilmesi gereken noktaları ise şöyle sıralıyor: Türkiye'nin modası daha pahalı, ancak potansiyel alıcılar arasında özel yeri var. Bunu daha iyi şartlarda değerlendirebilmesi için modasını iyi tanıtması gerekiyor. Bir ülkenin kendisini tanıtmasının en iyi yollarından birisi fuara katılmaktır, ancak bugün gelinen noktada fuarlara yapılan katılımların da öneminin giderek azaldığı ortaya çıkıyor.

Tekstil sektörünün en önemli vitrinlerinden biri olan fuarlar konusuna temkinli yaklaşan Schwarz; Leipzig, Berlin, Münih ve İGEDO fuarlarının hala önemini koruduğuna dikkat çekiyor. Schwarz'a göre Polonya, Rusya, Çekoslovakya, Slovakya'dan gelenlerin sayısının artması halinde Münih fuarlarının önemi daha da artacak.

Tekstil sektöründe hergün yeni bir değişikliğin yaşandığına dikkat çeken Schwarz, devamlı bir hareketliliğin görüldüğü bu sektörde tedarikçi firmaların bilgisayar kanalı ile tüm verilere anında ulaşabildiğine değinerek, bu tür bir sürecin sektörde yarattığı farklılığı şöyle açıklıyor:

"Bilgiye ulaşma konusunda sağlanan bu kolaylık nedeniyle sezondan sezona üçte bir oranında imalatçı değiştiriliyor ve düşük sayıda çok randıman veren firma tercih ediliyor. Tedarikçi firmalar artık ince eleyip sık dokuyor. Eskiden ucuz diye Hong Kong'a kadar gidilirdi, ancak şimdi ,... pazarlara yöneliniyor."

Özellikle Almanya pazarında görülen yüksek fiyatlı mallara eğilim bir anlamda moda üreten ülkelere pazar şansı yaratıyor.

Pazar İyi Yönetilirse Türkiye Tercih Edilir

Türkiye'nin sunduğu coğrafik konum nedeniyle cazip bir pazar olduğuna değinen Schwarz, yüksek kalitesi ve yakınlığı nedeniyle Türkiye'nin bir tercih sebebi olacağını ancak bu noktada pazarı iyi yönetmenin temel şart olacağını vurguluyor. Özellikle kadın konfeksiyonunda Almanya ile rahat iş yapılabileceğine dikkat çeken Schwarz, bu ülkede yüksek fiyatlı mala eğilimin arttığına da dikkat çekiyor. Özellikle Almanya pazarında görülen yüksek fiyatlı mallara eğilim bir anlamda moda üreten ülkelere pazar şansı yaratıyor.

Bu noktada Schwarz'ın Almanya pazarına ilişkin Türk üreticilerinin neler yapması gerektiğine dair savunduğu görüşler şöyle:

"Ucuz üretim yapmayın, kaliteyi satın. Modayı satmak için kalite, servis, teslimat zamanı, esneklik şart. Fason üretimden vazgeçin. Bu konuda uzun vadeli düşünmek şart. 'Fason konfeksiyon verirsem, orta vadede ve uzun vadede ne alabilirim? Bu ülkede pazar bulabilir miyim?' diye düşünmek şart.

"Bir süre öncesine kadar en önemli fason pazarı olarak Yugoslavya'nın adı geçiyordu. Ancak şimdi Yugoslavya, pazarını yüzde 31 düzeyinde kaybetmiş durumda. Yugoslavya'nın kaybettiği pazarı ise şu anda Letonya, İskoçya ve eski Sovyetler Birliği ele geçirmiş durumda."

Fason Üretim Yapan Ülkeler	
Yugoslavya	-31
Bulgaristan	48
Romanya	31
Çek-Slovak	77
Macaristan	80
Polonya	80

Almanya'da Beklentiler Ne Yönde Değişiyor?

Schwarz, Almanya pazarının önümüzdeki yıllarda ne tür ürünlere ihtiyaç duyacağı hakkında da görüşlerini belirtti:

"Bir pazara girerken önce o pazarı iyi incelemek şart. Pazarın beklentileri ne, gelişimi nasıl; bunları saptamadan girmek elbette kötü sonuçlar doğurur. Örneğin Almanya'da etek işi parlak değil. Bu eğilimleri bilerek ilgili pazarlara girmek gerekir. Deri en alt sıralardan yukarılara doğru yükseliyor. Bu da deride gelecek olduğunu gösteriyor. Pazardaki son gelişmelerin yüzdesini gösteren aşağıdaki tablo, üretim konusu hakkında bir fikir verebilir.

Manto	- 15
Kostüm	- 11

Etek	- ?
Deri	- 1
Ceket	+ 0
Bluz	+ 3
Triko	+ 3
Pantolon	+ 7
Elbise	+ 8

Ekim ayının verilerine bakıldığında kadın deri giyiminin yüzde 8 oranında arttığı, jean pazarının yüzde 19 genişlediği, bluzda yüzde 22 oranında artış olduğu gözleniyor. Bu rakamlar Türk tekstil sektörü açısından istikbal vadeden rakamlar.

Pazarla ilgili ilk 6 aylık gelişme tahmini ise şöyle:

Manto	-
Elbise	+-
Deri	0
Ceket	+
Tayyör	+
Bluz	+
Pantolon	+
Triko	+

Kış sezonu ile ilgili tahminler:

Manto	-
Tayyör	-
Elbise	-
Jeans	-
Triko	+-
Etek-Bluz	0
Deri	+

Erkek konfeksiyonu ile ilgili ilk 7 aylık tahminler:

Deri	-
Kravat	-
Pantolon	-
Ceket	+
Trkio	+

"Erkek konfeksiyonunda deri tam yerini bulamadı, ancak gelecek vaad ediyor. Kravat da olumsuz görünüyor, ancak önümüzdeki sezonların modasına batığımızda bunun gelişeceğini görebiliriz. Cekette de özellikle sako ceketlerin pazardaki payı artacak."

İlk 6 aylık tahminler şöyle:

Palto, takım elbise	-
Pantolon	0
Jean	+
Trkio	-
Gömlek-kravat	+
Deri	+

"Bu kuvvetli verilerden yola çıkarak pazarda talebi artan ürünler rahatlıkla saptanabilir. Pazar stratejisi Almanya'nın ekonomik durumu da göz önüne alınarak hazırlanabilir. Ekonomik seviye yükseliyor. Doğu-Batı birleşmesinin getirdiği yükten büyük ölçüde kurtulduk, düzelme devam edecek ve ticaret değişecek. Tedarikçi firmalar giderek daha kaliteli mal almaya başlayacak. Belki kâr oranı düşecek, ancak rekabet artacak. Yapılan tahminlere göre 1994'de alıcıların yüzde 54'ü daha az alacak, yüzde 34'ü alım oranını değiştirmeyecek, yüzde 10.1'inin alım oranında artış olacak, yüzde 1.9'u da daha çok almak isteyecek. Bu veriler tüm firmalar için geçerli olduğu gibi miktar yerine kalite, ucuz fiyat yerine moda tercihi de tümü için geçerli olacak.

Hangi Üreticiler Tercih Ediliyor?

Başkan Schwarz'ın yardımcısı **Scheifer** de aynı toplantıda Almanya'da sortimentine sınıflar adı altında yapılan bir çalışmaya ilişkin bilgiler aktardı.

Tedarikçi firmalara "*Satın alma kararlarınızı nasıl veriyorsunuz, hangi safhalardan geçiyorsunuz*" soruları yönlendirerek bunlara cevap aradıklarını belirten Scheifer araştırmadan elde ettikleri bulgulara ilişkin verileri de açıkladı. Bu araştırma firmaların herhangi bir ürünü satın almaya karar verirken üretici firmalara ilişkin olarak hangi

kıstasları ele aldıklarını göstermesi bakımından oldukça ilginç.

Tedarikçilere göre marketing mix adıyla çeşitli başarı performansları, koleksiyon ve moda var. Alıcıların beklentileri endüstri, mamul, imaj, kâr olarak dört bölüme ayrılıyor. Endüstri boyutundaki isteklerde imalatçının çok sayıda satış politikası yapması, teslimat zamanına sadık olması, güvenilir olması, kısa vadede de mal verebilmesi yer alıyor.

Tedarikçilere göre marketing mix adıyla çeşitli başarı performansları, koleksiyon ve moda var. Alıcıların beklentileri endüstri, mamul, imaj, kâr olarak dört bölüme ayrılıyor.

Yine aynı şekilde endüstriyel esnekliğin olması gerektiği inancında olan tedarikçi firmalar bu noktada iletişimin büyük bir rol oynadığı görüşündeler.

Markanın profesyonelce kullanılması ise bir diğer koşul. Markanın profesyonelce kullanımından kastedilen şey değişmezlik kavramı.

Endüstri	İmaj
Mamul	Kar

Araştırmada iki sınıf yer alıyor, değişmez muntazam imalatçı ve değişebilen imalatçı. Firmaların yüzde 90'ı kendisi için fiyat ve moda bakımından sortimentine uygun olandan alışveriş yapıyor. Kriterleri de endüstri, performans, mal, işçilik, modaya uygunluk, dağıtım, kâr marjı verebilmesi, tanınmış olmak, sortimentale uygunluk, iyi ilişki kurmak, güvenli olmak. Bunlar uygunsa iş yapabiliyor.

Örnek olarak kadın konfeksiyonu konusunu veren Scheifer şu bilgileri veriyor: "Tedarikçinin listesinde 25 firma yer alıyor. Bunların 19'u ismen tanınıyor. Her sortiment için altısı tanınmıyor. Sekizi kabul görmeyebilir. Bu durumda 11'i kalıyor. Bunların da tamamı fuarda görülemiyor ve üç potansiyel imalatçı da orada atılıyor ve altısına sipariş veriliyor. 25'den ancak dördü ile uzun süre çalışılıyor. Bunlar arasında da kar, dağıtım önemli. Bunlar için de çeşitli kıstaslar var. Farklı beklentiler var. Tedarikçinin yüzde 87'si işçilik, iyi mal istiyor. Mal ve fiyatta uygunluk arıyor."

Ticari Beklentilere Nasıl Cevap Verilebilir?

"Beklentilere cevap verebilmek için önemli olan performanstır. Mal performansı konusunda imalatçının yüzde 74'ü beklentilere cevap verebiliyor" diyen Scheifer'e göre bu durumda dağıtım ve kâr hususunda rakibin önüne geçilmesi gerekiyor.

"Daimi imalatçı konusunda aranan özellikler ise farklı. Çok az sayıda kişi daimi imalatçı olabiliyor, zira bunlardan güçlü beklentiler var. Diğer imalatçı grubundan ancak yüzde 68'i beklentilere cevap verebiliyor. Daimi ve diğerleri arasındaki fark daha çok dağıtımda ortaya çıkıyor."

Scheifer'e göre daimi imalatçıların yüzde 71'i dağıtıma sadık, diğerlerinin ise ancak yüzde 51'i bu konuda sadakat gösterebiliyor.

**Hedef Dergisinin Kasım-Aralık 1993 sayısından iktibas edilmiştir.*

Ambalaj Atıkları Yönetimi

Doç. Dr. VURAL YİĞİT*

Kentsel Katı Atıklar İçinde Ambalajın Payı (% 13-25)

Ambalaj Atıkları Yönetimi

1- Kaynakta Azaltma, Teknoloji Seçimi
2- Geri Dönüşüm (Recycling)
3- Geri Kazanma (İkincil Ürün, Hammadde) (Recovery)
4- Enerji Kazanma - Yakma
5- Gömme (Depolama)

Ambalaj Geri Kazanma KoşullarıAmbalajın Geri Kazanılması

1- Yeterli Kaynak (atık) Bulunması
1- Dönüşüm (Recycling)
2- Toplama Örgütü
2- Değerlendirme (Reecovery)
3- Atık İşleme Teknolojisi
3- Depozito - Yeniden Dolum (Refill)
4- İkincil Ürün Pazarı
5- Yasal Zorunluluk
6- Gönüllü Katılım
7- Tüm İşlemlerin Ekonomik Olması

KATI ATIK YÖNETMELİK VE UYGULAMALARI

	ALMANYA 1990-1991	FRANSA 1991-1992	İNGİLTERE 1992-
KAPSAM :	TÜM AMBALAJLAR ATIKLARI	EVSEL AMBALAJ	TÜM EVSEL ATIKLAR
HEDEF :	MADDE BAZINDA (Genel % 75) Geri Dönüştürme % 60)	BELİRGİN HEDEF YOK Dönüştürülebilenlerin % 50'si)	GLOBAL (Geri
METOD :	TEKRAR KULLANMA GERİ DÖNÜŞTÜRME YAKMA, DEPONİ	TEKRAR KULLANMA GERİ DÖNÜŞTÜRME DEPONİ KOMPOSTLAŞTIRMA	TEKRAR KULLANMA, GERİ DÖNÜŞTÜRME, YAKMA,
TOPLAMA :	ENDÜSTRİ (DSD)	YEREL YÖNETİMLER	YEREL YÖNETİMLER
AYIRMA :	ENDÜSTRİ (DSD) MALİYET)	ENDÜSTRİ (İLAVE İLAVE MALİYET)	ENDÜSTRİ (KISA VADE

	AVUSTURYA 1990-1993	İTALYA 1988-1993	HOLLANDA 1991-
KAPSAM :	LİKİT AMBALAJLARI	LİKİT AMBALAJLARI	TÜM AMBALAJLAR
HEDEF :	MADDE BAZINDA	MADDE BAZINDA	2000 YILINDA GERİ DÖNÜŞÜM % 60
METOD :	TEKRAR KULLANMA GERİ DÖNÜŞÜM GERİ KAZANIM	TEKRAR KULLANMA GERİ DÖNÜŞÜM YAKMA, DEPONİ	GERİ DÖNÜŞÜM YAKMA
TOPLAMA :	ENDÜSTRİ (ARGEV)	YEREL YÖNETİM ENDÜSTRİ	YEREL YÖNETİM ENDÜSTRİ
AYIRMA :	ENDÜSTRİ	ENDÜSTRİ	ENDÜSTRİ

Avrupa'da 1990-1993 arası uygulamaların sonuçları

*GERİ DÖNÜŞTÜRME PAZARLARI TOPLAMA HEDEFLERİ İLE PARALEL OLMALI

- Almanya plastik örneği:
Toplanan; 400.000 TON
Geri Dönüştürme Kapasitesi: 100.000 TON

*EKONOMİK TOPLAMA VE AYIRMA SİSTEMLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN GERÇEKÇİ ZAMAN SÜREÇLERİ TESPİT EDİLMELİ

*KATI ATIK YÖNETİM SEÇENEKLERİ YEREL ŞARTLARI DİKKATE ALACAK ESNEKLİKTE OLMALI

*AMBALAJ ATIKLARI GENEL KATI ATIK YÖNETİM STRATEJİSİ İÇİNDE ELE ALINMALI

*ENERJİ KAZANIMI BERTARAFIN BİR PARÇASI OLARAK KABUL EDİLMELİ

Sorumluluklar paylaşılmalı

*TÜKETİCİLERİN EVDE VE / VEYA EVİNE YAKIN KAYNAKTA AYIRMA ÖZGÜRLÜĞÜ OLMALI

*YEREL YÖNETİMLER TOPLAMA VE AYIRMAYI YAPMALI

*ENDÜSTRİ ÜRÜNLERİNİ GERİ DÖNÜŞTÜRME (RECYCLING) VE GERİ KAZANIMA (RECOVERY) UYGUN DÜZENLEMELİ

MALZEME KULLANICILARI BELLİ STANDARTLARDA AYRILMIŞ MALZEMELERİ PAZAR FİATLARINDAN GERİ KAZANMALI

*HÜKÜMETLER TÜM SORUMLULARIN % 100 KATILIMINI VE ALT YAPININ GELİŞMESİNİ SAĞLAYACAK YASAL DÜZENLEMELERİ YAPMALI

*ENDÜSTRİ VE DEVLET İKİNCİL MADDELERİN KULLANIMINI TEŞVİK ETMELİ

Katı atık yönetimi bir bütün olmalı

*TÜM GERİ KAZANIM (VALORİ-

Ambalaj atıkları ile ilgili yasal düzenlemeler

@ AET Direktifi son taslak
@ Yunanistan Endüstri Teklifi
@ İspanya Endüstri Teklifi
@ Belçika Anlaşmaları
@ Fransız Yönetmeliği
@ AET Direktifi ilk taslak
@ Almanya Yönetmeliğinin kabulü
@ Türkiye'de Katı Atık Yönetmeliği
@ Avusturya Yönetmeliği
@ Danimarka Yönetmeliği
@ AET'nin Likit Ambalajlar Direktifini bırakıp tüm ambalajlar ve ambalaj artıklarına yönelmesi
@ Hollanda Yönetmeliği
@ Almanya endüstrisi'nin teklifi
@ Almanya Yönetmeliği Taslağı

AET Likit Ambalajlar Direktifi

1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992

ZASYON) SEÇENEKLERİ, GERİ DÖNÜŞÜM (Recycling), ENERJİ KAZANIMI, KOMPOSTLAŞTIRMA MÜMKÜN OLMALI

•TÜM AMBALAJ ATIKLARI DİKKATE ALINMALI ANCAK ÇÖP AKIŞ UNSURLARI İÇİNDE EKONOMİK VE EKOLOJİK AÇIDAN GERİ KAZANIMI ETKİLİ OLACAK AMBALAJ ATIKLARI TOPLANIP AYRILMALI

İşlemler çevresel açıdan etkili olmalı

•GERİ KAZANIMIN VE GERİ DÖNÜŞÜMÜN ÇEVREYE NET BİR KATKISI OLMALI

•EKOLOJİK AVANTAJLAR EKONOMİK ETKİLERLE ORANTISIZ OLMAMALI

•AYIRMA TESİSLERİ UYGUN ÇALIŞMA VE SAĞLIK ŞARTLARINI İÇERMELİ

•LIFE-CYCLE ASSESMENT METODU DEĞİŞİK GERİ KAZANIM SEÇENEKLERİNİN ÇEVREYE OLAN ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE YARDIMCI OLMALI

Tüm sistem ekonomik açıdan etkili olmalı

•DEĞERLENDİRİLEBİLİR MALZEMELERİN TOPLANMA İŞLEMLERİ NORMAL ÇÖP TOPLAMA SİSTEMİNE DAHİL EDİLMELİ

•ENDÜSTRİ GERİ KAZANIMIN KOORDİNASYONU VEYA DEĞERLENDİRİLEBİLİR ATIKLARIN AYRI TOPLANIP AYRILMASINDAN DOĞACAK İLAVE MASRAFLARA ENDÜSTRİNİN MADDİ KATKILARINI YÖNETİMİ İÇİN ULUSAL BİR ORGANİZASYON KURABİLMELİ

•YEREL YÖNETİMLER GENEL ÇÖP (DEĞERLENDİRİLEBİLİR ATIKLARIN AYRI TOPLATILMASI VE AYRIŞTIRILMASI DAHİL VEYA HARİÇ) YÖNETİMİ İÇİN MALİYETLERİ İÇEREN DETAYLI PROJELER ÜRETMELİ

• YEREL YÖNETİMLER VE ENDÜSTRİ SİSTEMİN ETKİNLİĞİNİ ARTTIRMAK İÇİN BÖLGESEL YAKLAŞIMLARI DİKKATE ALMALI, KALİTEYİ YÜKSELTMELİ VE UYGULANAN PROGRAMLARIN MALİYETLERİNİ ŞEFFAF TUTMALI

•TÜM SİSTEMLERDE GELİŞMELERİ İZLEMEK VE ETKİNLİĞİ ARTTIRABİLMEK AÇISINDAN FAALİYETLERİN KONTROLÜ, TAKİBİ VE DEĞERLENDİRMESİ İÇİN STANDARD METODLAR KULLANILMALI

Ticari engellerden kaçınılmalı

•AMBALAJ VE AMBALAJ ATIKLARI KONUSUNDA HARMONİZE BİR AVRUPA YÖNETMELİĞİ ŞART OLMUŞTUR.

•TEKRAR KULLANIM, GERİ DÖNÜŞÜM VE GERİ KAZANIM PLANLARI TİCARİ ENGELLER YARATMAMALI

•YASAL DÜZENLEMELER, AMBALAJ TİPLERİ VE MALZEMELERİ ARASINDAKİ REKABETE MÜDAHELE ETMEMELİ VE ENGELLEMEMELİ

•ÜLKELERDE HER TÜRLÜ GERİ KAZANIM METODU MEVCUT OLMALI VE GERİ KAZANIMIN ÇEVRESEL VEYA EKONOMİK AÇIDAN ETKİLİ OLMADIĞI DURUMLARDA EMNİYETLİ VE UYGUN BERTARAF ŞEKLİNE MÜSADE EDİLMELİ

İkincil malzeme pazarları mutlaka harekete geçirilmeli (Teşvik edilmeli)

•KULLANICILAR İKİNCİL MALZEMELERİ DAHA CAZİP FİYAT VE KALİTEDE TALEP ETMELİ

•HÜKÜMETLER İKİNCİL MALZEMELERİN KULLANIMINI TEŞVİK ETMELİ

•BÜTÜN SİSTEMLERİN YÖNETİMİ, GERİ KAZANILAN MALZEMELERİN UYGUN DÜZEYDE KALİTEYİ TUTTURMASINI SAĞLAMALI

•UYGULANAN AYRI TOPLAMA VE AYIRMA İMKANLARI GELİŞMEYE AÇIK OLMALI VE KAZANILAN TECRÜBELERİN DAHİL EDİLMESİNE İMKAN SAĞLAMALI

•ENDÜSTRİ, TÜM AVRUPA ÜLKELERİNDE ÇEVRE KATKISI VE EKONOMİK ETKİNLİĞİ OLAN GERİ DÖNÜŞÜM İMKANLARININ GELİŞMESİNDE ÖNDERLİK ETMELİ

1991 Tarihli Katı Atık Kontrol Yönetmeliği (Türkiye)

Kapsam : İçine Konan Ürün Bazında Ayırım (15 Ürünle Sınırlı)

Hedefler: Malzeme Bazında Kota

Katı Atık Kontrol Yönetmeliği

Hedefler Gerçekçi Değil

Toplamada Belediye Sorumluluğu Yok

Ürün Ayırımı Yapıyor

Kurumlaşmaya Açık Değil

YILLAR	PET/PVC-CAM	METAL	ÇOK KATLI
1992	25	15	-
1993	35	20	-
1994	45	30	10-15
1995	65	45	
1996	70	60	

Yöntem : Geri Toplama ve Bertaraf
Toplama : Dolumcular
Ayırma - Değerlendirme : Dolumcular (Ambalaj Malzeme Üreticileri)

**Doç. Dr. Vural Yiğit T. Şişe ve Cam Fab. A.Ş.'de uzman olarak çalışmaktadır.*

MALEZYALI İŞADAMI HASSAN HUSSAIN:

İmparatorluk Bitince İlişkilerimiz De Kesilmiş

İRFAN ÇİFTÇİ

Kendinizi okuyucularımıza tanıtır mısınız?

Hassan Hussain: 1961 yılında Londra'da Hukuk Fakültesini bitirdim ve ülkeme döndükten birkaç yıl sonra iş hayatına atıldım. Turizm, plastik sanayi imalatı, mermer imalatı, petrol ürünleri ithalat ve ihracatıyla uğraşıyorum. Ayrıca Malezya'da Çin'in resmi ve tek turizm firmasının (Çin İşçileri Turizm Firması) da ülke çapındaki temsilcisiyim.

Türkiye'ye herhalde bu ilk gelişiniz. Bir iş adamı olarak bu seyahatten neler bekleyerek geldiniz?

H.H.: Öncelikle bu kardeş müslüman ülkeye ailemle birlikte gelmek yıllardır özlediğim bir şeydi. Osmanlı halifesinin ülkesindeki insanları ve bu büyük medeniyeti görmek istiyordum. En önemlisi bu. İkincisi yaptığım inceleme ve araştırmalarda Türkiye'deki yedek parça sanayinin Japonya'dan daha kaliteli ve ucuz olduğunu biliyordum. Ayrıca geçen yıl Malezya'daki bir uluslararası ekonomik forum toplantısında Türkiye'den belediye başkanı ve mühendis Temel Karamollaoğlu ile tanıştım. Kendisi ve toplantıya katılan delegeler benim bir çok merakımı giderdi ve Türk ekonomisi hakkında beni epeyce bilgilendirdi. Ben de arayış içinde ve Ortadoğuya ilgi duyan bir işadamı olarak bu seyahate karar verdim ve geldim. Geldiğime de

çok memnunum.

ÇERÇEVE Malezya ekonomisi ve Asya-Pasifik Birliği hakkında neler düşünüyorsunuz? Örneğin geçenlerde The Economist dergisi ASYAMERİCA diye bir başlık kullanmıştı. Bu ekonomik blok da NAFTA gibi Amerikan güdümlü bir oluşum mu?

H.H.: Bu zor sorunuza ilk sorunuzdan başlamak istiyorum. Malezya ekonomisi istikrarla büyüyen iyi bir ekonomidir. Bunu Türk işadamları ekonomi hakkında iyi diyen bir işadamını garip karşılayacaklar. Onlardan, Türkiye ekonomisi hakkında konuşurken hep karamsar şeyler duyuyorum. Ama şu rakamlara bakınca bana hak vereceksiniz. Malezya ekonomisi 1993 itibariyle % 8.8 büyüme hızına sahip ve % 3 enflasyon var. Dış borcumuz 15,2 milyar ABD doları fakat 46 milyar dolar da ihracatımız var. Bizim para birimimiz Ringit'in ABD doları karşısında (1 $ = 2,6 Ringit 1 Ringi yaklaşık 5 bin TL) istikrarlı bir seyri var.

Gelelim sonsuzun ikinci zor kısmına. Asya-Pasifik Birliği AFTA'nın üyeleri bir milyardan fazla nüfusu olan Çin, Malezya, Endonezya, Kamboçya, Tayland, Japonya, Vietnam, Filipinler'dir. Bu ülkelerin büyük bölümü de ekonomik nüfuz alanları itibariyle ABD ile çatışan ülkelerdir. ABD'nin bu büyük gücü kendisi için etkisiz kılma çabalarının ben pek başarılı olacağını sanmıyorum. Çünkü ABD biraz da başka yerlerde Ortadoğu'da, Somali'de sıkıştırılırsa bu büyük alana girmeye eskisi kadar cesaret edemeyecektir.

ÇERÇEVE Malezya ekonomisinde İslamiyetin bir etkinliği var mı?

H.H.: Malezya'daki Kelenta bölgesinde bütün ekonomik yapı tamamen İslamî ilkelere göre çalışıyor. Genel olarak zaten şu anda Malezya'da seküler bir ekonomik yapı var. Hem faizle hem de faizsiz çalışan bankalar var. Devlet bankaları, faizsiz çalışıyor. Özel bankaların bir kısmı ise faizle çalışıyor.

ÇERÇEVE Bunların ekonomideki payları ne kadardır?

H.H.: Hemen hemen yarı yarıyadır Özellikle devlet bankaları faizsiz çalıştığı için bu teşvik edici bir unsurdur.Halkın da tercihiyle özel bankalar (faizle çalışanlar) da faizsiz bankacılığa yöneliyorlar.

ÇERÇEVE Malezya-Türkiye ilişkilerini nasıl görüyorsunuz?

H.H.: İlişkilerimiz resmi düzeyde bugün pek sıkı değil. Her iki ülkenin de yönetcileri seküler anlayıştaki insanlardan oluşuyor. Osmanlı zamanında daha iyi ilişkiler vardı. imparatorluk bitince ilişkilerimiz de kesilmiş. Malezya'nın ilk başbakanı Hüseyin Onn vardı, o % 25 Türk'tü. Onun zamanında ilişkiler epey ilerlemiş. Fakat bundan sonra biz daha sivil kişiler ve kuruluşlar olarak ilişkilerimizi geliştirmeliyiz.

ÇERÇEVE Türkiye'deki gözlemlerinizle de karşılaştırarak Malezya'daki kültürel-sosyal hayat hakkında biraz bilgi verir misiniz?

H.H.: Önemli benzerlikler gördüm. Yalnızca biraz önce söylediğim yönetimler arasındaki benzerlikler değil. Sosyal ve kültürel benzerliklerin de bu kadar olması beni heyecanlandırdı ve düşündürdü. Kimi simetrik benzerlikler var. Örneğin Malezya'nın Kuala-Lumpur'u İstanbul'a, Tarenganus'u da Konya'ya çok benziyor. Birinde modern ve geleneksel İslami hayat ve bütün batı kültürü diğerinde saf İslami ve geleneksel hayat sürüyor. Bu yakınlık bizim bu kadar coğrafi uzaklığa rağmen müslüman toplumların ortak kaderleri konusunda da insanı düşündürüyor.

Bugünkü Malezya kültürü ve edebiyatında Türk kültürünün izleri var. Bizim kültürümüzde Hint, Arap ve Türk kültürünün sentezi vardır. Sizin müziklerden derviş musikisi Türkçe adıyla "derviş music" diye Malezya'da yerleşmiştir. Ancak günümüzde özellikle inanç sahibi iş ve fikir adamlarımız birbirleriyle yeterince ilişki içinde değiller. Bu ilişkileri inşaallah bundan sonra artıracağız. Bu konuda özellikle MÜSİAD gibi kuruluşlara büyük görevler düşüyor.

ÇERÇEVE Siz de bu konuda önemli bir adım attınız. Son olarak MÜSİAD camiasına ve Türkiye'ye söyleyecekleriniz var mı?

H.H.: MÜSİAD'la uzun soluklu bir ilişkimiz olacağını düşünüyorum. Çalışmalarından çok şey öğrendim ve çok etkilendim. Özellikle bu camiaya ve bütün Türkiye'ye en kısa zamanda tekrar geleceğimi ve kendilerini de beklediğimizi iletmenizi istiyorum.

Mr. Hassan'la söyleşime yardımcı olan MÜSİAD DİK Koordinatörü Tayfun Ergin'e teşekkür ediyorum. (İ. Ç.)

Dünden Bugüne Türkiye'nin Dış Ticareti

Yard. Doç. Dr. OSMAN DEMİR*

Yrd. Doç. Dr. Osman DEMİR: 1962 Tokat dogumlu olan Osman DEMİR 1979'da Tokat Gaziosmanpaşa Lisesi'ni bitirdi. 1983'de M.Ü. İkt. ve İd. Bil. Fak. İktisat Bölümü'nden mezun oldu. 1985'de M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Proje Degerlendirme Bölümü'nde Master. 1990'da İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bölümü'nde Doktora öğrenimini tamamladı. Özel sektörde beş yıllık yöneticilik de yapan üç çocuk babası Osman DEMİR, halen Erzincan Hukuk Fakültesi Ekonomi-Maliye Bölümü'nde öğretim üyesidir. Yazarın çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanmış çok sayıda makalesi vardır.

Dış Ticaretin Tarihçesi ve Önemi

Kapalı aile ekonomisi özelliği taşıyan *İlkçağ* toplumlarında bile, köle ticareti esasına dayalı *dış ticari münasebetler* görülür. Bu çağda ucuz ve yeterli köleye sahip olma arzusu, ülkelerarası savaşlara sebep olacak kadar önemli olmuştur. *Ortaçağ* toplumlarında da, hem kara hem de deniz yoluyla belli bir ekonomi politikası amacına bağlı olmayan dış ticari münasebetler görülür. Ancak gerçek manada dış ticaretin *Merkantilist düşünce* ile birlikte ortaya çıktığı söylenebilir.

Yeniçağ' da *Reform*, *Rönesans*, deniz keşifleri, teknik buluşlar ve icatlar peşpeşe gelmiştir. Kuşkusuz fikri ve maddi alandaki bu gelişmelerin ticari alandaki ilk yansıması *Merkantilizm* 'dir. Merkantilizm'in birçok ülkede farklı uygulamasına rastlanır. Örneğin İspanyol Merkantilizmi külçe biriktirme, Fransız Merkantilizmi sanayi geliştirme ve İngiliz Merkantilizmi de ticaret geliştirme esası üzerine kurulmuştur.

Merkantilist düşünceye göre; nasıl ki bir kişi sahip olduğu kıymetli varlıklarla zengin sayılırsa, ülkeler de sahip oldukları kıymetli varlıklarla zengin sayılırlar. Bunu gerçekleştirmek için; ihracat teşvik edilmeli, ithalat kısıtlanmalı, maden rezervlerine sahip yeni yerler sömürgeleştirilmeli, vasıflı işçilerin yurtdışına çıkmaları önlenmeli, ücretler düşük tutulmalı, deniz ve kara nakliyatı geliştirilmelidir.

Zamanla önce Adam Smith'in *mutlak üstünlükler*, daha sonra David Richardo'nun *mukayeseli üstünlükler teorisi* dış ticaretin gelişmesine öncülük etmiştir. *Mutlak üstünlükler teorisine* göre; her ülke ucuza ürettiği mal ve hizmetlerin üretiminde yoğunlaşarak bu ürünleri diğer ülkelere satmalıdır. Pahalıya ürettiği mal ve hizmetlerin üretiminden de vazgeçerek daha ucuza üreten diğer ülkelerden satınalmalıdır. Smith'e göre ülkelerin mutlak üstünlükler teorisine uymasıyla ülkelerarası işbölümü gerçekleşecek ve dış ticarete katılan her ülke kazançlı çıkacaktır. Bunun için dış ticaret serbest olmalıdır.

Ancak mutlak üstünlükler teorisine göre, hiçbir malı diğer ülkelerden daha ucuza üretemeyen bir ülkenin dış ticarette bulunması mümkün değildir. Oysa Richardo'nun *Mukayese-*

Tablo: 1 - Türkiye'nin 1923-1992 Dönemi İhracat ve İthalatı /000 Dolar)

1 Yıllar	2 İhracat	3 İthalat	4 İhracat-İthalat	5 İh./İt. (%)
1923	50 790	86 872	-36 082	58
1928	88 278	113 710	-24 432	78
1933	58 065	45 091	12 974	129
1938	115 019	118 899	-3 880	97
1940	85 728	53 018	32 710	162
1941	94 768	57 550	37 128	165
1942	126 949	113 625	13 324	112
1943	197 813	156 188	41 625	127
1944	178 908	126 881	52 027	141
1945	168 407	97 051	71 356	174
1946	215 829	119 695	96 134	180
1947	223 301	244 644	-21 343	91
1948	196 799	275 053	-78 254	72
1949	247 825	290 097	-42 272	85
1950	263 424	285 664	-22 240	92
1951	314 082	402 086	-88 004	78
1952	362 914	555 920	-193 006	65
1953	396 061	532 533	-136 472	74
1954	334 924	478 359	-143 435	70
1955	313 346	497 537	-184 291	63
1956	304 990	407 340	-102 350	75
1957	345 217	397 125	-51 908	87
1958	247 271	315 098	-67 827	78
1959	353 799	469 982	-116 183	75
1960	320 731	467 541	- 146 810	69
1961	346 740	507 205	-160 465	68
1962	381 197	619 447	-238 250	62
1963	368 087	687 616	-319 529	54
1964	410 771	537 229	-126 458	76
1965	463 738	571 953	-108 215	81
1966	490 508	718 269	-227 761	68
1967	522 334	684 669	-162 335	76
1968	496 419	763 659	-267 240	65
1969*	537 000	801 000	-264 000	67
1970*	588 000	948 000	-360 000	62
1971*	677 000	1 171 000	-494 000	58
1972*	885 000	1 563 000	-678 000	57
1973*	1 317 000	2 086 000	-769 000	63
1974*	1 532 000	3 778 000	-2 246 000	41
1975	1 401 075	4 738 559	-3 337 484	30
1976	1 960 214	5 128 647	-3 168 433	38
1977	1 753 026	5 796 278	-4 043 252	30
1978	2 288 163	4 599 024	- 2 310 861	50
1979	2 261 195	5 069 432	-2 808 237	45
1980*	2 910 000	7 909 000	-4 999 000	37
1981*	4 703 000	8 933 000	-4 230 000	53
1982*	5 746 000	8 843 000	-3 097 000	65
1983*	5 728 000	9 235 000	-3 507 000	62
1984*	7 134 000	10 757 000	-3 623 000	66
1985*	7 958 000	11 343 000	-3 385 000	70
1986*	7 457 000	11 105 000	-3 648 000	67
1987*	10 190 000	14 158 000	-3 968 000	72
1988*	11 662 000	14 335 000	-2 673 000	81
1989*	11 625 000	15 792 000	-4 167 000	74
1990*	12 959 000	22 302 000	-9 343 000	58
1991	13 593 500	21 047 000	-7 453 500	65
1992	14 714 600	22 870 700	-8 156 100	64
1993	15 340 000	29 429 000	-14 080 000	53

KAYNAK: 1969-1974 ve 1980-1990 dönemi verileri, DİE, Kasım 1991'de Türkiye Ekonomisi, İstatistik ve Yorumlar, sh. IV-6.
1991, 1992 veriler: DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, Mart-1993, sh. 39, 54
Diğer veriler, DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı-1981, sh. 323
* Son üç sıfır tarafımızdan ilave edilmiştir.

li Üstünlükler Teorisi sayesinde ülkeler mutlak üstünlüğe sahip hiç bir mal ve hizmet üretimine sahip olmasalar da dış ticarette bulunabilirler. Her ülke ürettiği mal ve hizmetlerden hangisini mukayeseli olarak daha ucuza üretebiliyorsa bunların üretiminde uzmanlaşmalı ve dış ticaret serbest olmalıdır.

Tarihi gelişmeyi bu şekilde gördükten sonra, *ülkeler niçin dış ticarette bulunurlar?* sorusu akla gelebilir. Kuşkusuz bunun siyasi, iktisadi ve sosyal bir çok sebebi vardır. Dış ticaretin iktisadi sebepleri üç grupta toplanabilir.

1- Rezerv farklılıkları: Petrol ihraç eden ülkelerde olduğu gibi bazı mallar bazı ülkelerde yoğunlaşmıştır. Diğer ülkeler bu malları rezerve sahip ülkelerden almak zorundadırlar. *2- Kalite farklılıkları:* Bugün ileri teknoloji kullanan sanayileşmiş ülkeler büyük ölçüde mal ve hizmet ihraç ederken diğer ülkelerden hammadde ve işgücü satın alırlar. *3- Fiyat farklılıkları:* Mutlak ve mukayeseli üstünlükler teorisinin öngördüğü gibi ülkeler, mutlak veya mukayeseli olarak ucuza üretikleri mal ve hizmetleri ihraç ederken, pahalı ürettiklerini diğer ülkelerden ithal etmeyi tercih ederler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışında batıdaki Reform ve Rönesans hareketlerinin, Fransız İhtilali'nin, İngiltere'de başlayan sanayi devriminin rolü olduğu söylenebilir.

Günümüzde teknolojik gelişmeyle birlikte dış ticaret büyük boyutlara ulaşmış ve kapalı ülke ekonomisine sahip ülke kalmamıştır. Üstelik ülkelerarası ticari münasebetler sadece ihracat ve ithalattan ibaret de değildir. Bunun için ülkelerarası iktisadi münasebetleri gösteren *Ödemeler Bilançosunda;* ihracat ve ithalatın yanında turizm gelirleri, işçi gelirleri, dış borçlanma, sermaye hareketleri gibi başka kalemler de yeralır.

Bir muhasebe kaydı olarak ülkelerin Ödemeler Bilançosu sürekli denktir. Ancak bu denklik açık veren ülkelerde çoğu zaman *borçlanmayla,* fazla veren ülkelerde *borç vermeyle* veya artı hata, eksi hata hesap kalemleriyle sağlanır. Faiziyle birlikte sürekli artıyor olması nedeniyle borçlanma genellikle tercih edilmez. Üstelik bazen borçlu ülkelerin iktisadi ve siyasi karar bağımsızlığı zarar görebilir. Ayrıca yabancı sermayeye muhtaç bir ülke bor-

cunu ödeyemez hale gelip diğer ülkelerin güvenini kaybederse, bu ülke için daha vahim sonuçlar doğabilir. Bu nedenle ihracat ve ithalat kalemleri ülkeler için oldukça önemlidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışında batıdaki Reform ve Rönesans hareketlerinin, Fransız İhtilali'nin, İngiltere'de başlayan sanayi devriminin rolü olduğu söylenebilir. Ancak en az bunlar kadar mali yapıdaki bozulmanın, dış borçların ve kapitülasyonların rolü de kuşku götürmez. Çünkü mevcut borçları erteletme ve yeni borç bulabilme güçlüğü İmparatorluğun siyasi ve iktisadi karar bağımsızlığını zorlaştırmıştır. Bu nedenle, cumhuriyet döneminde ihracat ve ithalatın nasıl bir seyir izlediğini görmenin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

İhracat ve İthalatın Karşılaştırılması

Tablo: 1, 1923'den 1993'e kadar ihracat ve ithalattaki gelişmeleri gösterir.

Tablo: I'e göre, ihracat 1923 yılında 50790 Bin Dolarken 69 yılda 290 kat artarak 1993 yılında 15 349 400 Bin Dolar'a çıkmıştır. Aynı şekilde ithalat 1923 yılında 86 872 Bin Dolarken 263 kat artarak 1993 yılında 29 429 300 Bin Dolar'a çıkmıştır.

1933 yılı ve 1940-1946 dönemi hariç tutulursa Türkiye'nin dış ticaret dengesi (İhracat-İthalat) sürekli açık vermektedir. Denkliğin sağlanabilmesi için ihracatın ithalattan hızlı artması veya ithalatın azalması gerekir. Dış ticaretin en çok açık verdiği yıllar; 1980, 1990, 1991 ve 1993 yıllarıdır. Bu yıllara ait dış ticaret açıkları sırasıyla; 4 999 000, 9 343 000, 7 453 500, 8 156 100, 14 080 500 Bin Dolardır.

Sanayi malları ihracatındaki artış, Türkiye'nin üretimde belli bir teknoloji kullanım düzeyine geldiğini gösterir. Ayrıca tarım ürünü ihracatındaki azalışın başka bir sebebi olarak, Avrupa Topluluğu'nun izlediği ayrıcalıklı tarım politikası gösterilebilir.

Dış ticaret açığının (İh.-İt.) büyüklüğü ve küçüklüğü dış ticaretin lehte veya aleyhte geliştiği hakkında yeterli bilgi vermez. Bunun için ihracatın ithalatı karşılama oranlarının (İh./İt.) bilinmesi gerekir. Bu oran, sadece 1933 yılı ve 1940-1946 döneminde % 100'ün üstündedir. Hatta 1941'de % 165, 1945'de % 174 ve 1946'de % 180'dir. Bu gelişmede ikinci dünya savaşının ve Türkiye'nin savaşa girmemesinin rolü olabilir. 1946 yılından sonra ihracatın ithalatı karşılama oranı bir daha % 100'e çıkamamıştır.

Tablo: 1'de görüldüğü gibi, 1974-1981 döneminde ihracatın ithalatı karşılama oranları oldukça düşüktür. Hatta 1974, 1975 yıllarında ihracat ithalatın üçte birini karşılayamaz haldedir. Hiç kuşkusuz zamanın hükümetini *24 Ocak 1980 Ekonomi Kararlarını* almaya sevkeden faktörlerin başında, ülkede yaşanan *yüksek*

Londra'da 1851'de "Uluslararası Sergi'nin yapıldığı Crystal Palace ve Türk Halıları

enflasyon ve dış ticaret açıklarından kaynaklanın *döviz darboğazı* gelir.

Zamanın hükümeti enflasyonu önlemek için sıkı para ve yüksek faiz politikasına ağırlık vermiştir. Bu arada devlet borçlarının Merkez Bankası kanalıyla açıktan finansmanı ve özel kesim sübvansiyonları asgari düzeye indirilmiştir. Döviz darboğazını önlemek için de, ihracatı teşvik politikası ile birlikte ulusal paranın değeri yabancı paralar karşısında devalüe edilmiştir. Devalüasyon oranı % 48.6'dır. Buna göre 1 Dolar = 47.10 TL. olan döviz kuru, 1 Dolar = 70 TL.'ye yükselmiştir[1]. Uygulanan politika dış ticaret açısından olumlu olmalı ki, 1980 yılında % 37 olan İh./İt. oranı 1981 yılında % 53'e, 1982 de % 65'e yükselmiştir. Sonraki yıllarda da bu yükselme devam etmiştir.

Dış Ticarette Sektör Payları

İhracatta sektör paylarını gösteren Tablo: II'den şu sonuçlar çıkarılabilir:

Küçük dalgalanmalar dikkate alınmazsa 1963-1993 döneminde ihracatta tarım sektörünün payı sürekli azalmıştır. Bu azalış, 1980'den sonra hız kazanmıştır.

Tablo: II - İhracatta Sektör Payları (Tutar: Milyon Dolar)

	Tarım		Madencilik		Sanayi	
Yıllar	Tutar	% Pay	Tutar	% Pay	Tutar	% Pay
1963	284	77	11	3	73	20
1964	312	76	15	4	84	21
1965	352	76	21	5	91	20
1966	379	77	23	5	88	18
1967	420	81	21	4	81	16
1968	406	82	26	5	64	13
1969	405	75	35	7	97	18
1970	443	75	45	8	100	17
1971	491	73	49	7	137	20
1972	607	69	50	6	227	26
1973	832	63	56	4	429	33
1974	852	56	88	6	592	39
1975	793	57	106	8	503	36
1976	1 254	64	110	6	596	30
1977	1 041	59	126	7	586	33
1978	1 543	67	124	6	621	27
1979	1 344	60	132	6	785	35
1980	1 672	57	191	7	1 041	36
1981	2 219	47	194	4	2 290	49
1982	2 141	37	175	3	3 430	60
1983	1 881	33	189	3	3 658	64
1984	1 740	25	240	3	5 145	72
1985	1 719	22	244	3	5 995	75
1986	1 886	25	247	3	5 324	72
1987	1 853	18	272	3	8 065	79
1988	2 341	20	377	3	8 944	77
1989	2 125	18	413	4	9 086	78
1990	2 388	18	332	3	10 240	79
1991	2 683	20	286	2	10 625	78
1992	2 204	15	264	2	12 247	83
1993	2 383	16	238	2	12 730	83

KAYNAK: 1991, 1992 verileri; DPT., Temel Ekonomik Göstergeler, sh. 50, Mart-1993
Diğer veriler: DİE, Kasım 1991'de Türkiye Ekonomisi, İstatistik ve Yorumlar, sh. IV-8
% paylar tarafımızdan yuvarlatılmıştır.

Neticede 1981'e kadar tarım sektörünün ihracat içindeki payı % 50'den fazlayken hızla azalarak 1993'de % 16'ya düşmüştür. Bunun tersine sanayi sektörünün ihracataki payı 1980'den sonra daha hızlı olmak koşuluyla sürekli artmıştır. Bu nedenle 1963 yılında ihracat içersinde % 20'lik paya sahip olan sanayi sektörü 1993 yılında % 83'lük paya yükselmiştir. Bu Türkiye açısından olumlu bir gelişmedir. Çünkü tarımsal mallar; düşük fiyat artışları, stoklanma ve nakliye güçlükleri, tabiat şartları gibi faktörlerden dolayı dış ticarette fazla avantaj sağlamazlar.

Daha çok insanların zorunlu ihtiyaçlarını karşıladıkları için, tarım ürünü fiyatları yavaş artar. Bilindiği gibi kişilerin gelir seviyesi yükseldikçe harcamalar lüks mallara yönelir. Oysa sanayi malları tarım ürünlerinin taşıdığı sakıncaları büyük ölçüde taşımazlar. Sanayi malları ihracatındaki artış, Türkiye'nin üretimde belli bir teknoloji kullanım düzeyine geldiğini gösterir. Ayrıca tarım ürünü ihracatındaki azalışın başka bir sebebi olarak, Avrupa Topluluğu'nun izlediği ayrıcalıklı tarım politikası gösterilebilir. Çünkü Tablo: IV'de görüleceği gibi, Türkiye'nin ihracatı büyük ölçüde Topluluk ülkelerine yöneliktir. Bu nedenle Topluluğun tarımda kendine yeterli olmaya yönelik politika izlemesi, Topluluğa olan tarım ürünü ihracatını azaltmaktadır.

İhracataki % payının azalmasına rağmen 1963 yılında 284 Milyon Dolar olan tarım ürünü ihracatı % 839 artış göstererek 1993 yılında 2 381 Milyon Dolara yükselmiştir. Aynı dönemde sanayi malları 73 Milyon Dolardan 12 730 Milyon Dolara çıkmakla % 17 439 artış göstermiştir. Bu durum ihracattaki asıl artışın sanayi ürünü ihracatından kaynaklandı-

Tablo: III - İthalatta mal grupları (Tutar: Milyon Dolar)

Yıllar	Yatırım Malları Tutar	Yatırım Malları % Pay	Tüketim Malları Tutar	Tüketim Malları % Pay	Hammaddeler Tutar	Hammaddeler % Pay
1963	315	46	37	5	336	49
1964	245	46	26	5	266	50
1965	241	42	25	4	306	54
1966	341	48	36	5	341	48
1967	324	47	34	5	328	48
1968	367	48	36	5	361	47
1969	351	44	55	7	396	49
1970	446	47	47	5	454	48
1971	511	44	59	5	651	51
1972	783	50	73	5	707	45
1973	1003	48	90	4	993	48
1974	1289	34	157	4	2331	62
1975	1961	42	203	4	2574	54
1976	2239	44	156	3	2733	53
1977	2255	39	178	3	3363	58
1978	1590	35	133	3	2877	63
1979	1597	32	96	2	3377	67
1980	1581	20	170	2	6158	78
1981	2207	25	179	2	6547	73
1982	2324	26	182	2	6337	72
1983	2317	25	242	3	6676	72
1984	2659	24	474	4	7624	71
1985	2887	25	647	6	7810	60
1986	3474	31	956	9	6675	60
1987	3817	27	1161	8	9180	65
1988	3989	28	1110	8	9236	64
1989	3845	24	1389	9	10558	67
1990	5928	27	2885	13	13489	61
1991	6052	29	2911	14	12085	57
1992*	6825	30	2955	13	13092	57
1993	9565	33	4116	14	15767	53

KAYNAK: 1991, 1992 verileri; DPT, Temel Ekonomi Göstergeler, sh., 44, Mart-1993
Diğer veriler: Kasım 1991'de Türkiye Ekonomisi, İstatistik ve Yorumlar, sh., IV-9
* Geçici

1963-1993 dönemine ait ithalat rakamlarına göre, % 11 125 artışla tüketim malları birinci, % 4687 artışla hammaddeler ikinci ve % 3037 artışla yatırım malları ithalatı üçüncü sırada yer almaktadır.

ğının bir göstergesidir. Tablo: II'de 1963-1993 dönemine ait rakamlar ihracatta madencilik sektörünün önemsiz bir yer tuttuğunu gösterir. Bu sektörün ihracattaki payı ancak 1960-1980 döneminde % 5'den büyüktür. Geri kalan yıllarda % 5 ve % 5'in altındadır. 1963'de 11 Milyon Dolar olan maden ürünü ihracatı 1993'de 238 Milyon Dolara çıkmakla % 2164 artış göstermiştir.

Buna rağmen 1963'de % 3 olan ihracat payı 1993'de % 2'ye düşmüştür.

Tablo: III, ithalatta hangi mal gruplarının hangi ağırlıkta olduğunu gösterir. Tabloda görüldüğü gibi, ithalatta asıl ağırlık yatırım malları ve hammaddelerdir. Ancak küçük dalgalanmalar dikkate alınmazsa ithalatta yatırım malları payı sürekli gerilemiştir. Örneğin 1963'deki % 46'lık pay, 1993'de % 33'e düşmüştür. Aynı yıllar yatırım malları ithalatı 315 Milyon Dolardan 9566 Milyon Dolara çıkarak % 3037 artış göstermiştir.

Yatırım mallarındaki gelişmenin tersine hammadde ithalatı 1985 yılına kadar sürekli artmıştır. 1963'de % 49 olan hammadde ithalatının toplam ithalattaki payı, 1980'li yılların ilk yarısında % 70'lere kadar çıkmıştır. Ancak 1985'ten itibaren dalgalı düşüş göstererek 1993 yılında % 53'e inmiştir. Buna rağmen, 1963'de 336 Milyon Dolar olan hammadde ithalatı, % 4687 artış göstererek 1993 yılında 15 747 Milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo: III'de görüldüğü gibi, tüketim malları toplam ithalat içinde önemsiz bir yer tutar. Bu nedenle tüketim malları ithalat payı 1984 yılına kadar % 5'in altındadır. Ancak 1984'den itibaren artış göstererek son üç yılda iki haneli rakama ulaşmıştır. 1963'de 37 Milyon Dolar olan tüketim malları ithalatı % 11 125 artışla 1993 yılında 4 116 Milyon Dolara ulaşmıştır. Tüketim malları ithalatındaki bu gelişmede 1980'li yıllarda takip edilen ekonomi politikalarının rolü olduğu söylenebilir.

İstanbul'da kurulacak Dünya Ticaret Merkezi

Tablo: IV - İhracatta Ülke Payları, (%)

Yıllar	OECD Ülkeleri AT Ülkeleri	Diğer OECD Ül.	İslam Ülkeleri	Diğer Ülkeler
1978	48	18	11	23
1979	49	15	11	25
1980	43	15	18	24
1981	32	16	42	10
1982	31	14	47	8
1983	35	13	46	6
1984	38	14	42	6
1985	40	11	43	6
1986	44	14	35	7
1987	48	15	30	7
1988	44	14	30	12
1989	47	15	25	13
1990	53	15	19	13
1991	52	13	20	15
1992	52	12	19	17
1993	48	8	18	24

Kaynak: 1978, 1979 ve 1980 verileri; DİE., Türkiye İstatistik Yıllığı - 1981, sh. 325
1981 - 1990 dönemi verileri; DİE., Kasım 1991'de Türkiye Ekonomisi, İstatistik ve Yorumlar, sh. IV-10
DPT., Temel Ekonomik Göstergeler, sh. 56, Mayıs-1991
1991, 1992 verileri; Temel Ekonomik Göstergeler, sh. 56, Mayıs-1993
% paylar tarafımızdan hesaplanmış ve yuvarlatılmıştır.

1963-1993 dönemine ait ithalat rakamlarına göre, % 11 125 artışla tüketim malları birinci, % 4687 artışla hammaddeler ikinci ve % 3037 artışla yatırım malları ithalatı üçüncü sırada yer almaktadır. Yatırım malları ithalatındaki düşük artış, bu malların yurt içinde üretiminden veya yatırımlardaki bir azalıştan kaynaklanmış olabilir.

Tüketim malları ithalatı içinde tarım ürünü payları yuvarlatılmış olarak; 1973'te % 3, 1974'te % 8, 1975'de % 4, 1976'da % 2, 1977'de % 2, 1983'te % 2, 1984'te % 3, 1989'da % 1, 1990'da % 4, 1991'de % 2, ve 1992'de % 3 dür[2]. Bu değerler Türkiye'nin tarımda kendine yeterli bir ülke olduğunu gösterir. Ayrıca V.BYKP'nında ham petrolün ithalattaki payı; 1983'te % 35, 1984'de % 36, 1989'da % 35 olarak verilmiştir. Görüldüğü gibi ham petrol, hammadde ithalatı içinde önemli bir yer tutar.

Dış Ticarette Ülke Payları

Tablo: IV 1978-1992 döneminde ihracatın yarıdan fazlasının OECD ülkelerine yapıldığını ve bu ihracatın istikrarlı olduğunu gösterir. Ayrıca OECD ülkeleri için asıl ağırlık AT ülkelerine ihracattadır. Ancak 10 Ocak 1980'de Yunanistan'ın katılımıyla Topluluğun üye sayısı 10'a yükselirken Topluluğa olan ihracat gerilemeye başlamıştır. 10 Ocak 1986'da İspanya ve Portekiz'in katılımıyla üye sayısı 12'ye yükselmiş ve Topluluğa ihracat da artmıştır. 1990'dan itibaren Topluluk ülkelerine olan ihracat, toplam ihracatın yarısından fazladır (1993 yılı hariç). Topluluk ülkelerine ihracatta Almanya büyük paya sahiptir. DPT'nın 1991 ve 1993 yılı Temel Ekonomik Göstergeler Raporuna göre, Almanya'ya yapılan ihracat, toplam ihracatın 1987'de % 21, 1988'de % 18, 1989'da % 19, 1990'da % 24, 1991 ve 1992'de % 25, 1933'de % 24'ünü oluşturmuştur.

OECD ülkeleri; AT ile ABD, Japonya, Avustralya, Avusturya, Finlandiya, İsveç, Norveç, İzlanda, Kanada, İsviçre ve Yeni Zelanda'dan oluşur. AT Ülkeleri dışındaki diğer OECD ülkelerine olan ihracat % 8 ile % 20 arasında değişmektedir. Ayrıca diğer OECD Ülkeleri içerisinde ABD, Japonya, İsviçre ve Avusturya büyük paya sahiptir. ABD'ye olan ihracat toplam ihracatın 1978'de % 7, 1979'da % 5, 1980'de % 4, 1988'de % 7, 1989'da % 8, 1990'da % 8, 1991'de % 7, 1992'de % 6 ve 1993'te % 7'sini oluşturmaktadır. Bu oranlar Japonya için aynı yıllarda ortalama % 2 ve İsviçre için % 2-3 kadardır[3].

İhracatta en istikrarsız gelişme İslam Ülkeleri ve diğer ülkelere olan ihracatta görülür. İslam Ülkelerine ihracatın toplam ihracattaki payı; 1978, 1979 yıllarında % 11 ve 1980 yılında % 18'ken 1981'de % 42'ye çıkarak 1986 yılına kadar % 40'ın üzerinde gerçekleşmiştir.

Tablo: V - İthalatta Ülke Payları, (%)

Yıllar	OECD Ülkeleri AT Ülkeleri	Diğer OECD Ül.	İslam Ülkeleri	Diğer Ülkeler
1978	41	20	23	16
1979	36	24	20	20
1980	29	18	37	16
1981	28	20	40	12
1982	28	22	43	7
1983	28	20	40	12
1984	27	24	36	13
1985	34	21	33	11
1986	41	25	19	15
1987	40	24	22	14
1988	41	23	20	16
1989	38	25	19	18
1990	42	22	17	19
1991	44	23	15	18
1992	44	24	15	17
1993	44	19	12	25

Kaynak: 1978, 1979 ve 1980 verileri, DİE., Türkiye İstatistik Yıllığı - 1981, sh. 324
1981-1990 dönemi verileri; DİE., Kasım 1991'de Türkiye Ekonomisi, İstatistik ve Yorumlar, sh. IV-10
1991, 1992 verileri, DPT., Temel Ekonomik Göstergeler, sh. 46, Mart-1993
% paylar tarafımızdan hesaplanmış ve yuvarlatılmıştır.

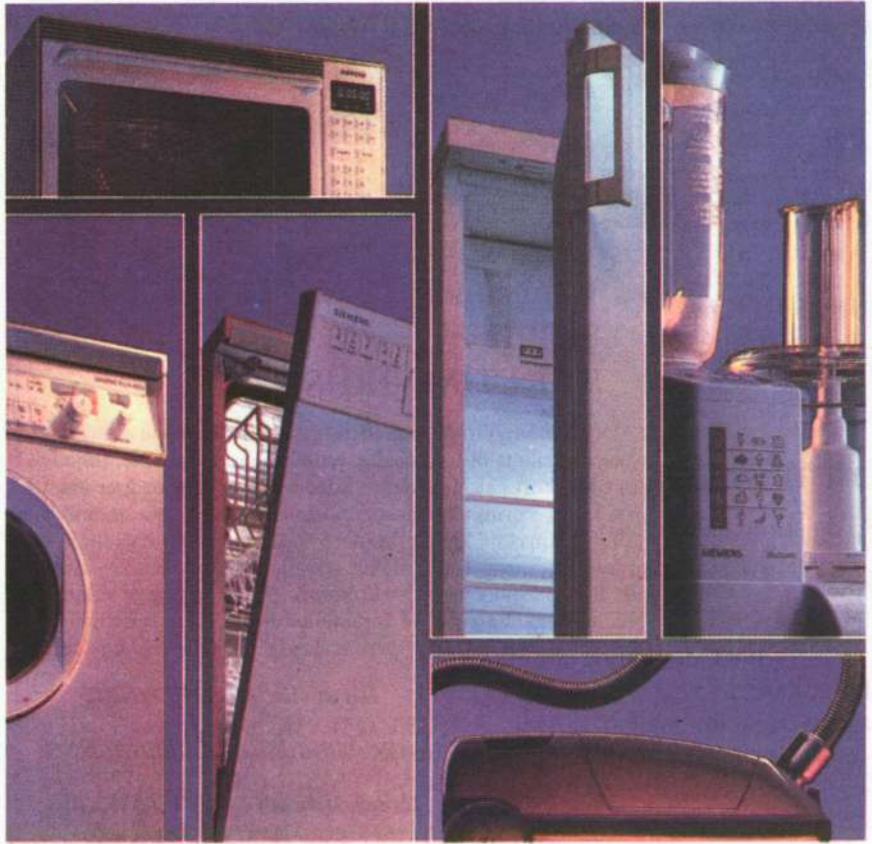
İhracatta en istikrarsız gelişme İslam Ülkeleri ve diğer ülkelere olan ihracatta görülür. İslam Ülkelerine ihracatın toplam ihracattaki payı; 1978, 1979 yıllarında % 11 ve 1980 yılında % 18'ken 1981'de % 42'ye çıkarak 1986 yılına kadar % 40'ın üzerinde gerçekleşmiştir. Kuşkusuz bu gelişmede, İran-Irak savaşının ve savaş boyunca Türkiye'nin sürdürdüğü tarafsız politikanın rolü büyüktür. Çünkü İslam Ülkelerine ihracatta asıl paya bu iki ülke sahiptir. 1986 yılından itibaren gerilemeye başlayan İslam Ülkelerine ihracat, Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle doğan bölgesel istikrarsızlık, ekonomik ambargo ve PKK fatörü nedeniyle hızla azalarak 1990 ve 1992'de % 19'a, 1993'te % 18'e düşmüştür.

Tablo: IV'de görüldüğü gibi, diğer ülkelere yapılan ihracat istikrarsızdır. Bu grubu oluşturan ülkelerin başında Sosyalist Doğu Bloku Ülkeleri gelir. 1978, 1979 ve 1989'de ihracatın yaklaşık dörtte biri bu ülkelere yapılmışken, 1980'li yıllarda bu oran beşte bire kadar düşmüştür. Yani 1978, 1979 ve 1989'da ihracatın yaklaşık % 25'i bu ülkelere yapılmışken, bu oran 1981'de % 10, 1982'de % 8, 1983, 1984, 1985'de % 6 ve 1992'de ancak % 4 kadardır.

Doğu Bloku ülkelerine yapılan ihracattaki dalgalanmanın sebebi aşağıdaki faktörler olabilir;

. Dağılmadan önce Doğu Blokunun ekonomi politikası, kendi içinde yeterli olma ve dış ticarette genellikle takas esasına dayalıydı. Bu sebepten dış ticaret sınırlı kalıyordu.

Perestroika ve Glastnost (açıklık ve yeniden yapılanma) ile bir çok ülkenin bağımsızlığına kavuşması bu ülkelerle münasebetleri geliştirmiştir. Gerçekten, Tablo: IV Türkiye açısından bu gelişmeyi doğrulamaktadır. Tabloda görüldüğü gibi, 1987'den sonra bu ülkelere olan ihracat artmıştır. Ancak bu artışın Türkiye açısından yeterli olduğu söylenemez. Çünkü bağımsızlığını kazanan ülkelerin bir çoğu Türk Cumhuriyetidir. Türkiye ile aralarında tarihi ve kültürel bağlar bulunmaktadır. Ayrıca coğrafi yakınlık, Türkiye için bir başka avantajdır. Kuşkusuz başlangıçta bu ülkelerin Türkiye'ye gösterdikleri güven ve yakınlık bu faktörlerin bir sonucudur.

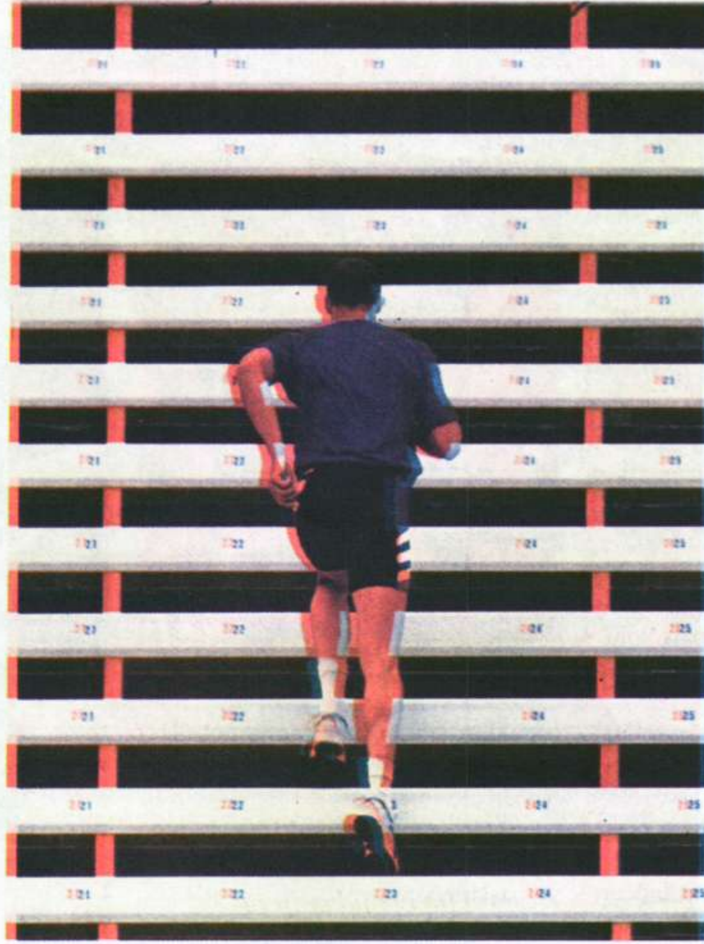

Ancak özellikle 1991'in ikinci yarısından itibaren bu ülkelere ihracatta düşme görülür. Bu ülkelerle olan dış ticaretin beklenildiği gibi gelişmemesinin başlıca sebepleri şunlar olabilir: Öncelikle Türkiye bu ülkelerin beklentilerine yeterli cevap verememiştir. Bunda, Türkiye'nin istikrarsız dış politikası başta olmak üzere, yetersiz sosyo-ekonomik alt yapının rolü büyüktür. İkinci olarak, bu ülkelerdeki potansiyel talep ve işlenmemiş kaynaklar teknolojik üstünlüğe sahip ülkelerin ilgisini çektiğinden, Türkiye'nin rekabet şansı zorlaşmıştır. Nihayet bu ülke yöneticilerinin Rus birliğine bağlılık geleneği tam bağımsızlığı engellemektedir. Doğal olarak, tam bağımsız olamayan ülkelerin dış ticaretleri de tam bağımsız olamamaktadır. Birliğe üye olmayan Azerbaycan'ın başına gelenler bunun açık bir göstergesidir.

Doğal olarak, tam bağımsız olamayan ülkelerin dış ticaretleri de tam bağımsız olamamaktadır. Birliğe üye olmayan Azerbaycan'ın başına gelenler bunun açık bir göstergesidir.

Tablo: V'de, ülke gruplarına göre ithalatın ihracattan daha istikrarlı olduğu görülür. Tabloya göre, 1980'li yılların ilk yarısında OECD ülkelerinden ithalatın payı azalırken İslam Ülkelerinden ithalatın payı artmıştır. Ancak hem ihracatta hem de ithalatta OECD ülkelerinin payı sürekli büyük olmuştur. Ayrıca ithalattaki ülke payları bu ülkelerin ihracattaki

paylarına paralel olarak değişmiştir. Örneğin 1980'li yılların başında İran-Irak savaşı süresince İslam Ülkelerine olan hem ihracat hem de ithalat yüksektir. 1980'de Yunanistan'ın üye olmasıyla Topluluk ülkelerine yönelik ihracattaki azalışa paralel olarak Topluluk ülkelerinden ithalat da azalmıştır. Bütün bunlar ihracatla ithalat arasındaki sıkı ilişkinin bir göstergesidir.

Sonuç

Ülkeler, *Rezerv, kalite ve fiyat* farklılıklarından dolayı dış ticarette bulunurlar. Köle ticareti şeklinde ilkçağlara kadar uzanmasına rağmen, iktisat politikası mantığına uygun ilk uluslararası ticari münasebetler XV. y.y.'da *Merkantilist düşünceyle* başlar. Daha sonraları, Adam Simth'in *mutlak üstünlükler* ve David Richardo'nun *mukayeseli üstünlükler* teorisi dış ticaretin gelişmesine öncülük etmiştir.

Her ülke, Ödemeler Bilançosunun en azından denk olmasını ister. Ödemeler Bilançosunun iki önemli kalemini oluşturması nedeniyle, dış ticaret dengesi diye tanımlanan İhracat-ithalat denkliği büyük önem taşır. Bu denklik bir ülkenin yurt dışından satınaldığı kadar yurt dışına mal sattığını gösterir. Tablo: I'e bakıldığında 1933 yılı ve 1940-1946 dönemi hariç, Türkiye'nin ithalatı ihracatından sürekli büyüktür. Bu durum yıllarca dış ticaret açığının; turizm gelirleri, yurt dışı işçi gelirleri ve dış borçlanmayla kapatılmasını zorunlu kılmıştır. Ancak dış borçlanma çoğu zaman ülkelerin iktisadi ve siyasi bağımsızlığını tehdit ettiğinden her zaman tercih edilmez.

Tablo: I'de görüldüğü gibi, bazı yıllar dikkate alınmazsa, 1923-1993 döneminde hem ihracat hem de ithalat sürekli artmıştır. 1933 yılı ve 1949-1946 dönemi hariç, diğer bütün yıllarda ithalat ihracattan büyüktür. Ancak dış ticaretin lehle veya aleyhte geliştiği hakkında ihracat, ithalat tutarları ile *dış ticaret dengesi* diye tanımlanan *İhracat-İthalat* farkı yeterli bilgi vermez. Bunların yanında *ihracatın ithalatı karşılama oranlarına (İh./İt.)* da bakmak gerekir. Sadece 1933 yılı ve 1940-1946 döneminde İh./İt. oranları % 100'ün üzerindedir. 1974-1980 döneminde ihracat ithalatın yaklaşık üçte birini ancak karşılarken, 1980 yılından sonra İh./İt. oranlarının arttığı görülür. Kuşkusuz bu artışta 24 Ocak 1980 Ekonomi Kararlarının rolü vardır.

Veriler, ithalatın ihracattan daha istikrarlı olduğunu gösterir. İthalatta asıl ağırlık yatırım malları ve hammaddelerdedir. Bu durum dışa bağımlı sanayinin bir göstergesidir.

1963-1993 dönemi verilerine göre, ihracatta tarım sektörünün payı sürekli azalırken, sanayi sektörünün payı sürekli artmıştır. Bu artış ve azalış 1980'den sonra daha da hızlanmıştır. Ayrıca madencilik sektörü ihracatta önemsiz bir yer tutar.

1978-1993 dönemi rakamları ihracatın yarıdan fazlasının OECD ülkelerine yapıldığını gösterir. OECD ülkeleri içinde Avrupa Topluluğu ülkeleri ve Topluluk ülkeleri içinde de Almanya ağırlıklı yere sahiptir.

İslam Ülkelerine ve diğer ülkelere olan ihracat oldukça istikrarsızdır. İslam ülkelerine olan ihracat 1980'li yılların ilk yarısında hızla artmış, ikinci yarısında da hızla azalmıştır. Artışta, İran-Irak savaşı ve savaş süresince Türkiye'nin izlediği tarafsız politikanın; azalışta ise, Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle çıkan bölgesel istikrarsızlığın, Irak'a karşı uygulanan ekonomik ambargonun ve PKK faktörünün rolü olduğu söylenebilir.

Diğer ülkelere olan ihracatta ağırlıklı pay Sosyalist Doğu Bloku ülkelerinindir. Burada görülen dalgalanmaların sebeplerini; blokun kendi içinde yeterli olma çabaları, takas usulü dış ticaret politikası, Perestroika ve Glast-

nost'la gelen belirsizlik ve yeni bağımsız ülkelerin ortaya çıkması şeklinde sıralamak mümkündür.

"Bağımsızlığına kavuşan ülkelerin bir çoğu Türk Cumhuriyeti olduğu halde, bu ülkelere ihracatta kayda değer bir artış yoktur. Bunun sebepleri; 1- Türkiye'nin istikrarsız dış politikası, 2- İleri teknolojiye sahip güçlü rakipler, 3- Türkiye'nin sosyo-ekonomik alt yapı yetersizliği ve 4- Bağımsızlığına kavuşan ülke yöneticilerinin Sovyet Birliği ruhuna gösterdiği yakınlık şeklinde sıralanabilir. Buna rağmen coğrafi yakınlık, tarihi ve kültürel bağlar ve gelişmiş batı ülkeleri ile yakın münasebetler Türkiye'nin bu bölgedeki avantajlarıdır. Türkiye avantajlarını akılcı kullanabilirse bölge ülkeleri ile olan dış ticareti hızla artabilir.

Veriler, ithalatın ihracattan daha istikrarlı olduğunu gösterir. İthalatta asıl ağırlık yatırım malları ve hammaddelerdedir. Bu durum dışa bağımlı sanayinin bir göstergesidir. 1963-1993 döneminde yatırım malları ithalatı azalırken hammadde ithalatı artmıştır. Tüketim malları ithalatı son üç yıla kadar tek haneliyken, son üç yılda çift haneli olmuştur. Tüketim malları ithalatındaki bu artışta; dış ticaretin serbestleştirilmesine yönelik ekonomi politikalarıyla artan otomobil ithalatının büyük rolü vardır. Ayrıca tüketim malları ithalatında tarım ürünlerinin önemsizliği, Türkiye'nin tarımda kendine yeterli olduğunun bir göstergesidir.

Hiç bir ülkenin ne ekonomi sistemi ne de siyasi sistemi bağımsız çalışır. Türkiye avantajlarını ve dezavantajlarını iyi değerlendirip uzun vadeli stratejilerini belirlemeli ve bu yolda biraz da cesur olmalıdır.

Son olarak şu söylenebilir: Hiç bir ülkenin ne ekonomi sistemi ne de siyasi sistemi bağımsız çalışır. Türkiye avantajlarını ve dezavantajlarını iyi değerlendirip uzun vadeli stratejilerini belirlemeli ve bu yolda biraz da cesur olmalıdır. Aksi halde, icraatsız bir kısım sözlerle bir yere varmak mümkün değildir.

Dipnotlar

(1) DEMİR, Osman, Bir İstikrar Politikası Aracı Olarak Devalüasyon, Yüksek Lisans Tezi, sh. 64, İstanbul/1985

(2) 1973-1977 dönemi Verileri; IV. BYKP., sh. 66

1983-1989 Dönemi Verileri; V. BYKP., sh. 2

1990-1992 Dönemi Verileri; DPT., Temel Ekonomik Göstergeler, sh. 39, 42.

(3) DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı 1981, sh. 325

DPT., Temel Ekonomik Göstergeler, sh. 56, Ankara/Mayıs-1991

DPT., Temel Ekonomik Göstergeler, sh. 56, Ankara/Mart-1993

Kaynaklar

Kitaplar

DEMİR, Osman, Bir İstikrar Politikası Aracı Olarak Devalüasyon, Y. Lisans Tezi, İstanbul/1985

SAVAŞ, Vural, Bunalım ve Çözüm, İstanbul/1980

SEYİDOĞLU, Halil, Uluslararası İktisat, 3. Baskı, Ankara/1989

ZEYTİNOĞLU, Erol, Ekonomik Doktrinler, İstanbul/1980

Kurum Yayınları

DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı-1977

DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı-1981

DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı-1989

DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı-1991

DPT, IV. BYKP

DPT, V. BYKP, 1985-1989

DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, Mayıs-1991

DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, Mart-1993

HDTM, 1983-1987 Döneminde Dış Ticaret, Mart-1988

İTO, Ekonomik Rapor-1991

* *Yard. Doç. Dr. Osman Demir A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesidir.*

Finans ve Demokrasi

Prof. Dr. SOLMAZ AYARSLAN*

Ülkenin demokratikliği sadece basın kanunları ve ceza usulü kanunları ile ölçülmemelidir. Ülkenin finansman kaynaklarının kullanımındaki yöntem de bu ölçünün ayrılmaz parçasıdır. Demokratik ülkelerde ülkenin yönetimine reyleri ve finansman kaynaklarının kontrolü ile seçmenler hakimdir. Maalesef ülkemizde durum pek de öyle değil.

Bir zamandan beri İstanbul'da yaşıyorum. İşlerim icabı ülkemizin irili ufaklı şehirlerini de zaman zaman ziyaret ediyorum. Ülkenin şehirlerinde olanların İstanbul'da ve İstanbul'da olanların ülkenin diğer şehirlerinde olduğunu üzülerek görüyorum.

Yerel yönetimler bir taraftan maddi kaynak kıtlığından bahsederek devletten kaynak nakli isterken diğer taraftan çok büyük israf içindeler. Örneğin kaldırımların tekrar tekrar yeniden döşenmesi ve yolların tekrar tekrar asfaltlanması ile kamunun kısıtlı kaynakları israf edilmektedir. Bu bazılarının yararlanması ve yararlandırılması için yapılmaktadır. Ülkemizdeki kaynak israfını hasbelkader dolaştığım dünyanın diğer ülkelerinin hiç birinde görmedim. Bu ülkenin bir vatandaşı olarak israf edilen kaynaklarımızı düşünüyor, bu ülke bu kadar parayı israf edecek kadar zengin değildir diyorum.

Sokaktaki vatandaş, şoförü, berberi, doktoru, avukatı ve mühendisi aynı şeyi görüyor. Burada sıradan halkın gördüklerini demokrasilerin dayanağı olan sivil örgütler ve yetkilileri de elbette görmektedirler.

Bu örgütlerin temsilcileri neden bu durumu ısrarla gündeme getirmemektedirler? Demokratik sistem kullanılarak bu israflar neden önlenememektedir? Mimar ve Mühendis Odaları, neden kaldırımların tekrar tekrar değiştirilmesine karşı çıkmıyorlar? Ülkenin uzman mühendisleri ve örgütleri neden asfaltların daha uzun ömürlü olması için girişimlerde bulunmuyorlar? Çevreci örgütler, bölge halkı, esnaf, bu şehirde yaşayan kişiler neden seslerini yükseltip paralarının bu şekilde israfına dur demiyorlar? Yeminli muhasiplik odaları neden bu israflar hakkında sessiz?

İsraf edilen kaynaklar ordunun seferden getirdiği ganimetler değil, sizin ve benim gibi vergi ödeyen vatandaşlardan toplanan vergilerdir. Bu israflara ve haksız yararlandırmalara dur denmedikçe yeni yararlandırma yöntemleri düşünülüp uygulamaya konulacak bu vergiler her geçen gün artacaktır. Ülkenin finansman kaynaklarının idaresi tamamiyle seçmenin elinden çıkıp belli kesimlerde yoğunlaşacaktır.

Demokrasi, finansman kaynakların kullanımında da kendisini gösteriyor. Bu ülkenin kanunları "ülke demokrattır" dediği zaman demokrasi olmuyor. Demokratik idare kanunlarla iş başına geliyor. Fakat idare ancak halkın ve örgütlerin demokrasiye sahip çıkması ile demokratik olarak devam ediyor. Demokrasi önce onun düşünülmesi damarlarda hissedilmesi ve hayatın her safhasında ve her nefeste yaşanması ile gerçekleşiyor.

İnsanların ve örgütlerin kendilerine düşen görevi yapmaları ile hayat buluyor. İçinde bulunduğumuz bu uzun mücadelede ülkemizin demokratik organizasyonlarını finansman kaynaklarının denetiminde görevi çağırıyorum.

**Prof. Dr. Solmaz Ayarslan, Marmara Üniversitesi Çağdaş İşletmecilik Bölümü Öğretim Üyesidir.*

JAPONYA'DA DÜNYANIN EN BAŞARILI SEKİZ BELEDİYESİNDEN BİRİ SEÇİLEN KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI Doç. Dr. Halil ÜRÜN:

Siyasi Tavrımızın ve Dünya Görüşümüzün Gereklerini Bir Bir Yerine Getirdik

RÖPORTAJ: M. LÜTFİ ÖZCAN*

ÇERÇEVE Göreve geldiğinizden bu yana nasıl bir hizmet anlayışıyla belediye başkanlığı yapıyorsunuz?

Bilindiği gibi Belediyeler halkın her kesimiyle sürekli irtibat halinde olan hizmet kuruluşlarıdır. Mevcut idari yapı kısıtlı imkanlarına rağmen ağır iş ve sorumluluklarla yüklüdür. Konya Büyükşehir Belediye başkanı olarak, göreve geldiğimiz ilk günden beri bu sorumluluğun idrakiyle hareket ettik. Plan ve programımızı, bu anlayışla hazırladık.

Seçim öncesinde vaad ettiğimiz hizmetlerin hemen hemen büyük bölümünü gerçekleştirdik. Yapabileceğini vaad eden ve vaadinde duran bir idare olmanın kıvancını yaşıyoruz. Siyasi tavrımızın ve dünya görüşümüzün gereklerini bir bir yerine getirdik. Dürüst ve adil olma prensiblerimizden hiç sapmadık. Tasarrufa azami riayeti gösterdik. Zaten ana prensiplerimizden biri; hizmeti en uygun yere, en uygun şekilde ve en az harcama ile yapmaktı. İcraatımızın her safhasında bu doğrultudan sapmadığımız görülmektedir.

Konya şehri olarak, üç merkez ilçemizle birlikte gerçekleştirdiğimiz hizmetlere bakıldığında, dünya görüşümüzün doğruluğu ortaya çıkmaktadır. Zaten siyasi ortamdaki varlığımızın sebebi de budur.

Halkla bütünleşmiş bir belediyeyiz. Olmaya da devam ediyoruz. Bu beraberliğimiz, sadece görüşme günleriyle münhasır kal-

mıyor. Şehir içini dolaşmak, kenar yörelere gitmek, adil hizmetin bir gereği olarak yerine getirdiğimiz hususlardır. Onun içindir ki; belediyelerimiz, rüşvet, iltimas, yolsuzluk gibi halkı kendinden uzaklaştıran, korkutan ve kaçıran belediye olmamıştır. Tam tersine halkın bütün derdine eğilen, çözüm getiren, seven ve sevilen bir belediye olmuştur.

ÇERÇEVE Hizmetlerinizde sizleri zorlayan unsurlar, nelerdir?

Konya geniş bir alan üzerine kurulu. Yurdumuzun sayılı büyükşehirlerinden biri. Nüfusu giderek artıyor, ihtiyaçları da her gün biraz daha büyüyor. Her semtin hizmetine yetişmek gerçekten zor. Bugüne ka-

Bugüne kadar, idarelerin başvurduğu günübirlik çözümlere hiç itibar etmedik. Daha radikal çözümler için program yaptık.

dar, idarelerin başvurduğu günübirlik çözümlere hiç itibar etmedik. Daha radikal çözümler için program yaptık. Biliyorduk ki, günü kurtarmak maksadıyla alınan tedbirler kısa sürede ihtiyaca yetmez oluyor, bu uğurda harcanan para ve emek boşa gidiyordu. Tasarrufa çok önem veren anlayışın insanları olarak elbette böyle davranacaktır. Şimdi hiç kimse çıkıp da, Konya Büyükşehir Belediyesi'nde yasal bir işim yapılmadı, bana güçlük çıkarıldı veya rüşvet istendi diyemez. Konya Belediyesinde yolsuzluklar oluyor, tüyü bitmedik yetimlerin hakkı bazı çevrelere peşkeş çekiliyor diyemez. Belediyemiz kaynakları heba ediliyor, lüzumsuz işlere büyük paralar harcanıyor, bütçe çar çur oluyor diyemez. Çünkü bizler milli görüşün ışığıyla yolunu aydınlatan, sadece mahkemeler değil en yüce makamlara bir gün mutlak hesap vereceğini bilen bir düşüncenin insanlarıyız. İnancımız en büyük gücümüzdür.

ÇERÇEVE Konya şehri son yıllarda nasıl bir gelişme gösterdi? Ana başlıklarıyla bunları anlatır mısınız?

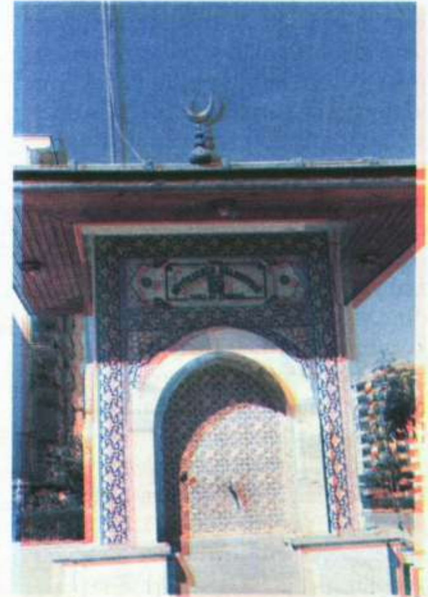
Sosyal konulardaki çalışmalarımız ekmek, su ve ulaşım konularına öncelik verilmiştir. Halkımızın da en önemli besin kaynağı olan ekmek üç merkez ilçe belediyemizin kurarak işlettikleri 100 bin kapasiteli ekmek fabrikaları sayesinde son derece ucuza satılmaktadır. Bugün Konya'da ekmeğin 300 gramı 1800 liradır ve Konya'daki ekmek tüketiminin büyük bölümünü teşkil etmektedir. Bize emsal olabilecek illerden İstanbul'da 280 gram ekmeğin 2500, Ankara'da 280 gram ekmeğin 2500, İzmir'de 330 gram ekmeğin 2500, Adana'da 280 gram ekmeğin 2000, Bursa'da 350 gram ekmeğin 2.200 lira olduğunu düşünürsek uygulamamızın halk açısından değeri ortaya çıkmaktadır.

Su konusunda da aynı hassasiyetimiz sürmektedir. 1990-1991 yıllarında yapılan çalışmalar ile 256 mahalleden oluşan Konya'da 350 adet tatlı su çeşmesi yapılmıştır. 35 milyar liraya malolan bu hizmette su ücretsiz olarak halkımızın istifadesine sunulmuştur. Abonelerimize ulaştırılan kullanma suyu ise günün 24 saatinde her evde akmaktadır. Hiç bir mahallemizde hiç bir semtimizde arızi durumlar hariç, sular kesilmemektedir. Bu su, meskenlere metre küpü 3.900 liraya verilmektedir. Diğer emsal şehirlerle mukayese edildiğinde ne denli ucuz olduğu görülecektir.

Ulaşımda, Türkiye'nin ikinci şehri olarak raylı sistemi hizmete açmış bulunuyoruz. Sistemin ilk etabı olan 10,5 km.lik hatta 1500 lira karşılığında taşıma yapıyoruz. Bu sistemle günde yaklaşık 60.000 yolcu taşıyoruz. Sistemin avantajlarından ilki, ithal enerjiye ihtiyaç göstermeyişi, ucuz ve kolay olmasıdır. Elektrikle çalıştığında hava kirlenmesine de etkisi yoktur. Taşıma kapasitesinin fazlalığı, sessiz ve temiz olması halkımızın rağbetini artırmıştır. Otobüsle yaptığımız taşımacılık hizmetimiz de sivil yolcu 2500, öğrenci 1500 liraya taşınmaktadır.

Yakacak yardımı fakirlere kış mevsimi başlangıcında yapılmıştır. Kışın oldukça yağışlı ve soğuk geçtiği şehrinizde, üç ilçe belediyemizle birlikte ihtiyaç sahiplerine ücretsiz odun kömür verilmektedir. Yapılan yardımlardan yaklaşık 6000 aile yararlanmaktadır.

Sağlık hizmetlerine gerekli önem verilmektedir. İlçe belediyelerimiz, kenar yörelerde, oluşturdukları ekiplerle sağlık kontrolleri yapmaktadır. Bu taramalarda, imkansızlık yüzünden doktora gidemeyen halkımız

Maddi ve manevi değerlerimizi korumak, tarihi şahsiyetleri anmak amacıyla seminerler, sempozyumlar düzenlenmekte, çeşitli konferanslarla halkımız aydınlatılmaktadır.

kendi semtinde muayene imkanına kavuşmaktadır. Meram Belediyesi tarafından yapılmakta olan kadın-doğum hastanesi bitmek üzeredir. Büyükşehir belediyesi'nin kadın doğum ünitesi, önümüzdeki günlerde hizmete girecektir.

Belediyelerimiz tarafından kenar mahallelere yapılan dört adet sağlık ocağı, işletmesi sağlık müdürlüğünce yapılmak üzere sağlık müdürlüğüne devredilmiştir. Üç sağlık ocağının yapımı devam etmektedir. Sağlık hizmetlerimiz serisinden olan sünnet şölenlerimiz her yıl yapılmaktadır. Geleneksel bir hal alan bu şölenlerimizde her yıl yaklaşık 700 fakir çocuk sünnet ettirilmektedir. Büyükşehir belediyemiz tarafından kültürel faaliyetlere gerekli önem verilmektedir. Maddi ve manevi değerlerimizi korumak, tarihi şahsiyetleri anmak amacıyla seminerler, sempozyumlar düzenlenmekte, çeşitli konferanslarla halkımız aydınlatılmaktadır.

Yol çalışmaları, Park-bahçe ve spor sahaları, imar konusu, otoparklar, yeni işyerleri, çevre kirliliği, kanalizasyon.. gibi hizmetler ayrıca sayılabilir.

Medyanın sizin faaliyetlerinize kayıtsız kalmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Medyanın bize kayıtsız kalmasının sebebi şudur; diğer partilerin hepsi, netice itibariyle aynı görüşü temsil ediyorlar. Çünkü hepsi ortak pazarcı hepsi holdingci, hepsi batı güdümlü görüşlerin istikametinde faaliyetlerini yürütüyorlar. Biz ise tamamen bu milletin kendi görüşü olan Milli Görüşe bağlıyız. Bizim göreve gelmemizle, iktidara gelmemizle Türkiye sarsılır. bütün dünya bir değişim sürecine girer. Dolayısıyla bu da onların işine gelmez. Dış güdümün tutsağı basının işine gelmez. Onların sözcülüğünü yapmakta olan TV kanallarının işine gelmez. Onlara bu konuda müsaade edilemez. Bizi tanıtacak oldukları, başarılarımızı anlatacak oldukları zaman, Türkiye bir baştan bir başa Refah'çı olur. Dolayısıyla iktidara çok daha kolay gelme imkanı doğar. Bunun için bize haberlerinde yer vermezler.

Bu başarılarınızın en somut örneği Japonya örneği. Bu konuda neler söylersiniz?

Japonya'da dünyanın en başarılı 8 belediyesi arasına girdiğimizi ve bu münasebetle dokuz gün süreyle bütün yol ve ağırlama giderleri Japon hükümete ait olmak üzere oraya davet edildiğimi ve dünya şehir öncüleri konferansına bin kadar Japon belediye başkanına da konferans vermek üzere davet edildiğimi, bir basın toplantısında gitmeden önce söylediğim halde, ve daha sonra dokuz gün orada incelemeler yapıp konferanslar verip döndükten sonra, yine bir basın toplantısıyla ordaki gözlemlerimi, yaptıklarımı, konferanslarımdan, Japon gazetelerinde bizim hakkımızda çıkmış haberleri onlara gösterdiğim halde ve oradaki teveccühü, mektupları yazıları bildirdiğim halde yine de medya kayıtsız kaldı. Bu en açık en berrak lakaytsızlık örneklerinden birisidir. Buna alıştık tabi. Biz doğrudan doğruya milletin kendisine aktarıyoruz, götürüyoruz.

Ayrıca da bu milletin kendi sesi olan medyalar da artık var. Bölgesel TV'ler, radyolar var. Mahalli ölçekte ve Türkiye ölçeğinde yayın yapan gazeteler var. Biz onlar vasıtasıyla sesimizi duyuruyoruz.

Japonya'da alınan başarı nedir, biraz bahseder misiniz? Sizi Japonya'ya davet ettiren etkenler nelerdir?

Japonya dünyanın en ileri ülkelerinden birisi. Meseleleri incelerken objektif davranıyorlar ve kendilerini yanıltmayacak örnekler arıyorlar. Bütün bu sebebler dairesinde bizim oraya çağrılışımızda şu sebebler vardır.

Oraya çağrılan belediye başkanlarının ortak özellikleri kendi sahalarında başarılı bir belediyecilik sergilemeleri, ikincisi de geçmişi ve kültürel bağlarını canlı tutabilme, muhafaza edebilmeleri dolayısıyladır. Bir şehrin yaşayabilmesi kendi geçmişini gelecek nesillere aktarabilmesine bağlıdır. Bunu biz Konya olarak başardık. Bu başarımızı onlar Japonya'ya taşıdılar.

Yani siz Konya belediyesi olarak dış dünyada başarınızı bir nevi tescil mi ettirmiş oldunuz?

Oraya çağrılan belediye başkanlarının ortak özellikleri kendi sahalarında başarılı bir belediyecilik sergilemeleri, ikincisi de geçmişi ve kültürel bağlarını canlı tutabilme, muhafaza edebilmeleri dolayısıyladır.

KON TV'yi kurmamızda iki amaç vadı. Bunlardan birincisi evlerinde televizyon olan mevcut TV seyircisi hemşerilerimize alternatif bir kanal sunmak. Böylece diğer televizyon yayınlarının tahribatından onları kurtarmak.

Tabii. Mesela bizim yaptığımız çalışmalar içerisinde, ikinci bir su şebekesi var. Biz dünyanın ikinci su şebekesini tesis eden ilk şehiriz. Bakın Türkiye demiyorum, dünyanın aynı şehirde ikinci su şebekesini tesis eden ilk şehiriz. Bu şebekeyi tesis ederken kültürel dokuyu muhafaza ettik. Mesela çeşmelerimiz tamamen Selçuklu mimarisi tarzında yapıldı ÖZGÜN motiflerle süslenen bu sebiller şehrin görünümüne ayrı bir güzellik katıyor.

Biz, şehir suyu şebekesi faal durumda iken yeni bir şebeke sistemiyle Konya'mızın her semtine içme (memba) suyu akıtan çeşmeler götürdük.

ÇERÇEVE: Tekrar Medya dünyasına dönersek. Müslüman camianın medya konusunda yeterli olduğuna inanıyor musunuz? Özellikle görsel medya dediğimiz TV gibi günümüzün en büyük silahlarından biri olan iletişim aracı konusunda neler düşünüyorsunuz?

Bu konuda hemen şunları söylemekte fayda mütala ediyorum. Biz bu konuda örneklerin ortaya çıkmaya başladığı inancındayız. Yeterli bulmuyorum ama, ilk nüvelerinin atıldığı kanaatini taşıyorum.

Kendi çalışmalarımız içerisinde meseleyi ele alırsak, malumunuz biz hizmete geldiğimiz ilk zaman dilimi içerisinde KON TV adını verdiğimiz televizyonu kurduk. KON TV şu anda bölgesel yayın yapıyor, ama inşallah ilerleyen zaman dilimi içerisinde bu yayın alanı genişleyecektir.

KON TV'yi kurmamızda iki amaç vadı. Bunlardan birincisi evlerinde televizyon olan mevcut TV seyircisi hemşerilerimize alternatif bir kanal sunmak. Böylece diğer televizyon yayınlarının tahribatından onları kurtarmak. Kendi değerler manzumelerimizi insanlarımıza aktarabilmek düşüncesiydi.

İkinci olarak da; bizim kendi anlayışımızda ve görüşümüzde olan varlıklı kimselerin acaba biz televizyon kurabilir miyiz, tereddütlerini izale etmek. O örneği ortaya koymak, o cesareti onlara vermek düşüncesindeydik. Çok şükür bunu yerine getirdik.

ÇERÇEVE: Geçmiş beş yılın değerlendirmesini yapar mısınız? Ayrıca tekrar seçildiğiniz takdirde neler yapacaksınız?

Biz, beş sene önce vadettiklerimizin yüzde 95-96'sını yani hemen hemen tamamını gerçekleştirmiş durumdayız. Ayrıca görevimiz esnasında ortaya çıkan, zaruri olan ve biraz önce de ifade ettiğimiz gibi TV, vadettiklerimiz içerisinde olmadığı halde, zaruretine binaen onu da kurduk. Ona benzer bazı hizmetler de ortaya çıktı. Sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, dört belediyemizin dört sağlık ocağı, ayrıca hastanesi vardır. Eğitim hizmetleri olarak çeşitli okulların, eğitim hizmetlerine yardımcı olduk. Bu konuda çalışmalarımız oldu.

Alt yapı olarak; su, kanalizasyon, yol, yol genişletme, asfaltlama hizmetlerini hemen hemen tamamladık. Ben temel olarak ortaya çıkan farkları ifade etmek istiyorum. Diğer belediyelerle hizmette olan farkları. Mesela gecekondusu olmayan bir şehir ünvanını kazanmış olduk. DPT bunu tesbit ederek, bize başarı sebeblerini sormuştur. Toplu konut alanlarında ucuz konut üretimini uydu kentler vasıtasıyla biz başlattık. 13.100 konutluk bir bölgede 10 senede eşit taksitlerle ödemeli olan, altyapısı bizim tarafımızdan karşılanan, nerede ise arsanın bedavaya geldiği bir hareket tarzıyla, insanımızın gecekondulaşmaya gitmesini önledik. Ve onlara mülk sahibi olmanın yolunu açtık.

Yaptığımız farklı işler olarak, suda, ekmekte, ulaşımda Türkiye'nin diğer şehirlerine nazaran Konya'yı en ucuz kent haline getirmek sayılabilir.

Yine şehrin görüntüsüne tesir eden yeşil alan, çocuk bahçeleri, spor tesisleri mevcut. Bunun yanısıra mesela iki tane ayrı ilçemizde mahallelere hitap eden spor tesisleri inşa ettik. Bu semtlerin gençlerine bu imkanı sağladık. Anadolu İmam Hatip lisesine, 80 bin metre karelik alanı Selçuklu ve Meram olmak üzere bedelsiz bir şekilde arazilerini tahsis ettik. İnşaatı devam etmekte olan iki imam hatip lisesinin inşaat suyunu bedelsiz biz veriyoruz. Harfiyatını bedelsiz biz yaptık. Camilere, Kuran

İkinci olarak da; bizim kendi anlayışımızda ve görüşümüzde olan varlıklı kimselerin acaba biz televizyon kurabilir miyiz, tereddütlerini izale etmek. O örneği ortaya koymak, o cesareti onlara vermek düşüncesindeydik.

kurslarına bedelsiz çimento veriyoruz. Bir yıl içerisinde 10 milyarlık çimento dağıtımı yaptık. Ayrıca iç ve dış yardımlarımız örneğin Bosna Hersek'e yapılan 20 milyar karşılığı döviz çekini bizzat Ali İzzetbegoviç'in eline teslim ettik. Bunu da KON TV'den halkımıza izlettik. Kız yurdu, kreşler, hanımlar için ticari merkezler, USAM (Uygun Satış Merkezleri) hizmet ağımızın diğer halkaları olarak sayılabilir. Otogarımızı genişlettik. Diyebileceğim bu beş yıl içerisinde beklenen hizmetleri çeşitli boyutlarıyla yerine getirdik. Bütün zorluklarına rağmen. Allah'a şükürler olsun ki halkımıza verdiğimiz sözlerin altında kalmadık.

Önümüzdeki dönemde bilhassa pek çok kavşakta yol geçişlerinde alt üst geçitler yapmak için projelerimizi hazırlıyoruz. Hava kirliliği bu devrede ciddi şekilde meşgul olacağımız konuların başında geliyor. Konya'mızı bu handikaptan kurtaracağız. Altyapı projeleri, kanalizasyon ve merkezi şu şebekesini bu dönem içerisinde tamamlayacağız. Arıtma birimleriyle birlikte, tatlı su şebekesini daha da genişleteceğiz. Sebil çeşmelerinin sayısını belki 700, belki 1000 sayısına ulaştıracağız. Yeni imar yollarının açılması programımızda vardır. Yeni uydu kentlerin, toplu konut alanlarının ortaya çıkmasını sağlayacağız. Mesire yerlerinin şehrimize kazandırılması gibi planlarımız vardır. Kısaca bunları sıralayabilirim.

ÇERÇEVE Mevcut statü içerisinde nasıl çalışıyorsunuz? Yeni İl İdaresi Kanun tasarısını değerlendirir misiniz?

Tabi vesayet sistemi çok uygun değil. Bir belediye başkanı il idare kurulu olarak teşekkül etmiş olan ve malesef protokolda bizden çok çok geride olan daire müdürlerinin üyesi bulunduğu il idare kurulu tarafından sorgulanabiliyor. Vilayetin yükü var üzerimizde. Bu bir, ikincisi maddi, mali yönden belediyelerin daha da güçlendirilmesi gerekir. Bu konuyu yetersiz buluyoruz. Ayrıca kanunun tekrar gözden geçirilmesi lazım. İl idaresi kanun taslağı tamamen pratikte geçerli olamıyacak konuları içeriyor.

Bu kanun taslağı, yarın büyük çekişmelere, hatta huzurun hakim olduğu beldelerde terörün gelmesine yol açacak niteliktedir. Bu kesinlikle uygun değildir. Biz bunu tasvip etmiyoruz. Geç kalınmadan bundan vazgeçilmelidir. Bu güneydoğu için belki nisbeten uygun gibi görünüyor, ama batıda, doğuda, güneyde ülkenin her tarafında yaygınlaştırdığınızda huzur olan yere kendi elinizle huzursuzluğu getirmiş olursunuz. Ayrıca bizim mevcut belediye yasası 3194 sayılı imar yasası, 3030 sayılı büyükşehir belediyeleri yasası 1580 sayılı belediyeler yasası. Tüm bunlar tekrar gözden geçirilmeli. Birbirleriyle çelişkili olan ifadeler var. Yaptırım gücü yer almayan maddeler var. Bunların hepsinin birbirleriyle çelişmez hale getirilmesi gerekmektedir.

MÜSİAD'a, biz her konuda yardımcı olmaya hazırız ve bunu taahhüd ediyoruz. Bu gelişmeler bizi sevindiriyor. Türkiye'nin sanayici potansiyelini mutlaka değerlendirecek olan kadrolar burda teşekkül edecek, yer alacaktır.

ÇERÇEVE 1990 yılı içerisinde kurulmuş olan MÜSİAD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği) hakkında neler söylersiniz? Geçmiş üç yıllık icraatı ve mevcut çalışmaları dahilinde değerlendirmenizi rica ediyorum.

MÜSİAD büyük bir açığı kapadı. Boşluğu doldurdu. Türkiye'de Anadolu'da ve diğer büyük şehirlerde küçümsenmeyecek oranda bir büyük sanayici kitlesi var. Anadolu ruhuna sahip olan bu kitle maalesef sahipsizdi. Kendi arasında birlik ve beraberlik ruhunu kuramamıştı. MÜSİAD bunu sağladı. Ve çok kısa bir sürede bir çok yerde organize oldu. Organize olmasıyla birlikte ciddi ve anlamlı hizmetleri götürmesi bir oluyor. Bu konu çok önemlidir. MÜSİAD'a , biz her konuda yardımcı olmaya hazırız ve bunu taahhüd ediyoruz. Bu gelişmeler bizi sevindiriyor. Türkiye'nin sanayici potansiyelini mutlaka değerlendirecek olan kadrolar burda teşekkül edecek, yer alacaktır. Biz bunu çok sevindirici çok memnuniyet verici bir atılım ve faaliyet olarak görüyoruz. Ve bu bakımdan da onlarla her konuda işbirliği doğuracak çalışmalar yapmayı arzu ediyoruz. MÜSİAD inşaallah layık olduğu seviyeye ulaşacak ve bir yaptırım gücüne sahib olacaktır. MÜSİAD'ı gönülden tebrik ediyorum.

Efendim verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederim.

Ben teşekkür ederim.

* *M. Lütfi Özcan Müsiad Konya Şubesi'nin Basın Müşaviridir.*

Yalnızlığımızı Azaltan Şehir

MEVLÂNA İDRİS*

Konya ile ilgili bir yazı yazma teklifi geldiğinde elimde olmadan duraksadım. Çünkü ben öteden beri seyahat ve izlenim yazılarına belli bir çekingenlik ve şüphe ile bakmışımdır. Bu çekingenlik ve şüphenin oluşmasında seyahat izlenimlerinin eninde sonunda bireysel bir maceranın ürünü olmasının yanısıra yeryüzünün herhangi bir şehrinin veya coğrafi parçasının hiçbir zaman aynı mevsimlerden aynı açılar ve aynı gözlerle gördülemeyeceğine ilişkin kanaatlerimin önemli bir payı var.

Görülen orada kalır, aktarılamaz. Aktarılan şehir başka bir şehir, anlatılan zaman başka bir zamandır. Ben kendi Konya'mı anlatmak istiyorum. Zira ne kadar insan varsa o kadar Konya olduğuna inanıyorum.

A. Hamdi Tanpınar'ın "Beş Şehir"inden birisi olan Konya'ya ilk kez 1988 yılında gitmiş ve acilen İstanbul'a dönmek durumunda oldugum için şehirden ayrılmış, ancak iki gün sonra şehrin çağrısına uyup tekrar Konya'ya dönmüştüm.

Hazreti Pir ne diyordu: "Gel..." Gelmiştim. Alabildiğine düz ve büyük bozkırdan sabırla geçerek, bir devlete başkentlik eden bu mütevazi ve sakin şehre gelmiştim.

Konya'da Selçuklu izleri hâlâ derin. Ne yazık ki hemen bütün şehirlerimizin geleneksel mimari dokusunu saygısızca ve çirkin bir şekilde yok eden anlayış bu şehre de sıçramış durumda. Meselâ Hazreti Pir'in dergâhının hemen yakınında küçücük dükanların, evlerin, çay ocaklarının ortasında bir beton yığını; işlevi otopark.

Şehrin hemen her yerinde "etli ekmek" yapan fırın ve lokantalar var. Ek olarak fırın veya "furun" kebabı da söylenebilir. Adana hesaba katılmazsa, Konya en çok et tüketen il belki. Ama bu özelliği, şehrin, Türkiye'nin gecekondu ve altyapı sorunu olmayan tek şehri olmasını engellemiyor. Ayrıca başka şehirlerin otogarlarında ve şehiriçi ulaşımında hiç göremeyeceğiniz bir intizam ve dakiklik sizleri bekliyor.

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin çalışmalarını takdir etmemek mümkün değil. Önemli köşebaşlarındaki tatlı su çeşmeleri, bana kalırsa Konya'da medeniyetimizin canlandırılan yegâne insanî unsuru.

Şehirde bir üniversite var ve yerel basın çok güçlü. Birkaç tane günlük gazete, yirminin üzerinde radyo istasyonu ve şimdilik üç tane TV istasyonu mevcut.

Kültürel hayatı daha çok tasavvuf eksenli vakıfların çalışmaları canlandırıyor. Konya içinde tasavvufun özel ve ağırlıklı bir önemi var. Günlük hayatın hay-huyunu bu şehirde iken hafif bir dikkat ile gerçekten de hayy ve hu bağlamında yaşamak mümkün. Şems -ve kuyusu- şehrin münzevilik merkezi. Aleaddin ise binlerce yıldır şehrin içindeki tek yükseklik noktası. Bütün yolların çıktığı yer ise dergâh.

Konya'nın yazları ve kışları tam anlamıyla yaz ve kış olarak geçiyor. Yaz aylarında Meram bağlarına çekilip serinlemek gibi bir imkan var ise de, kışın mevsim normallerinden sayılan -20 ile 35 derece arasında degişen şiddetli soğuklarda Meram'a gitmek ya da gitmemek birşeyi değiştirmior.

Böyle soğuk havalarda yapılacak tek şey bir zamanlar hiper aktif kişiliği ve karizması ile tanıdığım İstanbul'daki Faik Işık ve elektriklerin kesik olduğu bir akşam onun evinde sesini duyup, anca yüzünü görmediğim Ebubekir Sarı'nın, sakin, gülümseyen yüzünün bir yerinden sessizce konuşan sıcak kişiliğini bulmak olmalı. Şüpheniz olmasın, ısınacaksınız.

Faik Işık İstanbul'da ne kadar yoğun bir tempoda olmuşsa Ebubekir Sarı'da Konya'da o kadar sakin ve sessiz olmuştur. Faik, hep flaşlar patlatır, Ebubekir ise devamlı mum yakar. Tabii kırk yılda bir rolleri değiştirdikleri olmuştur. "Merhaba" projesini ise başlangıçta birlikte yürürlüğe koymuşlar, gazete yürümeye başladıktan sonra Faik, İstanbul'a dönmüştür.

Konya biraz da Ertuğrul Fındık'tır. İlkokuldan bu yana tek başına dergi çıkaran bu vatandaş, Osman Yüksel, Hakan Albayrak çizgisini sadakatle devam ettirmekte, okulu kırıp sokaklara gülücükler dağıtmaktadır. Ve köşelerde görünüp kaybolan tipik bir Konya'lı, Ali Sami Palaz hâlen bir TV istasyonunda telaş ve heyecanla koşuşturmaktadır.

Nereye giderseniz gidin, İnce Minare peşinizi bırakmaz Konya'da. Kar yagarken, yağmur yağarken ve dünyanın bir yerinde bir çiçek açarken İnce Minare oradadır, o şehirde.

O şehirde sokaklar vardı; eski ve güzel, küçük ve sade camilerle Amerika yokmuş gibi yaşıyorlardı. İnsanlar vardı, dergâha gidiyormuş yahut dergâhtan yeni çıkmış gibi mütevekkil bir eda ile yürüyor, selamlaşıyor, insanın yeryüzü yalnızlığını azaltıyorlardı.

Bu çılgın dünyada yalnızlığımızı azaltan ne kadar az şey kaldı.

**Mevlana İdris, şair ve yazar.*

Gümrük Birliğine Doğru

FATİH MEHMET ORUÇ*

Gümrük birliğini Avrupa Topluluğuna tam üye olmadan kabul eden ilk ülkeyiz.

Yani AT'nın tam üyeliğinin getireceği faydalardan yararlanılmadan gümrük birliği kabul ediliyor. AT'den de tam üyeliğe ne zaman alınacağımızın cevabı yok. Biz hıristiyan bir topluluğuz dedikleri halde, siyasi iktidarlarımız teslimiyetçi tutumlarını, her türlü tavizlerini vererek sürdürmektedirler.

Meseleyi ekonomik olarak irdelediğimiz zaman da, Maliye Bakanlığı AT Koordinasyon Dairesi tarafından 18 ayrı sektörün rekabet şansları incelendiğinde 11 sektörün rekabet şansının hiç olmadığı, 3 sektörün rekabet şansı yüksek, 4 sektörün normal olduğunu rapor etmekte.

Gümrük birliğine girmeden bir takım alt yapılarımızı hazırlayıp devletin özel sektör ile yakın çalışma içine girip problemleri beraberce halledip sanayiciyi bilinçlendirmek gerekir. Rekabet gücünü arttırmak için KİT'lerin özelleştirilmesi tamamlanmalı. Fakat bu özelleştirme kamu finansman açıklarını kapatmak için değil de, gerektiği için yapılmalıdır. Bunların yüksek maliyetlerden dolayı hammadde girdileri ve enerji fiyatları düşürülmeli. Finansman maliyetleri aşağı çekilmeli.

Ülke ekonomimizin temel taşlarını oluşturan küçük ve orta boy işletmeler desteklenmeli. Bu kuruluşların toplam işletmelerdeki payı % 97'dir. İstihdamın % 94'ünü, katma değerin % 40'ını karşılamaktadır. Bütün bu gerçekler ortada iken kullanılan toplam krediden aldığı oran % 3 civarındadır. Avrupa ve diğer sanayileşmiş ülkeler ekonomik politikalarını planlarken bunlara çok önem vermişlerdir. Bu ülkelerde KOBİ'lerin kullandıkları kredi oranı % 40-50 arasındadır.

Devlet KOBİ gerçeğini en kısa zamanda görmeli AT ülkeleri ile rahat rekabet edebilecekleri sektörlere özendirilip teknolojilerini geliştirip yenilemeleri gerekir.

Tüm mallarda gümrük birliğine gidilmesi yerine rekabet şansı az olan sektörlerde bir müddet daha korumacılığa gidilmeli. Nitekim İspanya, Portekiz ve Yunanistan böyle yapmıştır. Hem de AT'ye tam üye olduktan sonra gümrük oranlarını kademeli olarak kaldırmışlardır.

Bakınız İspanya AT'ye tam üye olduktan sonra dış ticaret açığı 7.5 kat artarak sanayileşmiş ülkeler içerisinde,

Gümrük birliğine girmeden bir takım alt yapılarımızı hazırlayıp devletin özel sektör ile yakın çalışma içine girip problemleri beraberce halledip sanayiciyi bilinçlendirmek gerekir.

en fazla dış ticaret açığı veren 2. ülke olmustur. Keza Portekiz'in de dış ticaret açığı 4.5 kat artmıştır. İspanya 1986'da AT'ye girdikten sonra sanayisinin % 50'sini diğer AT fi..alarınca satın alınmış, yabancıların kontrolü altına girmiştir. Enflasyon AT ülkeleri arasında çok yüksek sayılan % 6'ya çıkmış. İşsizlik % 22 gibi oldukça fazla bir orana yükselmiş.

Kısaca gümrük birliğine girmemiz için atılan adımlar çok yetersiz. Rekabet gücümüz az olduğu için olumsuz etkileneceğiz. Üretimde, istihdamda ve dış ticaret açığında büyük zararlarımız olacaktır.

Ekonomik açıdan Türkiye'nin yapması gereken en iyi şey, AT ile ikili anlaşmalara girip ihracatını artıracak önlemleri almak. Bulunduğu bölgede ve Türk cumhuriyetlerinde ekonomik etkinliği artıracak ilişkilere girmesidir.

Meseleyi siyasi açıdan incelediğimiz zaman da durum ekonomik meselelerden pek farklı değil. Ekonomik gücümüzü sekteye uğrattığımız zaman kontrolü başkalarına verirsek, zaten yarı bağımlı olan dış politikamızı da tamamen başkalarına bırakmış oluruz. Ankara'nın görevi sadece Brüksel'den gelen talimatları yürütmek olur. AT'ye üye olmak için koşulsuz verilen Gümrük birliği kararı şüphesiz ki milletin iradesi yönünde değildir. Bu da T.B.M.M.'nin milletin iradesini yansıtmadığının binlerce örneklerinden biridir.

Bu kararları veren ve yürürlüğe koymak isteyen zihniyet, Cezayir'in bağımsızlığına red oyu veren, İsrail'in devlet olmasını ilk önce tanıyan, Körfez savaşında kraldan çok kralcı kesilip, bir koyup yirmi alayım derken ülkeyi üç senede 20 milyar dolar zarara uğratan zihniyetin devamından başkası değildir.

Aslında aydınlanması gereken, kendi meclislerini kuramamış, dar'un nedvelerden basiretli kararlar alınmasını bekleyen ve uyutulan insanlardır.

Bütün bu şer kararların hayırlara vesile olması dileği ile.

**MÜSİAD Otomotiv-Yedek Parça Komitesi Başkanı*

XIII. YÜZYILDA ANADOLU'DA ORTAYA ÇIKAN VE GELİŞEN SOSYO-EKONOMİK BİR TEŞKİLAT:

Dr. EROL ÜLGEN

Arapça kardeş demek olan "ahi" kelimesinin aslı, Türkçe'nin orijinal kaynaklarından biri olan Divan-ü Lûgati't-Türk'de, "akı" şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kelimenin sözlük anlamı, cömert, yardımsever ve eli açık demektir. İslâmî anlayışa doğrudan bağlı olan ahiliğin Anadolu'da yayılması ve bir teşkilât halini almasında fütüvvet teşkilâtının rolü büyük olmuştur.

DR. EROL ÜLGEN: 1957 yılında Kırşehir'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini doğduğu şehirde, liseyi Niğde Ortaköy'de bitirdi. Üniversite öğrenimini İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. 1988 yılında İstanbul Oruçgazi İlköğretim Okulu'nda öğretmen olarak göreve başladı. Bir yandan da Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda master çalışmalarını sürdürdü. "Ahmet Midhat Efendi'de Çalışma Fikri" konulu master tezini 1990'da tamamladı. Aynı yıl doktora çalışmalarına başladı. 1991 yılında Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'na, araştırma görevlisi olarak girdi. 1993 yılında "1897 Türk-Yunan Savaşının Türk Şiirindeki Akisleri" konulu tezini, Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'ün danışmanlığında tamamladı.
Halen ilmî çalışmalarına devam eden Dr. Erol Ülgen'in, "Ahmet Midhat Efendi'de Çalışma Fikri" konulu çalışması, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı tarafından yayımlanmıştır.

XIII. Yüzyılda Anadolu'da görülmeye başlayan ve hızla yayılan Ahilik teşkilâtının Selçuklu ve Osmanlı devletinin kuruluşunda ve gelişmesinde önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Bu teşkilâtın mensupları olan ahiler, şehirlerde olduğu kadar, o dönemde köylerde de büyük bir nüfuza sahip olmuşlar, özellikle devlet otoritesinin oldukça zayıfladığı XIII. yüzyılda, siyasi olduğu kadar iktisadî bakımdan da şehir hayatında önemli bir rol oynamışlardır.

Arapça kardeş demek olan "ahi" kelimesinin aslı, (1) Türkçe'nin orijinal kaynaklarından biri olan Divan-ü Lûgati't-Türk'de, "akı" şeklinde karşımıza çıkmaktadır.(2) Kelimenin sözlük anlamı, cömert, yardımsever ve eli açık demektir. (3) İslâmî anlayışa doğrudan bağlı olan ahiliğin Anadolu'da yayılması ve bir teşkilât halini almasında fütüvvet teşkilâtının rolü büyük olmuştur. Fütüvvet her toplulukta görülebildiği gibi, Arap toplumunda da mevcut olup bir yiğitlik ülküsü idi. Bu ülkünün İslâmın yayılmasına paralel olarak İran, Türkistan, Suriye, Irak, Semerkant, Endülüs, Kuzey Afrika ve Mısır'da esnaf ve sanatkârlar arasında yaygın olduğu bilinmektedir.

Selçuklular Anadolu'ya yerleştikten sonra bu ülküyü benimsemişler, kendilerine has cömertlik, yiğitlik ve kahramanlık vasıflarıyla süslemişlerdir.

Abbasî halifesi Nasır Nidinillah (1189-1225), sosyal vesiyâsî durumu bozulan devletinin otoritesini yeniden kurmada fütüvvet birliklerinin büyük faysadı olacağına inanmış, bu teşekkülleri siyasî otoriteye bağlamayı başarmıştır. Bu düşünceden hareketle, zamanında, diğer müslüman hükümdarlara elçiler gönderip onların da fütüvvet teşkilâtına girmelerini istemiştir. Bu arada, I. Gıyaseddin

Keyhüsrev döneminde Anadolu Selçuklu devletiyle temas kurmuştur. Gıyaseddin Keyhüsrev'in isteği üzerine, halife Nasır tarafından Anadolu'ya gönderilen Evhadüddin-i Kirmanî, Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve Şeyh Nasuriddin Mahmud el Hoyî gibi tanınmış mutasavvıflar, memleketin her yanında faaliyetlere başlamışlardır. Bir süre sonra I. İzzeddin Keykâvus ve I. Alâeddin Keykubad'ın da fütüvvet teşkilâtına dahil olmasıyla, Anadolu'da ahiliğin kuruluşu tamamlanmıştır.(4)

Anadolu'da ahiliğin kurucusu Ahi Evran (Evren)'dir. Asıl adı Şeyh Nasuriddin Mahmud Ahi Evran b. Ahmed olan Ahi Evran Asya içlerinden Anadolu'ya gelen mutasavvıflardan biridir. Denizli, Konya ve Kayseri'de bir müddet oturduktan sonra Anadolu'da bir çok şehir ve kasabaları gezerek ahilik teşkilatının kurulması ve yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Sonradan Kırşehir'e yerleşen ve burada ölen Ahi Evran, (5) aynı zamanda debbağ sınıfının pîri olarak Osmanlı devleti döneminde esnaf zümresi arasında itibar kazanmıştır. Ahi Evran Türk Esnaf ve sanatkarlarını cömertlik, ahlâk, yardımseverlik, misafirperverlik prensipleri etrafında birleştirip teşkilâtlandırmıştır. Anadolu'da debbağların sonra da 32 esnaf teşkilâtının pîri olarak kabul edilmiştir.(6)

Ahiler Anadolu'da Türk-İslâm kültür ve medeniyetinin oluşturulmasında ve Osmanlı devletinin kuruluşunda önemli rol oynamışlardır. Osmanlı beyliğinin ilk yöneticilerinin çoğunun ahi olduğu bilinmektedir. Bunlardan Osman Gazi, Orhan Gazi, Alaeddin Paşa, I. Murat ve Şeyh Mahmut Gazi'nin doğrudan doğruya ahi teşkilatına mensup oldukları ve bu teşkilattan fetihlerde askerî güç olarak faydalandıkları bilinmektedir. Bunlar ahi geleneği icabı "şed" adı verilen kuşağı hem kuşanmış, hem de kendilerinden sonra gelenlere kuşatmıştır. (7)

Esnaflığa giren genç, mesleğinde uzmanlaşmadıkça ve zamanı gelmedikçe ayrı dükkan açamaz, yükselemezdi. Esnaf ve dükkân sayıları, tezgâhlar ve iş aletleri sınırlandırılmış olup, ihtiyaca göre mal üretimi esas alınmıştı.

XIV. yüzyıl ortalarında Anadolu'ya gelen Tanca'lı ünlü seyyah İbni Batuta (1304-1369), ahiler ve ahi birlikleri hakkında bilgiler verip, Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde kurulan kendisinin de misafir olduğu ahi zaviyelerinden bahsetmektedir. (8)

Ahi zaviyeleri gelip giden misafirlerin ağırlandığı büyük şölenlerin verildiği, müzikli toplantıların yapıldığı yerler olarak, millî kültürümüzün oluşması açısından da büyük önem taşımaktadırlar.(9) Bu zaviyelerde usta-hoca ahiler tarafından gençlere sürek avına çıkmak, kılıç, ok ve kalkan kullanmak, ata binmek gibi şeyler öğretilmekte idi. İslâmın şartları ile fütüvvet esaslarının ve belirli ahlak kurallarının öğretildiği bu zaviyelerde bütün bu kuralları uygulayabilenler alınmakta idi. Ayrıca ahilerin kesinlikle bir sanat ya da meslek sahibi olması gerekiyor, ahiliğe ancak bu şartla katılmak mümkün olabiliyordu. (10)

Ahilerde sanat ve meslek alanlarında yamak, çırak, kalfa ve usta hiyerarşisi bulunmakta idi. Ahi birliklerinde meslekî eğitim, kalfalar ve ustalar tarafından işbaşında verilmekte idi. Bir gencin meslek hayatının ilk kademesi yamaklıktı. Bu dönem en fazla on yaşında olan çocukların velisi tarafından ustaya bir sanat öğrenmesi için verilmesiyle başlardı. Yamaklar meslekî eğitim alırken kendilerine zaviyelerde de dinî, sosyal ve ahlâkî bilgiler verilirdi. İki sene ücretsiz yamaklık edenler, özel bir törenle çıraklığa yükseltilirdi. Çıraklık dönemi genellikle 1001 gün sürerdi.

Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in yorumundan ilham alınarak, talebesi ressam Hulusi Derici tarafından çizilen Ahi Evran'ı Veli'nin temsili resmi. (Ahilik Vakfı'nın izniyle yayınlanmıştır)

Bu süre içinde çırak ustasına itaat etmek, ustası da mesleğin inceliklerini ve iş hayatı ile ilgili bilgileri çırağa öğretmek mecburiyetinde idi. Bu süreyi doldurup kalfalığa yükselecek çırak, kalfa ve ustanın yardımıyla geçireceği bir imtihanla kalfalığa yükselirdi. Bütün meslekler için üç yıl olan kalfalık döneminde bütün eğitimleri başarı ile tamamlayıp sonuna gelen kalfa, ustalığa yükselmek için imtihan şeklinde bir törene katılırdı. Kalfa bu törene el becerisi ile hazırladığı eseri getirir ve bunları Ahi vekilinin başkanlık ettiği ustalardan oluşan meclise sunardı. Bu ustalar tarafından yaptığı işi beğenilen genç kalfa, ustalığa yükseltilirdi. Törenin sonunda onu yetiştiren ustası tarafından, kalfanın belinden peştemal çıkarılır ve ustası kendi eliyle ustalık peştemalını kalfasına bağlardı. "Şed Kuşatma" denilen bu tören, yeni ustanın toplantıda bulunanların ellerini öpmesi ve dualarını alması ile sona ererdi.

Esnaflığa giren genç, mesleğinde uzmanlaşmadıkça ve zamanı gelmedikçe ayrı dükkan açamaz, yükselemezdi. Esnaf ve dükkân sayıları, tezgâhlar ve iş aletleri sınırlandırılmış olup, ihtiyaca göre mal üretimi esas alınmıştı. (11)

Ahiliğin ahlâkî ve terbiyevî prensipleri ile kuralları aynı zamanda ahiliğin nizamnâmesi de olan fütüvvetnâmelerde kayıtlıdır. Fütüvvetnâmelere göre ahilik teşkilâtının mensuplarında bulunması gereken bu vasıflar arasında cömertlik, tevazû, doğruluk, vefâ sayılabilir. Hırsızlık, yalan, gıybet, başkası hakkında kötü konuşma, hile, içki içme gibi davranışlarda bulunmak, kişinin mesleğinden atılması için sebep teşkil etmekteydi. (12)

Ahilerin kendilerine düstur edindikleri şeyler ise, ürettikleri malların kalitesini korumak, sanat ve meslek sahiplerini insaflı ve ahlâklı yetiştirmek, ihtiyaca göre mal üretmek, ihtiyacı olanlara yardım etmek, yabancılar tarafından memlekete yapılacak herhangi bir saldırı durumunda devletin silahlı kuvvetlerine yardımcı olmak, Türklük şuurunu zenatta, edebiyat ve dilde gelenek ve göreneklerde yaşatıp ayakta tutmaktır. (13)

Ahinin eli, kapısı, sofrası açık olmalı, gözü, beli ve dili ise bağlı (kapalı) olmalı idi. Ahiliğin bir diğer beğenilen huyu ise başkasının ayıbını görmemek ve alçak gönüllü olmak idi. (14)

Kısacası ahi teşkilâtları, insanların dünya ve ahirette huzur içinde olmalarının, toplumun fert ve kurumları arasında iyi münasebetler kurarak

Kısacası ahi teşkilâtları, insanların dünya ve ahirette huzur içinde olmalarının, toplumun fert ve kurumları arasında iyi münasebetler kurarak mümkün olacağına inanmış, bunun sağlanması için çaba göstermişlerdir.

mümkün olacağına inanmış, bunun sağlanması için çaba göstermişlerdir.

Ahi teşkilâtı XVI. yüzyıl sonlarına doğru bir gerileme dönemine girmiştir. XVI. yüzyıl sonlarında kapitülâsyonların verdiği imkânla batı sanayi ürünleri Anadolu pazarlarına girmeye başlamıştır. Bir yandan hammadde sıkıntısı çeken, bir yandan da ürettiği mala, eşyaya alıcı bulamayan Müslüman-Türk esnafı, giderek artan bir ekonomik kriz yaşamıştır. Bu krizde esnaf arasına iki ayrı kutup girmiş, bunlardan biri sermaye sahipleri, diğeri ise kendilerine esnaflık yapma hakkı verilen askerler ve köylülerdir. Loncalaşmış olan Ahi birlikleri, köyden şehire yapılan göçlere karşı çıkmış, ancak bu göçe hükümet de engel olamamıştır. Diğer yandan Osmanlı ekonomisinin zayıflamasının bir sonucu olarak yeniçeri ve sipahiler sanat hayatına el atmışlar, bir fermanla esnaflık haklarını da almışlardır. Esnaflar arasına bu grupların katılması, onların ahi ahlâk kaidelerine uymayan bir üretim ve ticaret hayatı geliştirmeleri, ahi birliklerinin gücünü yitirmesinde etkili olmuştur. Bu çözülme ile ahi birlikleri gedikler haline dönüşmüştür. Gedik, tekel ve imtiyaz anlamına gelmektedir. Sahiplerinin yapabileceği işi başkalarının işleyememesi şartıyla hükümetçe verilen beratın içinde yazılı hakların kullanılması ve yürütülmesidir. Bu tür esnaflık ve sanatkârlık, 1860'a kadar sürmüştür. Kırım Savaşı'ndan sonra 1856'da yayımlanan İslâhat Fermanı ile Osmanlı İmparatorluğu'na tâbi uyrukların hepsine her tür ticaret, sanat ve meslekleri uygulayabilme özgürlüğü verilince, 1860'ta bütün gedik beratları sona ermiştir. Loncalar ise 1912'de çıkartılan bir kanunla tamamen ortadan kalkmıştır. (15)

Dipnotlar

1) Ahmet Talat Onay, (Haz: Cemal Kurnaz), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar,* Ankara, 1992, s. 26.
2) Hasan Küçük, "Anadolu İnsanının Ruh ve Manasıyla Bütünleşen Ahilik", *Kırşehir Esnaf Kuruluşları Bülteni,* No: 21-22, Yıl: 7, Mart-Nisan 1988, s. 3.
3) "Ahi", *Türkçe Sözlük,* c. 1, Ankara, 1988, s. 29.
4) Ziya Kazıcı, "Ahilik" *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslam Ansiklopedisi,* c. 1, İstanbul, 1988, s. 540.
5) İlhan Şahin, "Ahi Evran Vakfiyyesi ve Vakıflarına Dair", *Türklük Araştırmaları Dergisi,* Sayı: 1, Yıl: 1984'ten ayrı basım, İstanbul, 1985, s. 328.
6) Enver Behnan Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi,* İstanbul, 1964, s. 221.
7) Sabahattin Güllülü, *Ahi Birlikleri,* İstanbul, 1977, s. 86-87.
8) Z. Kazıcı, "Ahilik", *a.e.,* s. 541.
9) S. Güllülü, *a.e.,* s. 78.
10) Yusuf Ekinçi, *Ahilik ve Meslek Eğitimi, İstanbul, 1989, s. 39.*
11) Y. Ekinci, *a.e.,* s. 38-43.
12) Neşet Çağatay, *Ahilik Nedir,* Ankara, 1990, s. 72-73.
13) Mustafa Arabacıoğlu, "Ahiliğin Tarihçesi - Prensipler", *Ahice,* No: 1, Yıl: 1, Eylül, 1990, s. 3.
14) Neşet Çağatay, *Bir Türk Kurumu olan Ahilik,* Ankara, 1989, s. 162.
15) Yusuf Ekinci, *a.e.,* s. 49-56.

Çankaya'da Bir İftar

MEHMET AKİF HUT*

... Hoparlörden, iyi yetişmiş güzel sesli bir hafızın okuduğu Kur'an-ı Kerim salonu sardı. Elde değil, şeytan insanı dürtüyor. Birden laiklik elden gidiyor mu ne? diye düşünüyorum.

Ankara'da ılık bir Şubat akşamı, günlerden cumartesi. Güneş batarken Çankaya'nın yolunu tutuyoruz. Elçiliklerin birbirine komşu olduğu rampayı Cumhurbaşkanlığı köşküne doğru tırmanıyoruz. Başkanın (Erol Yarar) rampayla ilgili hatırasını dinliyoruz. Çocukluğumuzda okul dönüşü buradan kızakla kayardık diyordu.

Çocukluk geride kaldı, biz de köşkün kapısına dayandık. Sn. Cumhurbaşkanımız iftar yemeğine beş kuruluşu davet etmişler. MÜSİAD, TÜSİAD, ESİAD, ASİAD ve TİSK yöneticileri. Ülke sathında il il, şube şube, faaliyet göstermesi sebebiyle davetin en kalabalık ekibini MÜSİAD oluşturuyor. MÜSİAD üyelerinin davete iştirakini arttıran bir başka sebep ise, devletin zirvesindeki kişi ile, bunalımlar içindeki ülkemizin sıkıntıları üzerine fikir alış verişinde bulunacağımız düşüncesi.

Lobide biraz sohbet. Sohbette renkli simalar. Ali Bayramoğlu Bey'in esprileriyle bütünleşen kahkahalar. Hacı Sabancı ve Halit Narin'in gülmeyi çok sevdikleri malum. Rıfat Hisarcıklıoğlu'nun protokol kulislerini ihmal etmediğini görüyorum. Derken bir uğultu başlıyor. Sn. Cumhurbaşkanı geldi. Davetlilerin elini teker teker sıkıyor. Başkan Yarar'a ekibini tanıtma fırsatı verilir diye düşünüyorum, ama protokol düzeni öyle kurulmamış.

Güzel bir yemek salonu. Büyük masada oturum düzeni ilginç. Sn. Cumhurbaşkanı'nın sağında TİSK başkanı Refik Baydur, ASİAD başkanı Veli Sarıtoprak ve illere yayılmış şubeler bazında 1700 üyesiyle, ülkenin tek günlük ekonomik gazetesi DÜN-

Aslında ben iftar yemeğinin ötesinde karşılıklı iyi bir sohbet ortamı olur ümidi taşımıştım. O ortamda en farklı, en realist, MÜSİAD olurdu.

YA tarafından en başarılı kuruluş seçilen, isminin hakkını veren MÜSİAD'ı temsilen Gn. Başkan Erol Yarar, Sn. Demirel'in sol tarafına ise TÜSİAD başkanı Halis Komili, ESİAD Başkanı Oğuz Tatış, Güler Sabancı Hanım oturdular. Güler Sabancı ile Ali Bayramoğlu arasında sadece bir kişi var. Rıfat Hisarcıklıoğlu'nun lobideki kısa diyalogları kendisini göstermiş. Sn. Cumhurbaşkanı ile tokalaşırken fotoğrafçının flaşı sönmedi, dahası oturum düzeninde de tam karşısına oturtuldu. Tecrübeli Ankara'lı olmanın hali başka! Tam bu esnada hoparlörden, iyi yetişmiş güzel sesli bir hafızın okuduğu Kur'an-ı Kerim salonu sardı. Elde değil, şeytan insanı dürtüyor. Birden laiklik elden gidiyor mu ne? diye düşünüyorum. Derken salona yerleştirilen televizyondan gelen ezan sesi ile davetliler arasında oruçlu olanlar orucunu açıyor. Yemekler oldukça leziz ve sade. Servis güzel. Ancak meyve servisinin olmayışı bu yüksek makamın bütçesinin yetersizliğinden mi kaynaklandı esprilerini doğuruyor.

Davet sahibi Cumhurbaşkanı Demirel yemek duasından sonra mikrofona geliyor. "Türkiye'nin temel sorunu güvendir, demokrasiye sahip çıkalım" gibi bilinen klasikleri dinliyoruz. En ilginci, yemek esnasında Halis Komili'nin Cumhurbaşkanına anlattığı tasvir. Komili diyor ki, "sinemada film seyrediyoruz, bir gözümüz kapıda her an yangın çıkacak endişesi içindeyiz." (Komili'nin % 50'sinin Amerikalılara neden satıldığını anlar gibiyim.) Cumhurbaşkanının cevabı, "korkmayın, yangın filan çıkmayacak, siz filminizi seyre devam edin." Teşekkürü de kapsayan bu konuşma toplam sekiz dakika tutuyor, ardından yolcu ediliyoruz. Aslında ben iftar yemeğinin ötesinde iyi karşılıklı bir sohbet ortamı olur ümidi taşımıştım. O ortamda en farklı, en realist, MÜSİAD olurdu. Allah aşkına bu adamlar bizimle konuşmak ve bizi konuşturmaktan korkuyorlar mı ne? Yemek salonunun hemen yanında oluşturulan mescidin cemaati sadece MÜSİAD mensupları.

Köşkten ayrılırken arkadaşlar arasında vedalaşıyoruz, Ahmed Kazokoğlu şakayla geceyi kapatıyor:

- Ankara'ya gelmenin en güzel tarafı İstanbul'a dönüşüdür.

Çankaya'da bir iftar bu duygularla son buldu, Afiyet olsun.

Döviz yok,
ekonomi rezalet
Borçlan, devalüasyona
devam et.
Beceriksizliğe
Atatürk'ü siper et
Vatandaş ağlıyor,
sen gülmene devam et.

Güneydoğu
kan ve vahşet
Vatan yangın,
sen filmi seyret
İnsanımız garip,
huzura hasret
Vatandaş ağlıyor,
sen gülmene devam et.

Azerbaycan,
Bosna,
nerede büyük devlet
Horzum,
İlksan,
İski,
nerdesin ey adalet
Ölmedi bu millet,
ha biraz daha gayret
Vatandaş ağlıyor,
sen gülmene devam et.

** Mehmet Akif Hut, MÜSİAD Yönetim Kurulu üyesidir.*

Cumhurbaşkanı Demirel'den MÜSİAD Yönetim Kurulu'na iftar yemeği

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel MÜSİAD Yönetim Kurulu üyelerinden oluşan heyete 26 Şubat Cumartesi akşamı bir iftar yemeği verdi. Cumhurbaşkanı'nın iş dünyasının temsilcileriyle görüşme programı çerçevesinde verilen iftar yemeğinde TÜSİAD, ASİAD, TİSK ve ESİAD yöneticileri de katıldılar.

Cumhurbaşkanı'nın davetine MÜSİAD adına Genel Başkan Erol Yarar, Genel Başkan Yardımcıları Ali Bayramoğlu, Natık Akyol ve Şekip Avdaviç, MÜSİAD bünyesinde Komisyonların Başkanları, Genel Sekreter, Ankara, İzmir, Konya, Kocaeli, Kayseri, Bursa, Adana, KDZ. Ereğli, Denizli, Gaziantep, Balıkesir, Kahraman Maraş, Malatya, Çorum, Samsun, Şanlı Urfa ve Çankırı şube başkanları katıldı.

İftar yemeğinden sonra bir konuşma yapan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, işadamlarının sıkıntılarını bildiğini belirterek ümitsizliğe kapılmamalarını istedi. Ülkemizin zor bir dönemeçten geçtiğini belirten Demirel **"Türkiye benzeri sıkıntıları daha önce de yaşamıştı. Türkiye'nin birçok 'varları' vardır"** dedi.

Ülkemizin en önemli sorununun devletin gelir-gider dengesi kuramaması ve büyük bir kamu açığı ile karşılaşması olduğunu belirten Cumhurbaşkanı Demirel daha sonra şöyle konuştu; **"Bütçe gelirleri memur-emekli maaş ödemelerine ve borç, ana para ve faiz ödemelerine gidiyor. Yatırım harcamaları için kaynak kalmıyor. Sorunun tedavisi burada yatıyor."**

Demirel ayrıca işadamlarımızın telaşa kapılmalarını ve yatırımlarını durdurmamalarını istedi.

HOLLANDA BAŞKONSOLOSU JAN J. JONKER'İN TÜRKİYE İZLENİMLERİ

"Bu Ülke Ayakta Kalmak İçin Olağanüstü Bir Yeteneğe Sahip"

Hollanda Başkonsolosu Jan J. Jonker Roelants 4,5 yıl süreyle görev yaptığı İstanbul'dan ayrılırken eşiyle birlikte yazıp Derneğimize de gönderdiği ve Türkiye ile Türk insanı hakkındaki izlenimlerini anlatan mektubunu aşağıya aynen tercüme ederek üyelerimizin bilgisine sunuyoruz.

Sevgili Dostlar,

Yeni bir göreve giderken Türkiye'den üzülerek ayrılacağız. Buraya geldiğimiz günden itibaren burada kendimizi evimizde gibi hissettik. İstanbul'da yaşadığımız yaklaşık dört buçuk yıl her ikimiz içinde çok verimli olmuştur. Yeni arkadaşlar edindik ve ülkelerimiz arasında insani ilişkileri güçlendirmek için birçok fırsatlar buldum.

Türkiye birçok tezatların olduğu bir ülkedir. Gazeteleri okurken veya televizyon izlerken insan Türkiye'nin çatırdadığı izlenimini ediniyor. Ancak bu ülke ayakta kalmak için olağanüstü bir yeteneğe sahiptir. 1970'li yılların sonlarında Ankara'da yaşarken bir dolar bulmak zordu. Bürokratik sınırlamalar kaldırıldıktan sonra, ekonomi göz kamaştırıcı bir hızla atağa kalktı. Ancak sosyal ve kültürel durum biraz değişti. Türk kamuoyunun siyasi tartışmalara daha fazla katıldığı ve bu olmadığı takdirde gittikçe kötüleşebilecek siyasi durum için olumlu bir katkı olduğu gözleniyor.

Rahatsız edici gerçekler ve rakamların altında Türk insanın sıcak hissiyatı var. Bir süre önce genç bir Türk sanatçıyla tanıştım. Babası büyükelçi olan bayan sanatçı Paris'te öğrenim görmüş sanatın beşiği olan orada kendi mesleği açısından bütün kapılar kendisine açıktı. Ama kendisi bana Türkiye'ye geri döndüğünü çünkü İstanbul'un bir sevgi şehri olduğunu ifade etti. Bu ifade bana, hergün korkunç trafik sorununu yaşayan, hava kirliliği nedeniyle neredeyse hergün perdeleri yıkanmak zorunda kalan, ve İstanbul'u normal bir insan için çok pahalı bir şehir haline getiren fiyat artışlarından zarar gören birisi için biraz garip geldi. Bayan sanatçının bu ifadesinde, hayat dolu caddeleri, hayatını kazanma telaşı içinde olan dükkan sahiplerini, çaycıları, ayakkabı temizleyicilerini, tüccarları, güzel bir şekilde dizilmiş gıda ürünleriyle dolu sokak pazarlarını, insanlarla dolu kahveleri, ve devamlı bir alış-satış diyaloğu içinde olan Anadolu'da, Kafkaslar'dan, güney Rusya ve Balkanlar'dan gelen farklı insanları kastettiğini zannediyorum. Ülkeme döndüğümde temiz ama boş caddelerin, önceden programlanmış gibi işleyen trafik, evlerin boş yüzleri, temiz iş mekkezleri veya soğuk supermarketlerin burası ile mukayese edildiğinde bana hayattan yoksun görebilir.

Türkiye'de rüşvet yaygın görünüyor. Ama vatandaşların çoğu için para bir ilişkide araçtır, hedef değildir. Ailenizin ilişkeliri sayesinde güzel bir işe sahip olmak bir batılı Avrupalı tarafından haklı görülmeyebilir. İnsan ayrıca küçük çocukların geç saatlere kadar evde çalıştığını veya ağır özürlülerin para için dilendiğini görmekten hoşlanmayabilir. Ancak batıda olduğunun aksine, yaşlılar ve muhtaçlar devletin soğuk kollarına itilmiyor.

Türkiye insan hakları alanında korkunç kötü bir imaja sahip bir ülke. Ama Hollandalı dostlarımız veya akrabalarımız buraya geldikleri zaman Türklerin nazikliği karşısında bu tezattan dolayı şaşırmadan edememişlerdir.

Türkiye'de kendimi evimde gibi hissetme duygusunu birlikte götüreceğim.

İstanbul, 5 Ocak 1994

NETHERLANDS CONSULATE GENERAL
HOLLANDA BAŞKONSOLOSLUĞU
[illegible]

Istanbul, 5 januari 1994

Dear friends,

It is with much regret that we will take leave from Turkey, en route to a new destination. We have felt here at home from the day we arrived. The nearly four and a half years we lived here in Istanbul have been very rewarding for both of us. We made new friends and I found many opportunities to strengthen the human relationship between our countries.

[illegible] is a land full of contradictions. Reading the papers or watching the TV one gets the [illegible] that Turkey is coming apart at the seams. But this country has an amazing talent for brinkmanship. In the late 70's when we lived in Ankara it was hard to find one dollar. After the bureaucratic restrictions were lifted the economy took off with amazing speed. But also the social and cultural context has changed quite a bit. There is much more public participation in the political debate which is a hopeful sign in an otherwise darkening political situation.

Underneath the disturbing facts and figures there is the warm feeling Turkish soul. Some time ago I met a young Turkish artist. Her father was an ambassador. She had studied in Paris and the world stood open for her. But she told me she had come back because, as she put it, Istanbul is a city of love. This seems a rather surprising statement for one who has experienced the chaotic traffic situation, who's curtains have to be washed nearly daily because of the polluted air or who has to suffer the constant price rises which make Istanbul an expensive city for the common man. I think she referred to the streets full of life, to the shopkeepers, çaycı's, shoecleaners, merchants, all busy making a living, to the streetmarkets with beautifully arranged foodstuffs, the coffeehouses full of people and all the different people coming from eastern Anatolia, from the Caucasus, southern Russia and the Balkans all in a constant dialogue of buying and selling. The clean but empty streets, the traffic moving like programmed in advance, the empty façades of the houses, the clean office buildings or the cold supermarkets back home seem by comparison devoid of life.

In Turkey there appears to be a lot of corruption. But for most ordinary people money is a means and not an end in a relationship. To get a nice job thanks to your familyrelations doesn't seem fair to a western European and one doesn't enjoy - of course - seeing young children working late at home or severely handicapped begging for money. But unlike in the west the old and needy are not pushed in the cold arms of the state, or the lazy deprived of the challenge to make a living on their own.

Turkey is a country with a horrible human rights record but none of our Dutch friends or relations has ever come here without being pleasantly surprised by the kindness of the people. This feeling of being at home in Turkey we will take with us and will surely bring us back.

We wish you well.

[illegible]